

Gənc və gənclik İmam Xameneinin baxışında

Tərtib edən: İsmayıl Daneş, Rüksarə Daneş

**Əl-Mustafa Beynəlxalq Tərcümə və Nəşr
Mərkəzi**

Kitabın adı:..... Gənc və gənclik
Qələmə alan:....İsmayıl Daneş, Rüksarə Daneş
Tərcümə edən:.....Vüsal Hüseynzadə
Çap tarixi:.....2021
Çap növbəsi:.....Birinci
Tiraj:.....1000

«Издательство Полипресс»
Тверь, Комсомольский проспект, дом 19.
Тел.: (4822) 58-19-78, 500-250,

ISBN 31-29-024519-32

Giriş

Gənlik ömrün fırtınalı çağıdır. Gənc həyəcanlı və gərgin dönəm olan yeniyetməlik mərhələsindən keçib nisbətən sakit bir dünyaya qədəm qoysa da, hələ də alov saçır. Gənlik insanın çiçəkləyən çağıdır. İnsan gənlikdə üzərinə ilahi vəzifələr və müxtəlif məsuliyyətlər götürür. Allah bir çox nemətlərini insana gənlik çağında bəxş edir. Gənlik elə ilahi sərvətdir ki, insan onu yalnız cənnət müqabilində xərcləyə bilər. Xoş o insanların halına ki, gənliyin dəyərini bilib, ondan fərdi və ictimai xoşbəxtlik naminə istifadə edirlər!

Gəncin həyəcanlı ruhu, eşq, gözəllik və məhəbbətlə dolu qəlbi, sual dolu beyni var, həmişə təcrübə və tamaşa ardındadır. Gəncin qəlbi bütün daş-qayalardan, dərə-təpələrdən keçib gözəl və tərəvətli lalə düzünə çatmaq istəyən bir çay kimidir. Bu baxımdan, müşahidə və yaradıcılıq pəncərələri gəncin üzünə həmişə açıq olmalı, ona iman və düşüncə çırağı verilməli, ümid və təbəssüm gülləri təklif olunmalıdır. Gənlik fiziki, ruhi və instinktiv yeniliklər dünyasıdır. Bunlar onun duyğu və emosiyalarının dəyişməsinə səbəb olur. Gənlik yeni gözləntilər yaşır, hətta demək olar ki, artıq gözlənti, istək və rəğbətlər dönəmidir. Elə bu səbəbdən də

İmam Xameneinin düşüncələrində gəncə və gəncliyə xüsusi diqqət ayrılmışdır.

Gənc hələ qocalıq mərhələsinə çatmayan, ömrünün əvvəllərində olan şəxsdir. Ömründən çox zaman keçməmiş insana gənc deyilir. Gənc yaşı və təcrübəsi az olandır; gənc yeni yaranandır, tərəvətlidir.

Gəncliyin sonu 30 yaşıdır, əvvəli isə uşaqlıq dövrü bitəndən, həddi-buluğ əlamətləri görünəndən başlayır. İmam Xameneinin baxışında gənc üçün bəzi xüsusiyyətlər deyilmişdir: "Enerji, ümid və yaradıcılığın mərkəzi".¹ Gənclik çağı çoxlu enerjilər, fiziki və zehni bacarıqlar çağıdır. "Gənc özündə böyük enerjilərin olduğunu, həm fiziki, həm də düşüncə baxımından bacarıqlarının olduğunu hiss edir".² "Gənc – gələcək deməkdir".³ "Gənclər həqiqətən də ölkənin aparıcı mühərrikləridir".⁴ "Gənc hər bir cəmiyyətdə hərəkətin mərkəzidir".⁵ "Gənc paklıq və səmimiyyətdir, amal və ideallara həvəs və iradənin aynasıdır".⁶ "Gənc ümid timsalıdır";¹ "Gənc enerji tərənnümüdür".²

¹ Kərəc əhalisi ilə görüşdə çıxışından, 1997.

² Tehranın böyük müsəllasında gənclərlə görüşdə çıxışından, 2000.

³ Şagirdlərin İslam Birlikləri İttifaqının üzvləri ilə görüşdə çıxışından, 2003.

⁴ İslam İnkilabı və Gənclər Günü münasibəti ilə çıxışından, 1999.

⁵ Tələbə və şagirdlərlə görüşdə çıxışından, 1991.

⁶ Yəzd vilayətinin tələbələri ilə görüşdə çıxışından, 2008.

Bəzi psixoloqlar yeniyetməlik və büluğ dövrünü 12 yaşdan 18 yaşa qədər bilirlər. Bu zaman fiziki və psixoloji dəyişiklik dövrü başlayır, bədən üzvlərinin sürətli inkişafı müxtəlif hiss və həyəcanların oyanmasına gətirib çıxarır, yeni və naməlum hisslər, güclü və məchul təmayüllər baş qaldırır, daxildən bəlli olmayan bir sıxıntı gəlir. Bu baxımdan, gənclik uşaqlıqdan böyüklüyə keçid dövrüdür.

Gənclik nəinki işdə qorxusuzluq deməkdir, hətta hədislərdə məstlik çağ adlandırılmışdır. Gənclər bu dövrdə adətən tam düşünülməmiş qərar və addımlara görə çoxlu problemlərlə üzləşirlər. İmam Əli (ə) buyurur: "Ağıllı adam özünü var-dövlət, güc, elm, tərif və gənclik məstliyindən qorunmalıdır. Çünki bunların hər birinin ağılı və vüqarı sıradan çıxaran pis firtınaları var". Bəzi hədislərdə də gənclik dövrü məcnunluq, dəlilik dövrü adlandırılmışdır. Peyğəmbər (s) buyurur: "Gənclik dəliliyin bir qoludur". Burada "cünun" ifadəsi işlənmişdir. Bu söz "örtmək" deməkdir. Sanki gənclik dövrü qaranlıq və məchul məsələlərlə örtülmüşdür. Yeniyetmə öz daxilində baş verənlərdən həqiqətən xəbərsizdir. Fiziki və psixoloji dəyişikliklər elə sürətlə və hərtərəfli baş verir ki, onu təşvişə salır, qərar qəbul

¹ Universitet müəllimləri və gənc alimlərlə görüşdə çıxışından, 2008.

² Onuncu prezidentin hökmünün təsdiqi mərasimində çıxışından, 2009.

etməsinə çətinləşdirir, ailəsi ilə və digər insanlarla davranışlarında problemlər yaradır.¹

¹ Seyid Əhməd Əhmədi, Rəvanşenasıye-nocavanan və cavanan, s 232.

Birinci fəsil:

Gənc və gəncliklə bağlı ümumi məsələlər

Gənclik zəruri olaraq, tez qərara gəlmək deyil. Ancaq gənclik işdə qorxusuzluq deməkdir. İnsan görmək istədiyi işin dolanbaclarında ilişib qalmır. Özündən çıxmaq, düşünülməmiş addımlar atmaq da demək deyil. Gənc düşünülmüş iş də görə bilər, düşünülməmiş iş də. Bütün bunlar tamamilə mümkündür. Həqiqət axtarışı kimi bəzi xüsusiyyətlər isə gəncliyin özəlliklərindəndir. Əgər düşüncə, araşdırma və həqiqət axtarmaq xüsusiyyəti olsa, üslub fərqinin heç bir problemi olmaz.¹

Gənclik hər bir insanın həyatında misilsiz dönəmdir... Parlaq gənclik dövrü çox da uzun olmasa da, təsirləri uzunmüddətlidir. Gənclik həddi-büluğ çağından başlayır. Xüsusən gəncliyin əvvəllərində insanda bəzi təmayüllər baş qaldırır. Yeni kimliyi formalaşdığına görə gənc özünün yeni şəxsiyyətinin rəsmi şəkildə tanınmasını istəyir, ancaq bu, əksərən baş tutmur, ata-analar gəncin yeni kimliyinə əhəmiyyətli yanaşmırlar. Bundan əlavə, gəncin özünəməxsus duyğu və emosiyaları, fiziki və psixoloji inkişafı olur, ailənin və cəmiyyətin çox vaxt

¹ Gənclərlə görüşdə çıxışından, 1998.

xəbərsiz olduğu, əhəmiyyətsiz yaşadığı yeni dünyaya qədəm qoyur. Bu baxımdan, gənc özünü yalnız hiss edir.¹

Gəncin psixoloji inkişafı

Gənc öz vücudunda böyük enerjilər, fiziki və düşüncə bacarıqları hiss edir. Onda həqiqətən də möcüzə edəcək, dağları yerindən oynadacaq bacarıqlar yaranır. Gənc hiss edir ki, onun güc, enerji və bacarıqlarından istifadə olunmur və buna görə məyus olur.²

Sizin qarşınızda həyatın dəyərli bir xəzinəsi var. Gənc həyatın əvvəlindədir. Sanki əkinçi məhsulunu yeni biçib, anbarı doludur. Bu qədər sağlam məhsulu nə edəcək? Bununla bağlı iki növ hərəkət edə bilər: gələcəyi düşünən ağıllı əkinçi məhsulu sağlam saxlamağa çalışır, ona yaxşı baxır, xarab olmağa qoymaz, yararlı olanları seçib gələcək illərdə əkməyə saxlayar.³

Siz gənclik çağındasınız. Bu anbar hələ doludur. Onun bir hissəsindən əkində istifadə etməlisiniz. Gələcəyin toxumu olan bu hissə sizin bu gənclik illərinizə aiddir. Həyatınız üçün düzgün proqramınız olsun. Bəzi şeylər insanın ömrünün

¹ Tehranın böyük müsəllasında gənclərlə görüşdə çıxışından, 2000.

² Yenə orada.

³ Şagirdlərin İslam Birlikləri İttifaqının üzvləri ilə görüşdə çıxışından, 2001.

sonuna qədər səmərəlidir, bəzi şeylər isə həyatından sonra, yəni növbəti həyatda da səmərəli olur. Bəzi şeylər mühüm hadisələr zamanı faydalı olur. Siz bu dünyada onillərlə yaşayacaqsınız. Odur ki, özünüzü elmi baxımdan gücləndirin. Elm ömrün sonuna qədər faydalı olan amillərdəndir. Əgər elmlə yanaşı yaxşı və davamlı əməl də olsa, ölümdən sonraya da faydası olar. Təhsil almaq sizin üçün əsas vacib əməldir.¹

Bunu da bilin ki, 20-30 yaşla 70-80 yaş arasındakı müddət azdır, ildırım sürəti ilə keçir. İnsan 20-30 yaşında fikirləşir ki, 70 yaş nə vaxt gələr. Belə deyil; ildırım sürəti ilə keçir. Sonra da getmək vaxtı çatır. Əgər bu qısa müddətdən həzz almaq, bir iş görmək, bir şey əldə etmək istəyiriksə, gənclikdə bünövrəsini möhkəmlətməliyik.²

Əzəmətə baxın! Azyaşlı bir qız uşağı ən çətin dönəmdə ən böyük insana yardım edir! Zarafat deyil. Gənc çağında, 15, 16, 18 yaşında, qısa ömrünün sonuna qədər bu qədər mənəvi məqamı təcrübə edir, bu qədər böyük iş görür, İslam tarixində bu qədər rol oynayır və parlaq günəş olur. Dünya durduqca həzrət Zəhra (ə) günəşi də

¹ Yenə orada.

² Kirmanşahın şiə və sünni ruhaniləri ilə görüşdə çıxışından, 2011.

parlayacaq. Bütün bunlar bir gəncin həyatından, xüsusiyyətlərindən qaynaqlanır.¹

Görün gənclikdə necə potensial var! Görün gəncliyin necə əzəməti, coşqusu, potensialı var! Gənclikdə ən yüksək mənəvi məqamlara necə nail olmaq olar? Bu, bir dəfə bizim dövrümüzdə, sizin təcrübə etdiyiniz cəbhələrdə də baş vermişdir. İmam Xomeyni buna görə buyururdu ki, şəhid vəsiyyətnamələrini oxuyun. Mən vəsiyyətnamələri oxuyurdum, indi də əlimə çatanda oxuyuram, imamın bunu nə üçün buyurduğunu bilirəm. Bu vəsiyyətnamələrdə bir dünya irfan var. Mənəvi yüksəliş imkanları böyük olan pak və elmlı bir arifin 40-50 ildən sonra, 70-80 yaşında müşahidə etdiyi həqiqətləri bir gənc ixlaslı fədakarlıq sayəsində bir neçə aya müşahidə edir. Çox qəribədir! Görün ilahi nemət ixlaslı qəlblərə necə səxavətlə yönəlir!²

Dinin gəncə müraciəti həmişə özəldir. İslam təlimlərində gəncə çox müraciət olunmuşdur. Səbəbi budur ki, gəncdə həvəs, eşq, paklıq və mənəviyyat böyükdür. Hər bir insanda bu imkanlar var, lakin gənclikdə tam aşkara çıxır, parlayır. Ondan istifadə etmək lazımdır. İlk istifadə də özünü, öz ruhunu, daxilini, mənəviyyatını yüksəltməkdir.³

¹ Korpus komandirləri ilə görüşdə çıxışından, 1997.

² Yenə orada.

³ Tələbə və şagirdlərlə görüşdə çıxışından, 1997.

Gəncin və gəncliyin dəyəri

Gənclik həvəsi, gənclik işığı, gənclik paklığı, gənclərdəki iman və dindarlıq inqilabın əvvəlindən bu günə qədər dayanmadan təmiz və gur çay kimi axan bir amil olmuşdur.¹ Gənc çiçəklənməkdə olan bir ağac, əksər yaxşılıqların, gözəlliklərin mərkəzidir.²

Gənclərlə görüşəndə, gənc mühitində olanda səhər havasında nəfəs alan adam kimi tərəvət hiss edirəm. Adətən gənclərlə görüşəndə düşündüyüm ilk məsələ budur ki, görəsən, bunlar alınlarında hansı ulduzun parlağını bilirlərmi? Mən bu ulduzu görürəm, görəsən, özləri də görürlərmi? Gənclik ulduzu çox parlaq və uğurlu ulduzdur. Gənclər özlərindəki bu misilsiz dəyəri hiss etsələr, Allahın köməyi ilə ondan yaxşı istifadə edərlər.³

Mən ömrümü gənclərin arasında keçirmişəm. Özüm gənc olanda bizim mühitimizdən kənardakı universitet tələbələri ilə əlaqəm vardı. Bu günə qədər də gənclərlə əlaqəm kəsilməyib.⁴

¹ Şagirdlərin İslam Birlikləri İttifaqının üzvləri ilə görüşdə çıxışından, 2001.

² Yenə orada.

³ Gənclərlə görüşdə çıxışından, 1998.

⁴ Rəşt şəhərində gənclərlə görüşdə çıxışından, 2001.

Bu böyük milli hərəketin ən önündə siz gənclər dayanırsınız. Yolu açan sizlərsiniz. Təcrübəli qocalar yorğun olmasalar, əldən düşməsələr, yalnız yol göstərə bilərlər. Bu qatarın lokomotivi siz gənclərsiniz. Bu qırx ildə müxtəlif cihadlarımız olub. Gənclər bütün bu cihadlarda öndə olublar, yol açıblar. İnqilabdan öncəki tağutla mübarizə dövründə, inqilabın əvvəllərində ölkənin şərqində, qərbində və şimalında separatçılara qarşı mübarizədə öndə olublar. İnqilabın əvvəlində yaradılan Quruculuq cihadında önə keçib işə başlayıblar. Gənclər səksəninci illərin əvvəllərində münafiq və xain terrorçuluğa qarşı mübarizədə, sonra səkkizillik müqəddəs müdafiə cihadında, müharibədən sonrakı quruculuq işlərində, doxsanıncı illərin mədəni-ideoloji hücumlarına qarşı mübarizədə inqilaba və İslama yardım etmişlər. 2000-ci illərin elmi mübarizəsində müxtəlif universitetlərdə, tədqiqat mərkəzlərində elmi inkişaf çağırışına qoşulublar, ölkədə güclü elmi-texnoloji sıçrayış yaradıblar. Nəhayət, son dövrdə, onuncu illərdə təkfirçi terrorçuluğa qarşı mübarizədə və bu gün iqtisadi düşünləri açmaq üçün düşüncə və əməl mübarizəsində öndədirlər, ölkənin iqtisadi problemlərini həll etmək üçün təkliflərini bizə göndərirlər. Biz də müvafiq məmurlara verib deyirik ki, araşdırınsınlar, məşğul olsunlar. Allaha şükür olsun ki, bu gün gənclərimiz ölkənin qarşılaşdığı

məsələlərə dair həm fikir sahibidirlər, həm də qarşılarına məqsəd qoymuşlar. Problemlər hamını hərəkətə gətirib və bizim gənclərimiz məsuliyyət hiss edirlər.¹

Gəncin pak təbiəti

Mənim üçün ən şirin zamanlardan biri pak və işıqlı gənclərlə görüşdür. Gəncliyin pak xisləti mühiti ətirləndirir, gözəlləşdirir. Ancaq bəzi yerlərdə gənclərin xüsusi paklığı hiss olunur. Mən Ərdəbil vilayətinin siz əziz gənclərini də belə gördüm. Siz əziz övladların gələcəyi, xoşbəxtliyi bizim ümidlərimizin ən böyük hissəsini təşkil edir.²

Bu məclis çox gözəl və tərəvətlidir. Buradakı bütün hərəkətlərdə gənclik gözəlliklərini görmək olur. Universitet tələbəsi, hövzə tələbəsi, şagird, abituriyent, müxtəlif işlərdə çalışan gənc qız və oğlanlar – hamı gənclik dəyərində ortaqdır. Mən tələbə və şagirdlərə böyük dəyər versəm də, bu gün ümumi olaraq, gənclərlə danışmaq istəyirəm. Əziz övladların məclisin əvvəlindən müxtəlif sözlərlə bu bölgənin quru havasından, çatlaq torpağından və düzənlik mühitindən danışdılar. Ancaq mən bu

¹ Azadlıq stadionunda onminlərlə gənc bəsicinin önündə çıxışından, 2018.

² Ərdəbil vilayətinin gəncləri ilə görüşdə çıxışından, 2000.

gəncləri, bu pak duyğuları, şirin sözləri və dəyərli düşüncələri görəndə gözlərim önündə bu vilayətdə yaşılıqlar, tərəvətli çiçəklər və çox aydın gələcək canlanır.¹

Gənclik - tanınmaz cəvahirat

Mənim əzizlərim, gənclik belə keçirdi, ancaq inqilab onu dəyişdirdi. Sanki dəyərli bir cəvahirat bir dəstə nadan uşağın əlinə düşür, onunla küçədə aşıq-aşıq oynayırlar. Sonra bir nəfər gəlib onu təmizləyir, ona qiymət qoyur. Gənclik belə dəyərli cəvahirat idi, keçmiş rejimdə Qərb mədəniyyətinə kor-koranə tabe olduqlarına görə dəyərsiz olmuşdu.²

Gəncin pozitivliyi və şənliyi

Bir əziz gənc dedi ki, biz göz yaşlarını üstün tutduq. Ancaq mən sizin gənc üzlərinizi pozitiv, enerjili və təbəssümlü görmək istəyirəm. Üzlərinizdəki gənclik paklığını, zərifliyini göstərən pozitivlik bizimçün daha gözəldir. İmanınız və güclü inanc təməlləriniz bu pozitivliklə birlikdə sizi onillərlə amallara doğru aparacaq.³

¹ Sistan və Bəlucistan vilayətinin gəncləri ilə görüşdə çıxışından, 2003.

² Bəsic üzvü olan tələbələrlə görüşdə çıxışından, 1998.

³ Ərdəbil vilayətinin gəncləri ilə görüşdə çıxışından, 2000.

Hansı iş gənclər tərəfindən görülsə, tərəvətli və uzunömürlü olar.¹

Ölkənin gəncliyi bir cəhətdən əhalinin gənc olması deməkdir. Gənc bir ölkə öz gənclərinin çoxluğuna borcludur. Biz bu baxımdan, gənc ölkəyik. Ölkənin gəncliyi bir cəhətdən də xalqın arzularının yeniliyinə, xalqın ümid ruhuna və iradələrin gücünə görədir. Bu da ölkəmizdə inqilabın sayəsində baş tutmuşdur.²

Harada gənclər varsa, paklıq, yaxşılıq, fəallıq və tərəvət var.³

Bu əziz gənclərin söylədiyi fikirlər nəzərə alınsın, onların üzərində işlər görülsün, araşdırılsın. Bunlar böyük işlərə qığılıcı ola bilər. Bu fikirlər səmimi qəlblərdən irəli gəlmişdir. Bu da çox əhəmiyyətlidir. Bu, dostların dediyi bütün məsələlərdə müşahidə olunur. Mən onları qeyd etdim. Onlar məsuliyyət hissi ilə danışan gəncin beynində, qəlbində olan səmimiyyətdən, paklıqdan, gözəl duyğulardan irəli gəlmişdir. Gənclər bu ümidlə, bu hisslə danışanda mühit yenilənir, ümid yaranır.⁴

¹ Tələbə və şagirdlərlə görüşdə çıxışından, 1997.

² Zəncan vilayətinin universitet tələbələri ilə görüşdə çıxışından, 2003.

³ İslam İnqilabı və Gənclər Günü münasibəti ilə çıxışından, 1999.

⁴ Gənclərlə görüşdə çıxışından, 2012.

Yaradılışın gözəlliyi

Gənc və gənclik ilahi yaradılışın gözəlliklərindən biridir.¹

Gənc gözəllik, yaxşılıq, istedad və imkanlar məcmusudur. İnsan qocalığa yaxınlaşdıqca hətta mənəvi istedad və imkanlar da azalmağa başlayır. İrəli getdikcə aktuallığınız artır, amma imkan və potensiallarınız daim azalır. İstedad və bacarıq çox əhəmiyyətli məsələdir.²

Gənclik və gənclərin mənəvi gözəlliyi böyük nemətdir. Gənclik çağında bunun qədrini bilməlisiniz.³

Gənc ilahi lütfün timsalıdır. Buna görə pak və səmimidir.⁴

Gənclik çağında elə paklıq və nurluluq var ki, ilahi rəhmətin gəlişini asanlaşdırır.⁵

Gənc Allah lütfünün endiyi şəxsdir. Gəncin qəlbi çox zaman Allahın xüsusi diqqətində olur. Gənclər bu nemətin qədrini bilməlidirlər. İnsan ruhunu maddi problemlərdən, çirkinliklərdən keçirən, təmiz saxlayan paklıq gənclərdə hamıdan çoxdur. Hədislərimizdə deyilib ki, bütün işlərdə gənclərə

¹ Tələbə və şagirdlərlə görüşdə çıxışından, 2001.

² Tehran universitetinin Tələbə Bəsicinin üzvləri ilə görüşdə çıxışından, 1998.

³ İmam Əli (ə) adına hərbi akademiya çıxışından, 2004.

⁴ Pasdarlarla görüşdə çıxışından, 1997.

⁵ Gənclərlə görüşdə çıxışından, 2013.

diqqət yetirin; xüsusən də elmi və düşüncəli olduqları zaman.

Gənclər hər bir dövəmdə xalqın və cəmiyyətin ən önəmli xoşbəxtlik amillərindən ola bilərlər. Çünki gəncin fitri paklığı var, gənc təmizdir. Həyat boyu insanların bulaşdığı çirkəblər, onların əl-qollarını və ruhlarını bağlayıb inkişafdan saxlayan zəncirlər gənclərdə ya yoxdur, ya da çox azdır. Bu baxımdan, gənc Allah lütfünün endiyi şəxsdir. Gəncin qəlbi çox zaman Allahın xüsusi diqqət mərkəzində olur.¹

Bu pak və işıqlı qəblərinizin qədrini bilin. Bunu xoşunuza gəlsin deyə demirəm. Bu söz bütün gənclərə aiddir. Gəncliyin xüsusiyyəti belədir. Sizin qəbləriniz pakdır. Sizde müqayisə imkanını olmadığına görə indi bunu tam hiss edə bilmirsiniz.

Zaman ötdükcə problemlər, tozlar, paslar qəlbi örtür. Hədisdə deyilir ki, insan bir günah edəndə qəlbində bir qara nöqtə yaranır. Bu, təbii ki, simvolikdir. İkinci günahı edəndə qara nöqtə iki dəfə böyüyür. Günah etdikcə nöqtələr artır və axırda bütün qəlb qaralır. İndi sizin qəlbınız, ruhunuz hazırlıqdır, ancaq getdikcə günahlar baş verir, həyat yolunda çoxlu problemlər yaranır. İnsan indidən hazırlıq görməsə, bunlar qəlbi qaraldar.²

¹ Tələbə və şagirdlərlə görüşdə çıxışından, 1995.

² Ramazan ayında tələbələrle görüşdə çıxışından, 2010.

Dəyərli və keçici imkan

Gənclik paklığı, gənc qəlbinin təmizliyi böyük nemətdir. Gənclik çağında bunun qədrini bilin.¹ Gəncliyi dəyərləndirmək üçün ən vacib məsələ bu təbii paklıqdan, səmimilikdən istifadə etməkdir. Mənəvi və əxlaqi sahələrdə irəliləyin.²

Gəncliyin qədrini bilin. Paklıq, nurluluq, mənəvi inkişaf, ilahi irəliləyiş gənclik çağında asan olur.³

Birinci məsələ Allahın lütfü ilə sizdə olan bu şəraitin - gəncliyin, paklığın dəyərini bilməkdir. Bu imkan çox önəmlidir. İkinci məsələ də bununla bağlıdır: elm və düşüncə ilə silahlanmaq.⁴

Gəncə dərin araşdırmaçı xisləti verən gənclik səbrindən maksimum istifadə etmək lazımdır.⁵

Siz gəncsiniz; qəlbləriniz işıqlı, bağlılıqlarınız azdır. Ancaq həmişə belə qalmaqacsınız. Bu sərvəti bu gün dəyərləndirin ki, müxtəlif yönərdən problemlər hücum edəndə öz mənəvi ehtiyatınızdan istifadə edə bilərsiniz. Mən əminəm ki, qüdrətli əlləri ilə bu inqilabı ərsəyə gətirmiş o nurlu, mənəviyyatlı, elmi, zahid və arif qocanın gənclik çağındakı ibadət

¹ İmam Əli (ə) adına hərbi akademiya çıxışından, 2004.

² Şəhid Behiştə adına universitetin tələbələri ilə görüşdə çıxışından, 2003.

³ Korpus komandirləri ilə görüşdə çıxışından, 1997.

⁴ Yerli və xarici hövzə tələbələri və ruhanilərlə görüşdə çıxışından, 1995.

⁵ Universitet rektorları ilə görüşdə çıxışından, 2005.

və münacatları, təfəkkür və təvəssülləri, imanlı və işıqlı qəlbi olmasaydı, bu böyük işləri görə bilməzdi.

Mərhum Hacı Mirzə Cavad ağa Tehrani çox mömin, zahid və ixlaslı din alimlərindən idi. Məşhəddə çoxları onu tanıyırdı. O, təxminən 30 il bundan öncə mənə deyirdi: "Mən gənc ikən Quma təhsil almağa gedəndə müqəddəs məqbərədə imamı gördüm. Onu tanımırdım. Gördüm ki, gənc və nurlu bir seyid ayaq üstə dayanıb, əmmaməsinin ucunu boynundan sallayıb, namaz qılıb ibadət edə-edə gözlərindən yaş axır".

Hacı ağa Tehrani əlavə edirdi: "Mən onu tanımadan sevdim, yaxındakılardan onun kim olduğunu soruşdum. Dedilər ki, Ruhullah Xomeynidir. Ağa Ruhullah gənclikdə elə mənəvi sərvət və ehtiyat topladığına görə 80 yaşında İslam Respublikasının qurucusu ola bildi".¹

Bu həyat nə qədər sürsə də, sonda onsuz da qısdır; birsaatlıq ömürdür. İnsan gənc ikən bunu hiss etmir, həyatı tanıyanda, yaş bir qədər keçəndə bilir ki, bircə saatdan artıq deyilmiş. Bu bir saatdan maksimum istifadə etmək lazımdır. Çünki insanın "mən" dediği həqiqəti bu dünyadan sonra da davam edib həqiqi həyat sürəcək... Əsl həyat bu dünyadan sonrakıdır... İnsan Allaha qovuşmalı, Allah-Taalanın

¹ İranlı və xarici hövzə tələbələri və ruhanilərlə görüşdə çıxışından, 1995.

təyin etdiyi həqiqətə nail olmalıdır... Bu da sizin əlinizdədir. Bu yolu yaxşı getməkdən, bu yolda həvəslə irəliləməkdən ötrü gəncliyinizdən istifadə edin.¹

Gəncin yaxşı işlərini təqdir etmək

Gənclər fəaldırlar. İslamın əvvəlindən bu günədək heç bir dövəmdə bu qədər misilsiz gəncimiz olmayıb. Onlar gənc olsalar da, dünyanın digər yerlərindəki qayğısız gənclər kimi eyş-işrət və əyyaşlıq ardınca getmirlər, üzərlərinə düşən vəzifəni yerinə yetirməyə, xalqa xidmət etməyə, məqsəd və amalları uğrunda çalışmağa, İslamı müdafiə etməyə çalışırlar. Bu gənclər Quranla ünsiyyət qururlar, namaz və ibadətləri yaşlı ata-analarını təəccübləndirir.

Evlərinə getdiyimiz şəhidlərin çoxunun valideynləri deyirdi ki, biz dini bu övladımızdan öyrənirdik. Bəli, inqilabın hünəri budur. İmamın hünəri budur. O, düşmənin 50-60 il fəsad bataqlığına salmağa çalışdığı bir cəmiyyətdə işlədi, gənclərini gül kimi təmiz yetişdirdi. Özü buyururdu ki, ən böyük zəfər budur. Bəli, İmam Xomeyninin ən böyük zəfəri qəlbləri Allaha yönələn, günahlara

¹ Tələbə və şagirdlərlə görüşdə çıxışından, 1997.

etinasız olan imanlı, ixlaslı, sağlam və səmimi gənclər yetişdirmək idi.¹

Müxtəlif məsuliyyətlərin başlanğıcı

Siz əziz gənclərə – qız və oğlanlara tövsiyəm budur ki, müxtəlif fəaliyyətlərdə, elmi-tədqiqat işlərində, təhsildə, ictimai, siyasi və mədəni fəaliyyətlərdə, mətbuat, incəsənət, idman və digər sahələrdə aktiv iştirak edin, paklığınızı, iman, ixlas və təqvanızı qoruyun.² Bu vəzifə indiki dövrdə daha ağırdır. Çünki gənc təbəqə cəmiyyətdə xüsusi rol oynayır. Gənclərin sayı artıb, ölkənin ictimai, siyasi və mədəni işlərində rolu çoxalıb. Bu baxımdan, bu gün mövzu bu deyil ki, gəncin özü ilə bağlı vəzifəsi var, yoxsa yox. Məsələn burasındadır ki, gənclərin çoxluğu, müxtəlif fəaliyyətlərdə iştirakı və xüsusən ayıqlığı onların vəzifələrini daha da ağırlaşdırır.

Düşünürəm ki, bu gün gənclər ölkənin milli kimliyini var qüvvələri ilə müdafiə etməlidirlər. Hər bir insan toplumunun ümumi bir kimliyə ehtiyacı var. Gərək ümumi birlik, ümumi kimlik hiss etsinlər. Digər ölkələrdə adətən millət məsələsi üzərində dayanırlar, bəzi yerlərdə etnik mənsubiyyət qabardılır. Millət ümumi bir kimlikdir, hər bir ölkə

¹ Bəsic Günü münasibəti ilə gənclərlə görüşdə çıxışından, 1990.

² Tələbə və şagirdlərlə görüşdə çıxışından, 1996.

onunla bütün imkanlarından inkişaf üçün istifadə edə bilər.

Əgər ümumi kimlik hissi olmasa, çoxlu problemlər yaranar, bir çox uğurlar əldə edilməz. Bir ölkədə bəzi müvəffəqiyyətlər yalnız ümumi kimlik hissi ilə əldə olunur. Bizim ölkəmizdəki bu milli və ümumi kimlik hətta millət məsələsinin də fəvqündə durur. İran xalqının ümumi və milli kimliyi iranlılıq kimliyindən də cəlbedici və təsirli olan İslam quruluşudur. İslam quruluşunun həm milli praktik cəhəti var, həm islami, həm də qlobal.¹

Mənim əziz övladlarım! Gənc və yeniyetmələr! Sizin hamınız ölkənizin inkişafında rol oynaya bilərsiniz. Bir zaman rol Hüseyn Fəhmədinin etdiyi kimidir, bir zaman da başqa cür. Dini, mədəni, siyasi, əxlaqi xidmətlərlə, gələcəyə dair ümid yaratmaqla, öz çevrəsini həvəsləndirməklə, fərdin və cəmiyyətin başucalığına səbəb olan ibadətlə, dindarlıqla, İslam şəriətinə tabeliklə rol oynamaq olar. Düzdür, bu işlərdə canı qurban vermək yoxdur, lakin iradə, əzmkarlıq və qərarlılıq var. Məktəblərdə, universitetlərdə, zavodlarda və digər yerlərdə hamınız rol ifa edə bilərsiniz. Aktiv, həvəskar və ümidli gənc bir tarixi sığortalaya bilər. Məhz buna görə sionistlər, müstəmləkəçilər və nəhəng transmilli şirkət sahibləri illərlə dünya ölkələrinin gəncləri

¹ İsfahan vilayətinin gəncləri ilə görüşdə çıxışından, 2001.

üzərində işləmiş, gənc nəsilləri fəsada sürükləməyə çalışmışlar. Çalışmışlar ki, iradə və ümidlərini alsınlar, gələcəyi qaranlıq göstərib, məyus etsinlər, əsəbi və əxlaqi problemlərə düşər etsinlər.¹

Biz bu gün həssas dövrdə yaşayırıq. Gənc buna laqeyd qala bilərmi?! Düşmənin bizə hücumu təbii bir məsələdir. Bunu xüsusi qurumların dərin araşdırmalardan sonra xəbər verməsi lazım deyil. Əlbəttə, xüsusi xəbərlərimiz də var, lakin onlar olmasaydı belə, düşmənin bizə qarşı təxribat planları hazırladığını çox aydın, məntiqi və təbii şəkildə biləcəkdik.²

Dünyagörmüş, ağıllı sionist siyasətçilər başa düşmüşlər ki, bu inqilab böyük inqilabdır, buna qarşı mübarizə aparmaq lazımdır. Bu niyyətlə planlar qururlar. Onlar əslində, tarixi miqyaslı bu böyük hərəkətdən qorxur, xalqı və ilk növbədə bugünkü gəncliyi inqilabdan ayırmaq üçün uzunmüddətli proqram hazırlayırlar.³

Gənc nəsildə, xüsusən də tələbə gənclərdə laqeydlik və soyuqqanlıq olmamalıdır. Ölkəsinin taleyi barədə düşünməyən, ölkəsinə qarşı aparılan düşmənlikləri görməyən, düşmənlərə qarşı tükü

¹ Tehranın cümə namazı xütbələrindən: 1998.

² İsfahan vilayətinin gəncləri ilə görüşdə çıxışından, 2001.

³ Bəşiri tələbə və şagirdlərlə görüşdə çıxışından, 1999.

tərpənməyən, narahat olmayan gənc inqilabçı xalqın gənci adına layiq deyil.¹

Mədəni, siyasi və elmi qurumların vəzifəsi

İnsan gənclik çağında, təcrübə etmədiyi və çox şeylər bilmədiyi böyük bir dünya ilə üz-üzə gəlir. Onun qarşısına çoxlu hadisələr çıxır və o, vəzifəsinin nədən ibarət olduğunu bilmir, bələdçiyə, düşüncə yardımına ehtiyac duyur. Ata-analar da çox zaman iş-güclə məşğul olduqlarından övladla maraqlanmırlar və nəticədə onlara bu düşüncə yardımını edilmir. Bu sahədə məsuliyyət daşıyan mərkəzlər də çox zaman ehtiyac duyulan yerdə olmurlar. Odur ki, bu kömək göstərilmir və gənc dayaqsızlıq hiss edir. Əksərən bizim gənclərimizdə bu hisslər var; bir tərəfdən tənhalıq hissi, bir tərəfdən dayaqsızlıq hissi, bir tərəfdən də çoxlu bacarıqlar hiss edib onlardan istifadə olunmamasını düşünmək.

Bu hisslər hamının üzərinə bəzi vəzifələr qoyur; hamının, xüsusən də hökumətin, ruhanilərin, radio və televiziyanın, Bəsicin, İdman komitəsinin, müxtəlif mərkəz və qurumların üzərinə məsuliyyət düşür. Bunlar gənc nəsil qarşısında məsuliyyət daşıyırlar. Xüsusən də bizim gənclər imanlı, böyük

¹ Tələbə və şagirdlərlə görüşdə çıxışından, 1989.

işlərə hazırlıqlı və istedad baxımından böyük potensiala malikdirlər.

Gənclərlə bağlı məsələləri, gənclərin ehtiyaclarını, gələcəklərini, gənclərlə bağlı siyasətləri birinci dərəcəli və ciddi saysınlar. Bu, vacibdir. Gənclər barəsində tez-tez "xalqın ümidi", "ölkənin gələcəyi" kimi ifadələr işlənir. Bunlar doğrudur... Mənim gözləntim budur ki, gənclərlə bağlı məsələlər, gənclərin qarşısında inkişaf və təkamül yollarını açmaq milli bir məsələyə çevrilsin və bununla bağlı hamı məsuliyyət hiss etsin.

İstəyirdim ki, böyükələr, dövlət məmurları gəncliklə bağlı məsələlərə gənclərin baxışından baxsınlar, arzu, gözlənti və duyğularını görsünlər, onların qarşısındakı vəzifələrini doğru-düzgün anlasınlar. Bütün aidiyyəti qurumlar –hökumət, özəl qurumlar, radio-televiziya, gənclərlə bağlı nazirliklər, Təlim və Tərbiyə Nazirliyi, Ali Təhsil Nazirliyi, idmanla bağlı sahələr, Bəsic, ruhanilik, dini təbliğat orqanları – bu nəsil, bu qədər istedad və enerji qarşısında hamı məsuliyyət daşıyır.¹

Gənc istedadla aşıb-daşan bir insandır, valideyn, məktəb, hökumət və müxtəlif sahələrin məsul şəxsləri üzərində böyük haqları var. Onlar gəncin inkişafına şərait yaratmalı, düzgün yol seçmələrinə kömək etməlidirlər. Bu köməklər də böyük həddə

¹ Tehranın böyük müsəllasında gənclərlə görüşdə çıxışından, 2000.

əməllə mümkün olur. Söz həmişə təsirli olmur, bəzən əməl sözü yalanlayır. Gənclərlə işləyənlərin hamısı, o cümlədən İslam birliklərində və tərbiyəvi qurumlarda çalışan siz əzizlər öz rəftarlarınızı ağıl, xeyirxahlıq, səmimilik və sevgi üzərində qurun. Bu, gənclərin qəlbini, hətta səhv yola düşənləri də xilas edə bilər.¹

¹ Şagirdlərin İslam Birlikləri İttifaqının üzvləri ilə görüşdə çıxışından, 2001.

İkinci fəsil

Gəncin və gəncliyin xüsusiyyətləri

Səbir və hövsələ

Səbir və dözümlü səhnədə qalmaqdır, meydandan qaçmamaqdır. Bəziləri meydandan qaçır, bəziləri qaçmır, tədricən kənara çəkilir. Bu da olmaz. Səbirlilik möhkəm dayanmaqdır, müqavimət göstərməkdir.

Səbir və dözümlü uzaq məqsədlərə, ucqar üfüqlərə baxmaqdır. İnsan bəzən nağd uğura sevinir, məğrur olur, təhlükəli olan budur ki, qane olur. Bu, insanın meydandan uzaqlaşmasına gətirib çıxarır. Uzaq məqsədə, zirvəyə baxın.¹

Gəncliyin ən mühüm xüsusiyyəti hövsələdir. Bunu biz qocalar yaxşı anlayırıq, gənclərin özləri tam fərqiində olurlar. Yaş ötəndə bəzən istedad, meyl və maraq olur, amma hövsələ olmur.

Hövsələ imkanı gənc üçün ən mühüm amildir. Gəncin hövsələsi var, işin dalınca gedir, məsələnin kökünə çatmağa çalışır, nəticə əldə etmək üçün dərinləndən araşdırır. İnsana maraqlanma, axtarış, yorulmazlıq və dərin araşdırma həvəsi verən gənclik

¹ İmam Hüseyin (ə) universitetində məzuniyyət tədbirində çıxışından, 2018.

hövsələsindən maksimum istifadə etmək, gənclərə şərait yaratmaq lazımdır.¹

Səbir, ayıq şəkildə və aydın baxışla seçdiyi amallar yolunda problemlərlə üzləşərkən insana özünü və yolunu itirməmək, məqsədi unutmamaq və yoldan dönməmək imkanı verən xüsusiyyətdir.²

Əgər səbirli olsaq, dözümlü olsaq, uzaq üfüqlər bizimkidir. Siz bu gün möhkəm dayansanız, gələcək nəsillər zirvəyə qalxacaqlar. Zirvəyə onlar qalxacaqlar, ancaq bu, sizin hünərinizin, sizin zəhmətinizin bəhrəsi olacaq. Mən ümidvaram ki, bugünkü gənclik Allahın lütfü ilə o günü görəcək.³

Dindarlıq

Gənclərin İslama təmayülünü görürsünüz. Bu təmayül duyğusal təmayüldür, çox dəyərlidir, lakin bir dalğa kimi gəlib qayıda da bilər. Bu dalğanın davam etməsi üçün gənclərin düşüncə təməllərini möhkəmlətməliyik.⁴

Gənc pak bulaqdan su içmək istəyir. Ancaq o bulağı tapmasa, yolunu aza bilər.⁵

¹ Təhsil naziri və universitet rektorları ilə görüşdə çıxışından, 2005.

² İmam Xomeyninin vəfatının on dördüncü ildönümü tədbirində çıxışından, 2003.

³ İmam Hüseyn (ə) universitetində məzuniyyət tədbirində çıxışından, 2018.

⁴ Dini Ekspertlər Məclisinin üzvləri ilə görüşdə çıxışından, 2005.

⁵ Tələbə və şagirdlərlə görüşdə çıxışından, 1995.

Siz şagirdlərdə, gənclərdə ilahi fitrət canlıdır, parlaqdır. Bu gün özünüzü yaxşı işlərə, yaxşı xarakterlərə alışırsanız, insani kimliyiniz belə formalaşar və ömrünüzün sonuna qədər bundan bəhrələnersiniz. Bu yaş sizin qızıl dövrünüzdür.¹

Gəncin xislətində paklıq və paklığa meyl, sevgi və sevgiyə meyl, mənəviyyat və mənəviyyata meyl, aydınlıq və aydınlığa meyl var.²

Ədalətsevərlik

Gəncin xislətində ədalətsevərlik, amalların icrasına, həyata keçməsinə rəğbət var. Gəncin, tələbənin, möminin xisləti tələb edir ki, ədalətsevər olsun.³

Gənc tələbənin hissləri birinci növbədə ədalətsevərliyə yönəlir. Tələbəni hər şeydən artıq özünə cəlb edən amil ədalətsevərlikdir.⁴

Ədalət istəyi heç zaman bitmir. Bəşər tarixinin əvvəlindən bu günədək insanlar ədalət arzulamışlar.⁵

Ədalət bəşərin tarixi qayğısıdır. İnsanların ədalət ehtiyacına uyğun olaraq, tarix boyu mütəfəkkirlər,

¹ Şagirdlərin İslam Birlikləri İttifaqının üzvləri ilə görüşdə çıxışından, 2007.

² Tehran universitetlərinin müxtəlif tələbə birlikləri ilə görüşdə çıxışından, 1999.

³ Tehranın cümə namazı xütbələrindən, 2002.

⁴ Təhsil naziri və universitet rektorları ilə görüşdə çıxışından, 2005.

⁵ Kirmanşah tələbələri ilə görüşdə çıxışından, 2011.

filosoflar bu barədə fikir yürütmüşlər. Ən qədim tarixdən bu günədək ədalət və ictimai ədalət mövzusunda nəzəriyyələr irəli sürülmüşdür. Lakin dinlərin rolu müstəsnaadır.

Ədalət tələbindən bir an da geri çəkilməyin... Bu fikrin arxasında da bütün vücudumla özüm dururam və Allaha şükür olsun ki, bu gün quruluş var... Ədalət istəyi barədə fəryad çəkin, lakin konkret bir şəxsi tənqid edib real nümunə göstərməyin.¹

Siz bu gün tələbəsiniz, universitetdə, gənc mühitindəsiniz, ədalət, amal və bu kimi fikirlərdəsiniz. Çalışın tələbə mühitindən çıxan kimi birdən-birə və ya tədricən hər şey unudulmasın.²

Gənclərdən gözləntimiz budur ki, ədalətsevərliyi yaddan çıxarmasınlar.³

Ədalətsevərlik heç zaman köhnəlməyən amaldır. Azadlıqsevərlik, istiqlalsevərlik də heç vaxt köhnəlmir.⁴

Ədalətsevərlik şüar üçün deyil, bunu doğrudan da istəmək lazımdır. Ədalətsevərlik bu da deyil ki, insan kiminsə qarşısında dayanıb "Sən ədalətsevər deyilsən" desin. Yox, bunun yolu var. Cəmiyyət elə

¹ Strateji düşüncələr mövzusunda dair ikinci konfransda çıxışından, 2011.

² Nümunəvi tələbələrle görüşdə çıxışından, 2007.

³ İsfahan vilayətinin gəncləri ilə görüşdə çıxışından, 2001.

⁴ Əmir Kəbir adına Sənaye universitetinin müəllim və tələbə kollektivi ilə görüşdə çıxışından, 2001.

mərhələyə çatmalıdır ki, onda ədalətsevər siyasətlər yürüdülsün. İcra aparatı elə olmalıdır ki, ədalətsevər siyasətlər icra olunub həyata keçə bilsin. Ədalət naminə çoxlu siyasətlər yürüdüldür, amma iş, insanlar, fiqurlar, əlində qələm tutub imza edənlər ya bunu istəmirlər, ya buna inamları, iradələri, hövsələləri yoxdur, yaxud da "Mənə nə?" tipindəndirlər. Nəticədə də işlər dayanır.¹

Haqsevərlik və dəyərsevərlik

Gənclərimiz həqiqətsevərdirlər, qəlbləri yumşaq və işıqlıdır.²

Gənc olduğunuza görə nurlusunuz, ilahi fitrətə yaxınsınız. Çətin işlər gənclərə daha asandır.³

Gənc haqqı asanlıqla qəbul edir. Bu, çox önəmlidir. Gənc səmimi şəkildə, çəkinmədən etiraz edir, həyəcanlanmadan, təşvişə düşmədən, heç bir daxili çəkişmə yaşamadan addım atır. Bu da çox mühümdür. Asanlıqla qəbul etməyi, səmimi etirazı, təşvişsiz addımı bir-birinin yanına qoyun. Görün necə gözəl mənzərə, problemləri həll edəcək necə güclü amil ortaya çıxır.⁴

¹ Bəsic üzvü olan tələbələrlə görüşdə çıxışından, 2005.

² Gərmsar əhalisi ilə görüşdə çıxışından, 2006.

³ Qadınlarla görüşdə çıxışından, 1998.

⁴ İsfahan gəncləri ilə görüşdə çıxışından, 2012.

Haqsevərlik kimi xüsusiyyətlər ümumiyyətlə, gənc xüsusiyyətlərindəndir. Haqsevərlik olduğu təqdirdə fikir ayrılıqlarının heç bir eybi yoxdur.¹

Gəncin qəlbi həqiqəti qəbul edir, ilahi fitrətə yaxındır. Gəncin qəlbi nəsihətlə, mənəvi-irfani məsələlərlə tez ünsiyyət qurur, onlara tez bağlanır. Gəncliyin gözəlliyi bunlardadır.²

Ölkənin harasında gənc oğlan və qızlar həqiqət, mənəviyyət və elm təşnəsi deyillər?! Ölkəmizin indiki çoxsaylı nəslə özünün gənclik paklığı və cəmiyyətimizin İslam tərbiyəsi ilə həqiqət ardındadır.³

Gənc nəsillərin İslama yönəlməsi imamın dövründə başladı, bu gün də davam edir. Müsəlman ölkələrində hər gün bir qrup İslam oyanışı hərəkətinə qoşulur və onu genişləndirir.⁴

İstedad

Gəncin zehni çox geniş, məlumatı saxlamaq gücü olduqca çoxdur... Mənim fikrimcə, gənc həm dərs oxuya, həm mütalifə edə, həm də idmanla məşğul ola bilər.⁵

¹ Gənclərlə görüşdə çıxışından, 1998.

² Tehran vilayətinin məscid imamları ilə görüşdə çıxışından, 2016.

³ Bəsic üzvləri ilə görüşdə çıxışından, 2001.

⁴ Tehranın cümə namazı xütbələrindən, 1993.

⁵ Gənc və yeniyetmələrlə görüşdə çıxışından, 1998.

Universitet gənclərin mərkəzi, gənc də istedadlar məcmusudur.¹

Gənc nəsil say baxımından çoxlu, ruhiyyə baxımından imanlı, hazırlıq baxımından böyük işlərə hazır, istedad baxımından çox zəkali bir nəsildir.²

İradə və məqsədin böyüklüyü

Bir çox yerlərdə bacarıqdan əlavə, gəncin iradəsi də yaşlılardan çoxdur.³

Gənclərimiz iradə baxımından əllərindən gələni əsirgəməsinlər. İradə və məqsəd olmalıdır; dərş oxuyanda, sənaye işində çalışanda, əkinçilik edəndə, müxtəlif xidmətlər göstərəndə.⁴

Hədəslərimizdə möminə böyük məqsədli olmaq tövsiyə olunmuşdur. İlk addımlar və əvvəldəki uğurlar heç kimi arxayın etməsin.⁵

Uşaq və gəncləri əvvəldən uca məqsədlərə baxmağa alışdırıraq. Bəzi məsələlərə dünya miqyasında, qlobal səviyyədə baxmaq lazımdır, regional səviyyədə yox; o ki qala ölkə və ya vilayət

¹ Tehran universitetinin Tələbə Bəsicinin üzvləri ilə görüşdə çıxışından, 1998.

² Tehranın böyük müsəllasında gənclərlə görüşdə çıxışından, 2000.

³ Şagirdlərin İslam Birlikləri İttifaqının üzvləri ilə görüşdə çıxışından, 2001.

⁴ Əbərkuh rayonunun əhalisi ilə görüşdə çıxışından, 2008.

⁵ Universitetlərin elmi şuralarının bəsicisi üzvləri ilə görüşdə çıxışından, 2010.

səviyyəsinə. Bəzi məsələlərə 100-150 illik perspektivdə baxmaq lazımdır, 5-10 illik məhdud miqyasda yox.

Bu gün yetişdirdiyiniz şagird və ya tələbə bir müddətdən sonra bir müəllim, müdir, ekspert olacaq, cəmiyyətin siyasi həyatında təsirli fiqura çevriləcək. Onu elə yetişdirin ki, uca məqsədləri olsun.¹

Fiziki qüvvə və bacarıq

Gənc öz vücudunda böyük enerjilərin olduğunu hiss edir, həm fiziki, həm də düşüncə və zəhin baxımından istedadlar duyur. Həqiqətən də gəncdə böyük bacarıqlar var. O bununla möcüzə edə, dağları yerindən oynada bilər.²

Mən gənclərin mühüm xüsusiyyətləri arasında əsasən üçünün çox bariz olduğunu görürəm: enerji, ümid, yaradıcılıq.³

Gənclərin varlığını bürüyən enerji, bacarıq və fəallıq onların digər tərifəlayiq cəhətləridir. Bunlar saysız-hesabsız gənclik imkanlarının bir hissəsidir, sizdə təbii şəkildə mövcuddur. Gənc bu imkanları sonradan əldə edib? Xeyr. Siz gənclik haqsevərliyini,

¹ Şimali Xorasan vilayətinin müəllim və tələbələrə ilə görüşdə çıxışından, 2012.

² Tehranın böyük müsəllasında gənclərlə görüşdə çıxışından, 2000.

³ Gənc həftəsi münasibətilə gənclərlə görüşdə çıxışından, 1998.

enerjisini, fəallığını, hövsələsini və iradəsini əldə etmək üçün xüsusi bir iş görməmişiniz. Bu, ömrün, həyatın təbii mərhələsidir. Deməli, bir ilahi nemətdir və barəsində sorğu-sual olacaq.¹

Allah-Taalanın ömrün bəlli çağında bütün insanlara bəxş etdiyi bu böyük enerji mənbəyi xoşbəxt həyat üçün möhkəm təməl yaratmağa sərf olunmalıdır. Bu dövrdən sonra insanda böyük işlərə lazımı ciddi-cəhd azalır. İnsanın gücü azalır, əsaslı işlər görə bilmir, özünütərbiyəsi, şəxsiyyətini formalaşdırması çətinləşir. Əlbəttə, Allah bəxş etdiyi bu böyük bacarıq sayəsində bəşərə heç nəyi qeyri-mümkün etməmişdir.

Hər halda, hamı ömrünün sonunadək müxtəlif böyük işlər görə bilər. Amma işlərin gənclikdə daha asan, daha yüngül olması önəmli gerçəkdir. Tarix boyu dünya xalqlarının çoxu bu zamanla bağlı yanlış yola getmiş, gənclik sərvətini boşuna xərcləmiş, öz gələcəkləri üçün mühüm bir iş görməmişlər.²

Diqqətli və sual dolu beyin

Bizim diqqətli gənclərimizin sualları var. Bu sualları səhv axtarmaq kimi başa düşmək olmaz. Bir

¹ İsfahan gəncləri ilə görüşdə çıxışından, 2012.

² Basic üzvü olan tələbələrlə görüşdə çıxışından, 1998.

gənc bir sual verən kimi deməyə ki, sakit ol. Sanki küfr söyləyir! Gəncdir, beyni itidir. Bu gün səhv fikirlər, yanlış əsaslandırma bütən dünyada geniş yayılmışdır. Bizim gəncimizdə sual yaranır.¹

İnsan gənclik dövründə, istər həddi-bülüğün əvvəllərində və istər sonralar çoxlu məchul məsələlərlə rastlaşır, onun üçün sual doğuran yeni məsələlər qarşıya çıxır, beynində şübhə və suallar yaranır. O bunlara cavab tapmaq istəyir.²

Ən şirin işlərdən biri həmişə sualı olan, öyrənməyə, bilməyə can atan gənclərin suallarını cavablandırmaq, bununla gəncin inkişafına kömək etməkdir.³

Ruhanilərin, elm hövzələrinin vəzifəsi

Bunu kim aradan qaldırmalıdır? Mən və siz aradan qaldırmalıyıq. Əgər siz gedib həmin düşüncə boşluğunu düzgün şəkildə doldurmasanız, sualı və şübhəni aradan qaldırmasınız, başqa bir nəfər gedib ona yanlış cavab verəcək.

Ruhanidə əsl İslam düşüncəsinin ən yaxşısı, ən güclüsü olmalıdır. Bizim belə düşüncə və sözlərimiz

¹ Məhərrəm ayı öncəsi din alimləri, hövzə tələbələri və ruhanilərlə görüşdə çıxışından, 1993.

² Tehranın böyük müsəllasında gənclərlə görüşdə çıxışından, 2000.

³ Şəhid Behiştı universitetinin tələbələri ilə görüşdə çıxışından, 2003.

çoxdur. Şəhid Mütəhhəri kimi bir nəfər bir universitet kollektivini susdururdu. Onun tədris etdiyi kafedrada açıq şəkildə din əleyhinə təbliğat aparan, dərslər deyən müəllimlər vardı. O gedib onlarla dalaşmadı, danışdı, fikir irəli sürdü, həqiqətləri dedi, düzgün düşüncədən istifadə etdi və söz sahibi oldu.

Hər şeydən öncə gəncin beynindəki sualın nə olduğunu bilməliyik. Düzdür, bəzən onun sualları əhəmiyyətli olmur və siz daha mühüm məsələlərdən danışmağı üstün tutursunuz. Bəli, belə etməlisiniz. Lakin müxtəlif şübhə və sualların müxtəlif təbəqələrin, xüsusən də gənclərin beyninə salındığı bugünkü gündə din təbliğatçısı şübhəni, dağıdıcı və zərərli düşüncəni də öyrənməlidir ki, hansı dərddə əlac etmək, hansı boşluğu doldurmaq istədiyini bilsin.¹

Şübhələr 100-200 il bundan öncəki şübhələr deyil. Sizin övladınızın, tələbənizin, hətta şagirdinizin beyninə yeridilən şübhələr müasir şübhələrdir. Buna qarşı kim mübarizə aparmalıdır? Bu zərərli oxlar önündə din alimlərindən, əqidə sərhədcilərindən başqa kim dayanmalıdır?!²

Məncə, elm hövzəsi vaxt itirmədən düşüncə böhranlarına qarşı mübarizə üçün lazımı imkanlara

¹ Məhərrəm ayı öncəsi din alimləri və ruhanilərlə görüşdə çıxışından, 1998.

² Kürdüstan vilayətinin şiə və sünni ruhaniləri və hövzə tələbələri ilə görüşdə çıxışından, 2009.

yyəhlənməlidir. Bəlkə də bəziləri cəmiyyətin və gənclərin beynində hansı fikirlərin dolaşdığını bilmir, buna diqqət yetirmirlər. Bu gün daxildə və xaricdə fəaliyyət göstərən bəzi mərkəzlər zahiri gözəl görünən yanlış söz və şübhələrlə gəncləri İslam əsaslarından, ilahi təlimlərdən uzaqlaşdırmaq istəyirlər. Elm hövzəsi gənc nəslə düşüncə böhranı yarada bilən bu amilləri görməzdən gələ bilməz.¹

Ruhanilər universitetdə gənclərin psixoloji sığınacağı, sirdaşı ola bilərlər. Gənclik hiss və duyğular aləmidir. Gəncin beyni kimi ruhu da bir çox məsələlərdən təsirlənir. Özünü böyük bir ruhda, geniş bir ürəkdə, mehriban və xeyirxah bir nəfəsdə qorumaq üçün gəncin bir yerə ehtiyacı var. Bu geniş ürək, yüksək düşüncə və xeyirxah ruh problemləri eşidən, lazımi tövsiyələri verən, mənəvi cəhətdən təbiblik edən, dərdinə şərik olan ruhani ola bilər.²

Yenilik və yaradıcılıq

Gənc tələbə mühitlərində yenilik, kreativlik, uca zirvələrə yüksəlmə həvəsi çox olur. Bizim istədiyimiz də budur.³

¹ Qum Elm Hövzəsinin tələbə və müəllimləri ilə görüşdə çıxışından, 2000.

² Fəqih rəhbərin universitetlərdəki nümayəndələri ilə görüşdə çıxışından, 1996.

³ Kirmanşah şəhərinin tələbələri ilə görüşdə çıxışından, 2011.

Lazım olan məsələ ölkənin xilasını üçün yorulmaz iş, yenilik və yaradıcılıqdır.¹

Bizim anbaan yeniliyə ehtiyacımız var; yalnız sənaye, yaxud əkinçilikdə yeniliyə yox, xalqın həyatında rolunu alan bütün sahələrdə... Bu gün bizim gənclərimiz bu yolla sürətlə irəliləməli, qaçmalı olduqlarını bilirlər. Həm onlarda qaçmaq gücü və iradə var, həm də yol aydındır. Odur ki, irəliləməliyik.²

Tələbə mühiti canlı, fəal, həvəskar və bir çox məsələlərdə həlledicidir. Belə olmasa, gərək səbəbini tapıb aradan qaldıraq. Bunun da səbəbi odur ki, tələbə təbəqəsi gəncdir.³

Tələbə hərəkəti ayıqlıq, məsuliyyət hissi, fəallıq, həvəskarlıq və yenilik sayəsində xalqın ümummilli məqsədlərə doğru hərəkətinə öncüllük edir... Tələbə birlikləri də bu məqsədi izləyirlər. Tələbə hərəkəti ayıqlıq, fəallıq, yenilik, yaradıcılıq, təhlükəyə atılma cəsarəti kimi xüsusiyyətlərinə görə xalqın avanqardı ola bilər...

¹ Quruluş cihadı təşkilatının əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 1998.

² Fars vilayətinin alimləri ilə görüşdə çıxışından, 2008.

³ Tələbə birliklərinin üzvləri ilə görüşdə çıxışından, 1996.

Əlbəttə, bu ümummilli məqsəd mənəviyyat işığında həyata keçməlidir. Əks təqdirdə, düzgün şəkildə həyata keçməz və mənfi nəticələr doğurar.¹

Biz cəmiyyətin sözün əsl mənasında yaradıcılıqla məşğul olan yenilikçi gənc cərəyanını gücləndirməliyik.²

Mən elmlə məşğul olan bütün gənclərə, bütün şəxslərə təkidlə tövsiyə edirəm ki, elm, tədqiqat, yenilik və yaradıcılıq hissini oyatmaq işini tərk etməsinlər. Bunlar insan həyatının, insanın inkişafının əsasını təşkil edir.³

Diqqət etməli, düşünməli, məchul məqamların kəşfinə çalışmalı, qısa yollar tapmalı, elmdə bidət və yenilikdən qorxmamalıyıq. Bu, bizim universitetlərimizdə, elmi-tədqiqat müəssisələrimizdə müqəddəs iş və ibadət hesab olunmalıdır. Elmin bütün sahələri belə şəkil almalı, bizim düşünmək və elmi yeniliklərə nail olmaq cürətimiz olmalıdır.⁴

¹ Tələbələrin İslam Birlikləri İttifaqının ümumi məclisinin üzvləri ilə görüşdə çıxışından, 2005.

² Kırmanşah şəhərinin nümunəvi tələbələri və elm adamları ilə görüşdə çıxışından, 2011.

³ Sərəçşmə misi kompleksinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 2005.

⁴ Şəhid Behiştî universitetinin müəllimləri ilə görüşdə çıxışından, 2003.

Həm müxtəlif elm sahələrində, həm də texnologiyada sözün əsl mənasında ciddi və böyük bir yenilik yarışması başlamalıdır.¹

Yenilik və yaradıcılığın mənası

Yeniliyə həvəsləndirmə cəmiyyətin və quruluşun təkrar etdiyi devizlərdəndir. Biz yeniliyi sevirik, lakin bu, qeyri-məntiqi və bəzən anormal yeniliklərlə sonuclanmamalıdır. Yəni insan "Yenilik etmək istəyirəm" deyib, ənənə olan, qabaqkı nəsildən qalan, yaxud qədim olan hər bir şeylə mübarizə aparmamalıdır. Bu, ümumiyyətlə, məntiqi deyil.

Yeniliyin mənası təkamül halında olan sahələri inkişaf etdirməkdir.²

Yenilik keçmişin üstündən xətt çəkmək yox, gələcəyi qurmaq üçün keçmişə söykənməkdir.³

Gənclərə tövsiyə edirəm ki, köhnə üsulları tamamilə kənara qoymasınlar. Mən yenilik tərəfdarıyam. Yeniliyin heç bir eybi yoxdur, ancaq yenilikdə irəliləmək istəyirsinizsə, bu, keçmiş üsulların ardınca olmalıdır.⁴

¹ Gənc alimlərin yeddinci ümumrespublika forumunun iştirakçıları ilə görüşdə çıxışından, 2013.

² İslam İnqilabı və Gənclər Günündə çıxışından, 1999.

³ Fars vilayətinin nümunəvi elm adamları ilə görüşdə çıxışından, 1998.

⁴ Əhli-beyt məddahları ilə görüşdə çıxışından, 2007.

Yeniliyin mənası bu deyil ki, biz qəbul etdiyimiz məntiqli və əqli prinsiplərimizi sual altına salaq. Yeniliyin mənası təkamül halında olan məsələlərdə inkişafdır. Məsələn, ədalət yaxşı şeydir. Yenilik etmək istəyən şəxs ədaləti təmin etmək üçün yaxşı üsul tapır, amma ədalətin yaxşılığına şübhə etmir. Ata-anaya və övlada məhəbbət təbii bir məsələdir. Kiminsə onun üçün indiyədək mövcud olmayan bir üsul tapması mümkündür, lakin bu prinsiplərin özündə heç kimin şübhəsi yoxdur. Buna əsasən, siz "Gənc yenilik etmək istəyir" - deyirsinizsə, mənası bu deyil ki, yenilik mütləq qeyri-məntiqi və absurd olmalıdır. Burada məqsəd düzgün yenilikdir.¹

Yenilik bir-birinin ardınca yeni layihə yaratmaq deyil. Yenilik - düşüncədə, fikirdə yenilikdir, yeni yollar tapmaq və onları hökumətlərə təqdim etməkdir. İnkişafın bir cəhəti də budur ki, xalq indiyədək gördüyünüz işlərin dadını duysun.²

Bizim məddah və ya müğənnimizin dini məclislərdə, radio və televiziya Qərb musiqisini və ya günah məclislərinə xas musiqiləri təkrarlaması düzgün deyil. Bu, səhvdir. Düzgün yenilik yaxşıdır, beləsi yox.³

¹ İslam İnqilabı və Gənclər Günündə çıxışından, 1999.

² Prezident və Dövlət Şurasının üzvləri ilə görüşdə çıxışından, 2008.

³ Həzrət Fatiməyi-Zəhranın (ə) doğum günü münasibəti ilə Əhli-beyt məddahları ilə görüşdə çıxışından, 2007.

Yenilik öz-öznlüyündə dəyər deyil. Əsas onun nə ilə bağlı olduğudur. Bidət də bir yenilikdir, ancaq müqəddəs İslam şəriətində pis sayılmışdır. Odur ki, yeniliklər ehtiyac və tələblərə əsaslanmalıdır.¹

Gəncin yeniliyi, cəsarəti, yaradıcılığı, bir çox məhdudiyətləri qəbul etməməsi yaxşıdır. Hövzə tələbəsində olan dinə və qayda-qanuna bağlılıq bu xüsusiyyətləri təkmilləşdirir.²

Biz yenilik cəsarətinə, yaradıcılıq qüvvəsinə milli bir xüsusiyyət kimi ehtiyaclıyıq.³ Araşdırma, yenilik, qayda-qanun sizin ilk vəzifələrinizdəndir. Bütün bunların ruhunu da iman və təqvanız təşkil edir.⁴

Elmi inkişaf, elmdə yeni zirvələri fəth etmək və elmə yenilikçi baxış bugünkü elmi cəmiyyətimizin düşüncələrindəndir.⁵

Yeniliyin mənası budur. Gənclərimizin, xalqımızın, düşüncə fəallarımızın yenilik düşüncəsi, yenilik iradəsi ilə irəliləməlisiniz. İnşallah, Allah da kömək edəcək.⁶

¹ “Hövzə” jurnalının redaksiya heyətinin üzvləri ilə görüşdə çıxışından, 1992.

² Qum Elm Hövzəsinin tələbə və müəllimləri ilə görüşdə çıxışından, 1991.

³ Şairlərlə görüşdə çıxışından, 1998.

⁴ Ordunun hərbi akademiyalarının məzuniyyət tədbirində çıxışından, 2007.

⁵ Universitet müəllimləri və gənc alimlərlə görüşdə çıxışından, 2008.

⁶ Fars vilayətinin müəllimləri ilə görüşdə çıxışından, 2008.

Amallara diqqət

İslamda amallara, zirvələrə, ideallara təmayül qəti bir məsələdir.¹ Amallara can atmaq heç də bütün sahələrdə aqressivlik etmək, lazımi məsləhətləri, reallıqları görməmək deyil.² Amallara can atmaq budur ki, müsbət reallıqlardan istifadə edib, mənfilərə qarşı mübarizə aparasınız. Gözləriniz amallarda olsun. Tələbə üçün birinci məsələ budur.³

Amallara can atmaq dəyər, prinsip və ideallara sadıqlıq, müxalif cəbhəyə təsir göstərmək və ondan təsirlənməməkdir.⁴

Amalları dini inanclara birləşdirmək lazımdır.⁵

Əgər tələbə birliklərində gənclik xüsusiyyətlərindən olan paklıq, fəallıq, amallara can atmaq və ümidli səy alimlik xüsusiyyətlərindən olan elm, təfəkkür və alimanə baxışla, habelə, İslam şərtlərindən olan dindarlıq, paklıq və təqva ilə birləşsə, onlar ən səmərəli birliklərdən olurlar.⁶

¹ Qadınların Mədəni-İctimai Şurasının üzvləri ilə görüşdə çıxışından, 1991.

² Tələbələrle görüşdə çıxışından, 2012.

³ Tələbələrle görüşdə çıxışından, 2015.

⁴ Tələbələrle görüşdə çıxışından, 2012.

⁵ Tələbələrle və universitetlərin siyasi-mədəni birliklərinin üzvləri ilə görüşdə çıxışından, 2007.

⁶ Vəhdəti gücləndirmə düşərgəsinə müraciətindən, 2001.

Tələbə öz qəlbinin dərinliklərində şəxsi maraqlarından, peşə və digər imkanlardan keçmişdir. Bu o demək deyil ki, həyatı, ailə qurmağı, evinin olmasını istəmir. Bunlar həyatın zəruri məsələləridir. Əslində isə bu müvəqqəti və kiçik dayanacaqlarda dayanmır. Gənc tələbə beyni bunlardan keçib amallara can atır.¹

Bizim tələbələrdən gözləntilərimizin biri də amallara doğru irəliləməkdir. Bu, universitetdə və gənc mühitində təbii şəkildə var. Mən onun universitetdə davam etməsində israrlıyam... Amallara can atmaq həm siyasətdə, həm də digər sahələrdə, o cümlədən elmdə diqqətdə saxlanmalıdır. Elmdə amalçılıq zirvəyə can atmaqdır. Bu isə sizin diqqətinizi yaxşı dərəcəyə oxumağa yönəldər... Əxlaq və mənəviyyat sahəsində də amallara can atmaq olmaq lazımdır... Amalçılıq həyatın bütün sahələrində vacib faktordur.²

1. Amalçılığın xüsusiyyətləri

Birinci məsələ gənclərin fəaliyyətlərinə istiqamət verəcək bir siyasi amal formalaşdırmaqdır. Çünki amal olmadan nə düzgün yaşamaq olar, nə də

¹ Nümunəvi tələbələr və tələbə birliklərinin nümayəndələri ilə görüşdə çıxışından, 2015.

² Tələbələrlə görüşdə çıxışından, 2012.

insanın fəaliyyətində nizam-intizam yaranar. İnsana istiqamət verən amal, aydın xətt və aşkar üfüq olmalıdır.¹

Böyük amallar heç bir şəraitdə qısa müddətdə həyata keçmir. İş davamlı şəkildə görmək, nəticəyə daim ümid bəsləmək lazımdır.²

Bəziləri deyirlər ki, idealistlik realistiklə uyğun gəlmir. Biz bunu qəti şəkildə rədd edirik. Bizim cəmiyyətimizin bir çox idealları və onlara dair tələblər cəmiyyətimizin reallıqlarıdır.³

Biz amalçılığı tam təsdiqləyirik. Reallıqları görməyi də tam qəbul edirik. Reallıqları nəzərə almayan amalçılıq xəyalpərəstliklə nəticələnər. Siz bir məqsəd, bir amal ardınca getdikdə ətrafınızdakı reallıqları da nəzərə almalı, onlara uyğun proqramınız olmalıdır. Cəmiyyətin reallıqlarını görmədən amalları təsəvvür etmək çox da düzgün olmaz, o ki qala onlara nail olmağa.⁴

Gəncliyin və amalçılığın diktə etdiyi vəzifələri yerinə yetirməklə ölkənin maraqlarını, qanunu və siyasəti nəzərə almaq arasında heç bir ziddiyyət yoxdur. Həm amalçı olmaq, həm gənclik hisslərinə

¹ Kirman vilayətinin tələbələri ilə görüşdə çıxışından, 2005.

² Nümunəvi tələbələr, qəbul imtahanlarında yüksək bal toplamış abituriyentlər və tələbə birliklərinin fəalları ilə görüşdə çıxışından, 2007.

³ Dövlət qulluqçuları ilə görüşdə çıxışından, 2012.

⁴ Tələbələrlə görüşdə çıxışından, 2013.

cavab vermək, gəncliyin və amalçılığın tələblərinə əməl etmək mümkündür, həm də ölkənin maraqlarını nəzərə almaq. Bu baxımdan, mənə, bunu tələbə toplumundan gözləmək olar.¹

Mənim fikrimcə, əgər gənclik qüvvəsi, yəni cavanlarda olan fiziki və zehin gücü, aktivlik, yüksək əhval-ruhiyyə, habelə irəliləmə cəsarəti olmasa, amallara nail ola bilmərik.

İslam və inqilab amallarına nail olmaq üçün gənclərin üzərinə böyük məsuliyyətlər düşür. Onlar çox böyük işlər görə bilirlər. Amalların həyata keçməsinə istəyən hər kəs gənclərin rolunu ciddi saymalıdır. Bilin ki, mən gənclərin rolunu ciddi sayıram. Gənclərin, xüsusən də tələbə gənclərin rolu barədə dəfələrlə dediyim sözlər kompliment üçün deyil. Həqiqətən düşünürəm ki, gənclər düynləri açə bilirlər. Əsas odur ki, iş və fəaliyyət sahəsini öyrənsinlər, düzgün başə düşsünlər, görmək istədikləri işi də düzgün tərif etsinlər.²

¹ Tələbələrle görüşdə çıxışından, 2012.

² Tələbələrle görüşdə çıxışından, 2013.

2. Gənc amalları

a) İslam cəmiyyəti və İslam sivilizasiyası qurmaq

Amalların biri İslam cəmiyyəti və İslam sivilizasiyası qurmaq, İslam təfəkkürünü dirçəltməkdir. Bu, baş tutmalıdır. Ən mühüm amallardan biri budur.¹

Ədalətli, azad, mütərəqqi, imanlı, maddi rifaha malik, yekdil, güclü və müstəqil cəmiyyət... Bunlar amallardır. İnsanın canını Allah xatirinə bu amallar üçün təhlükəyə atması dəyərlidir... Sizin məqsədiniz belə bir cəmiyyətdir. Amalları yaddan çıxarmayın.²

b) Xoş həyat

Amalı bir sözlə və Quran ifadəsi ilə bəyan etmək istəsək, ona "Xoş həyat" deməliyik. "Mömin olub yaxşı işlər görən kişi və qadına (dünyada və axirətdə) xoş həyat nəsb edəcək"³ Xoş həyat bəşərin xoşbəxtliyi və yaxşı yaşaması üçün lazım olan bütün amillərdir. Misal üçün, milli qüdrət xoş həyatdandır. Başıqapazlı və xar millətin xoş həyatı ola bilməz. Müstəqillik, əcnəbilərdən asılı olmamaq xoş həyatdandır. Xoş həyatı yalnız ibadətlərdə, dua

¹ Tələbələrle görüşdə çıxışından, 2015.

² Tələbələrle görüşdə çıxışından, 2017.

³ Nəhl, 97.

kitablarında axtarmaq olmaz. Həyatın reallıqları bunlardır.¹

c) Mütərəqqi ölkə

Bizim gəncin amalçılığı bu xüsusiyyətlərə malik olan bir gələcəyi təsvir etməkdən ibarətdir. Biz elə bir dövlət istəyirik ki, inkişafı, siyasi gücü olsun, xalqı elmlə, ayıq və fəal olsun, qəflət içində və yuxuda olmasın, ölkə ədalətli, fəsaddan uzaq olsun, onda aristokrat təbəqəsinin - istər ənənəvi aristokratların, istərsə də adı aristokrat olmayıb mahiyyətə aristokrat olan bir təbəqənin hakimiyyəti olmasın və bunların hamısı din təlimlərindən, əziz İslamdan ilham almış olsun. İslam bunları bizə öyrədəcək gücdədir.²

Ümidvarlıq

Gələcəyə ümid olmasa, məyus və depressiv qəlb seçim edə bilməz.³

Gənc ümid timsalıdır. Ümidlə aşıb-daşmalıdır. Siz bunun qarşısında məsuliyyət daşıyırsınız. Siz gəncə özünəinam və gələcəyə ümid aşılamalısınız.⁴ Məyusluq bütün fəaliyyətlərin öldürücü zəhəridir;

¹ Korpus komandirləri ilə görüşdə çıxışından, 2015.

² Kirman vilayətinin tələbələri ilə görüşdə çıxışından, 2005.

³ Prezident və dövlət rəsmiləri ilə görüşdə çıxışından, 2009.

⁴ Universitet müəllimləri ilə görüşdə çıxışından, 2008.

həm ictimai-siyasi fəaliyyətlərin, həm də elmi fəaliyyətlərin.¹

Mənim gələcəyə baxışım nikbindir. Bu, xəyalpərəstlik deyil, dəqiq təhlilə əsaslanır. Siz gəncsiniz və gənclik nikbinliyin mərkəzidir; ehtiyatlı olun ki, gələcəyə baxışınız bədbin olmasın. Əgər məyusedici, bədbin olsa, “Nə xeyri var?!” baxışı olsa, ardınca fəaliyyətsizlik, passivlik və təcrid olunmaq gələcək, daha heç bir hərəkət baş tutmayacaq və düşmənin istədiyi olacaq.²

Mən gənclərin mühüm xüsusiyyətləri arasında əsasən üçünün çox bariz olduğunu görürəm: enerji, ümid, yaradıcılıq. Bunlar gəncdə olan üç qabarıq xüsusiyyətdir.³

Ümidvarlıq çox böyük nemətdir.⁴

Gənc nəslə hərəkətə gətirmək və ümidvar etmək lazımdır. Ümitsizlik böyük dərddir. Bir xalqı məhv etmək üçün ən təsirli yol onu məyus etməkdir. Bir xalqı məyus edə bilsəniz, məhv olar. Ümid olmayan yerdə hərəkət və fəaliyyət də olmaz. Hərəkət və fəaliyyət olmadıqda isə gələcək olmaz. Bizim

¹ Universitet müəllimləri ilə görüşdə çıxışından, 2009.

² Tələbələrlə və gənc alimlərlə görüşdə çıxışından, 2009.

³ Gənc həftəsi münasibətilə gənclərlə görüşdə çıxışından, 1998.

⁴ Dövlət qulluqçuları ilə görüşdə çıxışından, 2006.

ümidtsizliyə səbəbimiz yoxdur. Əksinə, ümid üçün yüz səbəbimiz var.¹

Ümid işığı qəlblərdə həmişə qorunmalıdır. Yalnız ümidlə və çalışmaqla mənzil başına çata bilərik.²

Əsas məsələ ümiddir. Çalışın öz qəlblərinizdə və dinləyicilərinizin qəlbində ümid işığını saxlayın. Ümidlə irəliləmək mümkündür. Ümid də yersiz deyil, onu reallıqlar müjdələyir.³ Ümid, iradə və çalışmaq olsa, mütləq inkişaf da olacaq. Bunun oyan-buyanı yoxdur.⁴

Ümumi kimlik

Gənclik dövründə, xüsusən də gəncliyin əvvəllərində insanda bəzi meyl və maraqlar yaranır. Əvvəla, yeni kimliyi formalaşmaqda olduğuna görə özünün yeni şəxsiyyətinin rəsmən tanınmasını istəyir.⁵

Gənci kimliklə yetişdirin. Əgər bir cəmiyyət kimlik hiss etməsə, amiranə səslər onu asanlıqla məğlub edər. Yalnız kimlik hiss edən şəxs müqavimət göstərə bilər. Bu kimlik də bəzən milli

¹ Həmədan vilayətinin məsul şəxsləri və gənc alimləri ilə görüşdə çıxışından, 2005.

² Qum əhalisi ilə görüşdə çıxışından, 1993.

³ Tələbələrle görüşdə çıxışından, 2012.

⁴ Korpus komandirləri ilə görüşdə çıxışından, 2011.

⁵ Tehranın böyük müsəllasında gənclərlə görüşdə çıxışından, 2000.

kimlikdir, bəzən dini kimlik, bəzən insani kimlik və ləyaqət. Gərək kimliklə yetişsinslər.¹

Xalq nə üçün imperializmlə mübarizə apardı və imperializm nə üçün pisdir? Hegemon xislətlə qarşılaşdıqda bir xalqın keçirdiyi ilk hiss kimlik və varlıq hissidir. Çünki imperializm bir ölkəyə daxil olanda o xalqın milli kimliyini inkar edir, sərvətlərini talayır, siyasi işlərinə qarışır, lakin bunların hamısı xalqın kimliyini inkar edəndən sonra baş verir. İmperializm ilk dəfə daxil olanda demir ki, mən sizin milli kimliyinizi məhv etməyə gəlmişəm. Belə demir; müxtəlif bəhanələrlə daxil olur və sonra milli kimliyi hədəfə alır.²

Bu yeniliklər, elmi nailiyyətlər, yeni elm və tədqiqat sahələrinə qoşulmaq cəsarəti milli kimliyin dirçəlişindən yaranan özünəinama görədir.³

Gənci milli kimliyə, milli inanclara bağlamaq lazımdır. Gərək bununla qürur duysun... Gəncimizin dini və milli kimliyini inkişaf etdirmək bizim ən önəmli məsələlərimizdən biri və ölkənin inkişafına böyük köməkdir.⁴

Milli kimliyi ciddi şəkildə qoruyaq və dəyərləndirək. Bir xalqın ümumi kimliyi yeniliklər

¹ Alim və tədqiqatçılarla görüşdə çıxışından, 2018.

² Tələbə və şagirdlərlə görüşdə çıxışından, 1999.

³ Teleradio Verilişləri Şirkətinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 2004.

⁴ Universitet müəllimləri ilə görüşdə çıxışından, 2006.

zamanı mütləq toxunulmaz qalmalıdır. Milli kimliyin yanında dinamikliyi, aktivliyi, fəaliyyət azadlığını və rəqabət ruhiyyəsini çox dəyərləndirməliyik. Milli kimlik dedikdə dinin qarşısında olan millətçilik nəzərdə tutulmur. Hər bir xalqın milli kimliyi onun mədəniyyət, inam, istək, arzu və rəftarlarının məcmusudur. Bunlar dindar, təkallahlı, mömin, ilahi övliyalara və Peyğəmbər əhli-beytinə bağlı bir xalq üçün mədəniyyətin və kimliyin hissələridir. Milli kimlik bunların hamısına şamil olur. Bunları qoruyaq... Çünki milli kimlik hər bir inkişafın özəyini təşkil edir.¹

Azğınlığa qarşı müqavimət və islahatçılıq

Mən təhlükələrlə mübarizə, qərarların üstə durmaq və vəzifələrə əməl etmək xüsusiyyətlərini gənc mühitlərində həmişə görmüşəm.²

Gənc zülmə və quldurluğa qarşı barışmazdır. Gəncin təbiətində hegemonluğa qarşı mübarizə var. Siz dünyanın heç bir yerində görə bilməzsınız ki, gənclər əcnəbilərin müdaxiləsinin xeyrinə bir hərəkət

¹ Simnan vilayətinin müəllim və tələbələri ilə görüşdə çıxışından, 2006.

² Tələbələrle görüşdə çıxışından, 2000.

yaratsınlar. Dünyanın harasında gənc hərəkatı yaranıbsa, əcnəbilərin müdaxiləsinə qarşı olmuşdur.¹

Pak fitrəti və maddi zəncirlərdən azadlığı gənci asanlıqla vəzifəsini yerinə yetirməyə sövq edir.²

Erkən İslam çağının döyüşlərinin birində haqla batil üz-üzə dayandığı zaman Peyğəmbər (s) müsəlmanlardan soruşdu: "Kim meydana çıxıb düşmən ordusunun məşhur döyüşçüsü ilə vuruşa bilər?" İslam döyüşçülərindən bir gənc könüllü şəkildə qarşıya çıxdı. Peyğəmbər onun başına əlini çəkib yola saldı. Müsəlmanlar da onun üçün dua etdilər. O, meydana gedib vuruşdu və şəhid oldu.³

Əlimərdan xan o zaman 18-20 yaşlı bir gənc idi. Ən mühüm işi Rza xana qarşı mübarizə idi. Sonra tutuldu, Rza xan tərəfindən edam edildi. Ancaq dirəniş göstərdi. Burada dedilər ki, onun anası da İngiltərə əleyhdarı olubmuş. Bu, ana tərbiyəsinin övladı necə yetişdirdiyini göstərir.⁴

Tələbənin çox mühüm xüsusiyyəti budur ki, zülm, hegemonluq, ayrışeçkilik, ədalətsizlik, saxtakarlıq və

¹ Tehran universitetlərinin tələbə birlikləri ilə görüşdə çıxışından, 1999.

² Qum əhalisi ilə görüşdə çıxışından, 2001.

³ Kuhgiluyə və Buyər Əhməd vilayətinin ruhaniləri ilə görüşdə çıxışından, 1994.

⁴ Əlimərdan xan Bəxtiyarinin anım tədbirinin təşkilatçıları ilə görüşdə çıxışından, 2014.

ikiüzlülük kimi insan fitrətinə zidd olan məsələlərə qarşı mənfi həssaslığı var və onları dəf edir.¹

Universitetdəki müsəlman və mübariz gənclər bu düşüncələrə qarşı mübarizə aparmaq üçün möhkəm səngər axtarışında idilər.²

Gənclər müharibədə həmin imanla möhkəm sədləri aşıb düşmən təcavüzünün qarşısını ala bildilər. Əgər bu gənclər, bu iman, bu eşq olmasaydı, Allah bilir, bu ölkənin başına nələr gələrdi!³

Gənc islahat tələb edir. Yəni təbii olaraq, ədalət, qanuni azadlıqlar və İslam ideyalarının gerçəkləşməsi tərəfdarıdır, İslam ideyaları onu həyəcanlandırır, özünə cəzb edir. Yaddaşına həkk olunmuş İmam Əli (ə) təsviri onu həyəcanlandırır, mövcud qüsurları onunla müqayisə edir, uyğunlaşdırır və islahat tələb edir. Bu, çox gözəl xüsusiyyətdir.⁴

Gözəllik

Gözəlliyə, gözəlləşməyə və gözəlliyi sevməyə təmayül fitri bir şeydir... Gəncin gözəllikdən xoşu gəlir, ürəyi istəyir ki, özü də gözəl olsun. Bunun eybi

¹ Şərif Sənaye universitetinin tələbələri ilə görüşdə çıxışından, 1999.

² Tələbələrlə görüşdə çıxışından, 2000.

³ İmam Rzanın (ə) ziyarətçiləri ilə görüşdə çıxışından, 1992.

⁴ İsfahan gəncləri ilə görüşdə çıxışından, 2012.

yoxdur. Bu, təbii və zəruri haldır, İslamda da qadağan olunmamışdır.

İslamda gözəllik məsələsinə böyük önəm verilmişdir. Çox eşitmişik ki, deyilir: “Allah gözəldir və gözəlliyi sevir”. Kitablarımızda zahiri görkəmi gözəlləşdirmək haqda çoxlu hədis mövcuddur. Nikah kitablarında kişi və qadının özünə fikir verməsinə dair geniş söhbətlər açılır. Bəzi adamlar elə bilirlər ki, misal üçün, kişilər keçəl olmalıdırlar. Xeyr! Şəriətdə gənclərin saç saxlaması müstəhəb əməl sayılır. Hədisdə göstərilir ki, gözəl saç ilahi nemətlərdəndir, onun qiymətini bilin. Yaxud misal üçün, deyilir ki, əziz Peyğəmbər (s) dostlarının yanına gedəndə qabdakı suya baxıb zahiri görkəmini səliqəyə salırdı... Bu onu göstərir ki, səliqəli görkəm, yaxşı geyim və gözəlliyə meyl İslam şəriətində bəyənilmişdir.

Bu gözəllik və gözəlləşmə cəmiyyətdə fəsada, əxlaqi pozğunluğa səbəb olmamalıdır. Bunun yolları bəllidir: əgər qadın və kişi münasibətlərində qeyd-şərtsiz əlaqə və özbaşınalıq olsa, fəsada səbəb olar; əgər ifratçı modabazlıq şəklinə düşsə, fəsadla nəticələnər; əgər başla, görkəmlə, geyimlə və bu kimi məsələlərlə maraqlanmaq həyatın əsas məşğuliyyətinə çevrilsə, sapqınlıq və tənəzzül olar.¹

¹ Gənclərlə görüşdə çıxışından, 1998.

Üçüncü fəsil

Gəncin və gəncliyin ehtiyacları

Gənc və din

Din həyata dair iqtisadi, siyasi, ictimai, əxlaqi və digər məsələlər məcmusundan ibarətdir. Dövlətin idarəsi və xarici əlaqələr də bura daxildir. Din fərdi və ictimai, lokal və qlobal məsələlərə də şamil olur.¹

Bəzi adamlar bilmədən, bəziləri də bilərəkdən dini bir sıra qadağa və məhdudiyyətlər toplusu kimi tanıtdırırlar. Bu, hər bir dinə, xüsusən də İslam dininə insafsız və avamcasına yanaşmadır. Aydın etiqad, imandan irəli gələn təravət, əqidədən doğan hərəkət, dünyada hər şeyə dair aydın və şəffaf görüş və ağıl - dinin təməli bunlardır. Din birinci növbədə bir etiqad və dərkdir; bu dünyaya, insana, vəzifəyə, yola və məqsədə dair dərk. Bu düşüncələrin məcmusu dinin əsasını təşkil edir. Din insanı dünyanın əsas fiquru sayır, kainatı Allahın qüdrətinin, lütf və mərhəmətinin tərənnümü bilir, onun yaranmasında, nəhəng varlıq aləminin ərsəyə gəlməsində Allahın qüdrət və yaradılış əlini yeganə amil hesab edir.²

¹ Ruhanilərlə görüşdə çıxışından, 1997.

² Ərdəbil vilayətinin gəncləri ilə görüşdə çıxışından, 2000.

1. Hidayət və ehtiyacların təmini

Hər gün dəfələrlə təkrarlayırıq ki, İlahi, bizi doğru yola yönəlt. Bu onu göstərir ki, tanıyıb seçdiyimiz doğru yolda çoxlu yolayrıcları vardır. Yəni çıxışsız bir tunel kimi deyil ki, insan girəndən sonra arxayın olsun. Bu yolda çoxlu yolayrıcları var. Onları görmək, tanımaq və hər zaman düzgün yola girmək lazımdır.¹

Hər gün Allahdan hidayət istəyirik. Bu gün hidayət, sabah hidayət, birigün hidayət; bu məsələdə hidayət, o məsələdə hidayət... İş çox çətin göstərmək istəmirik. Allah-Taala dəlilləri hamıya göstərmişdir: "Rəbbin məmləkətlərin əhalisini, onlar qafil ola-ola (dini vəzifələrini bilməyib icra etmədikləri halda) zülmə məhv etməyi özünə rəva bilməz!"² Bu o demək deyil ki, hidayət səbəblərindən uzaq olsaq və ya bəzən əməlimiz düzgün olmasa, Allah-Taala bizi mütləq cəzalandıracaq. Xeyr, O, hidayət səbəbini də bizim qarşımıza qoyur. Düzdür, bu ümumi qaydadan istisna ola bilər, ancaq adətən ilahi hidayət var.³

¹ Mədəniyyət və siyasət xadimləri ilə görüşdə çıxışından, 2011.

² Ənam, 131.

³ Mədəniyyət və siyasət xadimləri ilə görüşdə çıxışından, 2011.

İslam dininin bəşəriyyətə təqdim etdiyi yol fitrət yoludur, insanın fitri ehtiyaclarını belə kompleks, dəqiq və ciddi şəkildə təmin edir.¹

İnsan fitrəti Allah-Taalaya, tövhidə, vahid yüksəliş mərkəzinə yönəlmişdir. İnsanların bütün hiss və duyğuları orada bir yerə toplaşa bilər.²

Bizim gənclərimiz dini sevirilər, din həqiqətlərinə təşnədirlər.³

Gəncin qəlbi bir dünyadır. Gəncin mənəviyyətə təmayülü Allahın böyük sirlərindən biridir. Mənəvi bir sözə mənəvi kimilər də qulaq asırlar, bir qədər təsir də buraxır. Ancaq həmin sözü bir gəncə deyəndə daxilində inqilab yaranır, yolu tamam dəyişir. Gənc qəlbi ilahi fitrətə yaxındır, haqqı qəbul edir. Gənc qəlbi mənəvi və irfani məsələlərdən, nəsihətlərdən tez təsirlənir, onlara tez vurulur. Onlar gənci özünə tez cəzb edir. Siz sözü yalançı, formal və xəyali irfanla deyil, mənəviyyətlə, həqiqi irfanla bir qədər qarışdırsanız, görəcəksiniz ki, gənc necə cəzb olub gəlir. Məsciddə gəncləri bunlar cəzb edir. Oraya bir oyun aparatı qoyacaqsansa və o, oyundan ötrü gələcəksə, gedib oyun klubunda oynasın.⁴

¹ Dövlət məmurları ilə görüşdə çıxışından, 2010.

² Fitr bayramı münasibəti ilə dövlət qulluqçuları ilə görüşdə çıxışından, 2007.

³ Ruhani və təbliğatçılarla görüşdə çıxışından, 2005.

⁴ Tehran vilayətinin məscid imamları ilə görüşdə çıxışından, 2016.

Gənclərin mütləq əksəriyyəti dini fitrətlə yetişir, dini istəyir, xilasını dində görür.¹

2. Gəncin dinlə əlaqəsi

Əxlaq elə gözəl havadır ki, cəmiyyətdə mövcud olsa, insanlar rahat nəfəs alıb sağlam həyat sürə bilirlər. Əxlaq olmasa, əxlaqsızlıq hakim olsa, nəfsin istəkləri, tamahkarlıq, cəhalət, dünyasevərlik, şəxsi ədavətlər, paxıllıq, xəsislik, bir-birinə bədgümanlıq olsa, həyat çətinləşər, insanın sağlam tənəffüs imkanı olmaz. Buna görə Qurani-kərimin bir neçə yerində mənəvi və əxlaqi paklıq təlimdən və kitabdən öncə vurğulanmışdır.²

Allahla mənəvi əlaqəni yaxşı qorumaq lazımdır. Gərək təqvanı və mənəviyyəti də yaxşı qoruyasınız. Bu işdə xüsusən gənclər fəal olmalıdırlar. Çünki Allah yanında ən sevimli insan imanlı və təqvalı gəncdir. O, ilahi nemətlərə səbəb olur, cəmiyyətdə İslam sevincini, fəallığını qoruyur. Allahla bu mənəvi əlaqəni qoruyun. Allah-Taala da öz lütfünü, yardımını sizə nazil edəcək.³

¹ Korpus komandirləri ilə görüşdə çıxışından, 1998.

² Məbəs bayramı münasibəti ilə çıxışından, 2009.

³ Cümə imamları ilə görüşdə çıxışından, 1989.

3. Mənəvi paklıq

Başqa bir xüsusiyyət də var, sizdə olsa, həm bu dünyada özünü və digərlərinə faydalı olar, həm də axirətinizə. Bu, mənəvi paklıqdır. Özünüzü mənən paklayın. Bizim əziz gənclərimiz dini və ilahi təlimlərlə, bəşəri bilgilərlə, düzgün dini əməllərlə bunu edə bilərlər.¹

İslam Peyğəmbəri insanları mənəvi paklığa və nəfsin islahına çağırırdı: "(Bu Peyğəmbər) əvvəllər haqq yoldan açıq-aşkar azsalar da, onlara (Allahın) ayələrini oxuyar, onları (mənən) təmizləyər, onlara Kitabı və hikməti öyrədər".² Mənəvi təmizlik birinci şərtidir. Bu olmasa, elm də fəsada, azğınlığa, bəşəriyyətin süqutuna alət olar.³

Müsəb ibn Ümeyr Ühüd döyüşündə şəhid olanda Peyğəmbər onun başı üstə gəlib ağladı. Hədəsdə və tarixdə belə göstərilir. Səhabələrinə dedi ki, bu cavan müsəlman olmazdan əvvəl Məkkədə ən gözəl, ən bahalı paltarları geyinirdi, cahiliyyət dəyərlərinə uyan, bütün fikri-zikri gözəl paltar geyinməkdən və cəlbedici görünməkdən ibarət bir gənc idi. İslamsa onu dəyişdirib qəhrəmana, məqsədli insana çevirdi. Peyğəmbər (s), Məkkədən Mədinəyə təşrif

¹ Şagirdlərin İslam Birlikləri İttifaqının üzvləri ilə görüşdə çıxışından, 2001.

² Cümə, 2.

³ Dövlət qulluqçuları ilə görüşdə çıxışından, 2003.

buyurmazdan uzun müddət öncə onu yəsriblilərə (mədinəlilərə) Quran öyrətməyə göndərdi. Peyğəmbərin ətrafında yaşlılar da vardı, amma bu gənci göndərdi. O, yəsriblilərin Quran müəllimi oldu və Ühüd döyüşündə şəhid edildi. İsti qumlar üzərinə düşmüşdü. Peyğəmbər onun pak cəsədinə baxıb ağlamağa başladı.¹

Nəfs bəşəri instinktlər toplusudur. Bu instinktlər nəzarətdə olsa, düzgün yolda işlənsə, insanı kamilliyə aparar.²

Həzrət Siddiqə-Tahirənin (ə) barəsində çox əhəmiyyətli məqamlar vardır... O uca insanın, bəşər tarixinin o misilsiz qadınının, dünyanın xanımlar xanımının bütün bu böyük işləri, nailiyyətləri, uca mənəvi və əlçatmaz məqamları, eləcə də o dözümlülüklər, müqavimətlər, mövqeyi tanımaq, dediyi dəyərli sözlər - bütün bu böyük hadisələr o həzrətin qısa gənclik çağında baş tutmuşdur... Bu əzəmətə baxın, azyaşlı bir qız uşağı ən çətin qüssələr dövründə ən böyük insana yardım edir. Zarafat deyil. Buna görədir ki, gənclik dövründə, 15, 16 və 18 yaşına, nəhayət qısa ömrünün sonuna qədər bu qədər mənəvi məqamı təcrübə edir, bu qədər böyük iş görür, İslam tarixində bu qədər təsir buraxır və

¹ Bəsici tələbələrle görüşdə çıxışından, 1998.

² On yeddinci namaz konfransının iştirakçıları ilə görüşdə çıxışından, 2008.

parlaq bir günəşə çevrilir. Nə qədər ki, dünya durur, pak Zəhra (ə) günəşi parlayacaq. Bütün bunlar bir gəncin həyatından, yaşayışından, xüsusiyyətlərindən irəli gəlmişdir.¹

Özünüislah və nəfsə nəzarət bütün işlərin əsasını təşkil edir.² İslamda hər bir şey insanın islahına müqəddimədir.³

Mənim əzizlərim! Gənclik çağında özünüzü mənəvi baxımdan islah edin.⁴ Gənclər özlərini islah etsinlər; həm elmi baxımdan islah etsinlər, həm əxlaqi, mənəvi, dini baxımdan, həm də fiziki baxımdan.⁵

Gəncliyin qədrini bilin. Paklıq, nurluluq, mənəvi inkişaf, ilahi irəliləyiş gənclik çağında asan olur. Həm dünyəvi, həm mənəvi nailiyyətlər gənclikdə daha asan əldə edilir.⁶

¹ Korpus komandirləri ilə görüşdə çıxışından, 1997.

² Deputatlarla görüşdə çıxışından, 2008.

³ Xalqın müxtəlif təbəqələrinin nümayəndələri ilə görüşdə çıxışından, 1999.

⁴ Tələbə və şagirdlərlə görüşdə çıxışından, 1997.

⁵ Tələbə və şagirdlərlə görüşdə çıxışından, 2002.

⁶ Korpus komandirləri ilə görüşdə çıxışından, 1997.

4. Təqva

Bugünkü gəncin dinə, təqvaya ehtiyacı var.¹

Ömrünün ən gözəl çağını yaşayan cavan dünya və axirət uğuruna nail olmaq üçün nə etməlidir? Əhəmiyyətli sualdır... Mənim gəldiyim qənaət bir sözdür: Təqva! Əgər insan cavanlıq dövründə çalışıb Quranda və dini ədəbiyyatda deyilən təqvanı əldə edə bilsə, həm dərsi, həm islahedici fəaliyyətləri, həm dünyəvi ucalığı, həm maddi nailiyyətlər və əgər mənəviyyat adamı olsa, həm də mənəviyyat üçün böyük bir kapital toplamış olar.²

Gənclərin bədənlərində qüvvə, sağlamlıq olduğu kimi, ruhları da güclü və sağlamdır. Allah-Taala onu düşüncə, ağıl, bədən və sinir baxımından güclü yaratmışdır ki, bu maddi dünyadan bir alət kimi istifadə edib özünü ilahi məqamlara yetirsin.³

Təqva elə daimi nəzarət halıdır ki, insanın yolunu azmasına, tikanların ona yapışmasına imkan vermir. Təqva əslində, insanı zəhərli oxlardan, öldürücü mənəvi zərbələrdən qoruyan bir zirehdir.⁴ Təqva yalnız mənəvi məsələlərdə deyil, dünyəvi işlərdə də çox önəmli təsirlərə malikdir. Quran buyurur: “Kim Allahdan qorxsaxsa (təqvalı olsa), Allah ona bir çıxış

¹ Bəsicilərlə görüşdə çıxışından, 2013.

² Tələbə birliklərinin üzvləri ilə görüşdə çıxışından, 1999.

³ Ərdəbil vilayətinin gəncləri ilə görüşdə çıxışından, 2000.

⁴ Dövlət qulluqçuları ilə görüşdə çıxışından, 2015.

yolu əta edər və ona gözləmədiyi yerdən ruzi verər".¹

Təqvanın növləri

Hər kəs özünü daim nəzarət altında saxlasın. Mükəmməl təqva odur ki, insan həmişə özünə nəzarət etsin. Sanki tikan dolu bir ərazidə yeriyir. Bu misal həm hədislərdə çəkilib, həm də böyüklərin sözlərində. Gərək daim diqqətli olsun, ayağının altına baxsın. Əgər diqqətsizlik etsəniz, tikan ayağınızı yaralayar, paltarınızı cırar. Buna görə təqvanı tikanlıqda yol yeriməyə bənzədiblər. Bu, fərdi təqvadır və lazımdır. Xilas və qurtuluş yolu da yalnız budur. Kim əbədi qurtuluşa nail olmaq istəyirsə, gərək təqvası olsun. Təqva nə qədər çox olsa, qurtuluş da bir o qədər çox olar.

Bir də ümumi, ictimai təqva var. İctimai təqva odur ki, bir toplum özünə nəzarət etsin. Toplumların özlərinə nəzarətsizliyi bəzən oradakı fərdi təqvası olan adamların da yoldan çıxmasına və cəmə qoşulub istəmədiyi yerə getməsinə səbəb olur.²

¹ Təlaq, 2-3. Dövlət qulluqçuları ilə görüşdə çıxışından, 2015.

² Deputatlarla görüşdə çıxışından, 2011.

Cəmiyyətin iqtisadi təqvası müqavimət iqtisadiyyatından ibarətdir. Müqavimət iqtisadiyyatı güclənmə səbəbidir.¹

Təqva əməlin düzgünlüyündən ehtiyatlı olmaqdır; xüsusən də mühüm məsələlərlə bağlı olduqda. Dərstdə, təhsil mərkəzlərində, cəmiyyətdə, ailədə olmaq da təqva nümunəsidir. Bu ölkənin ən mühüm işlərindən biri üçün seçilmiş siz gənclər də təqvanı rəhbər tutmalısınız. Təqva yenilik və yaradıcılıq xisləti, gənclik həvəskarlığı və fəallığı ilə birlikdə söz və davranışa fikir verməkdir. Təqva gənclik ruhiyyəsi və sizdə olan istedadları işlətməklə birgə olduqda möcüzələr yaradar.²

İman və təqva olsa, yerin-göyün bərəkətləri axacaq. Göyün bərəkətləri mənəvi faydalardır, ilahi rəhmətdir, Allaha yaxınlaşmaqdır, mələklərin, ərş daşıyıcılarının yer üzündəki Allah bəndələri üçün bağışlanmaq istəyidir. Yer bərəkətləri isə insanın yer həyatı ilə əlaqədar olanlardır.

Əziz gənclər! Dindarlıq, imkan daxilində dini məsələlərə riayət etmək ilahi nəzərə, insani uğurlara və inkişafa səbəb olur. Buna əhəmiyyətsiz yanaşmayın. Mən demək istəyirəm ki, hansısa riyazi düsturu həll edəndə, kimyəvi elementi araşdıranda, yaxud hansısa ixtiranı edəndə Allahı yada salmaq

¹ Dövlət məmurları ilə görüşdə çıxışından, 2015.

² Universitet məzunları ilə görüşdə çıxışından, 1999.

sizə kömək edər. Allah-Taala insana yardım edir, işlər Onun əlindədir.¹

5. Namaz

İnsan təbiət etibarilə bütün yaxşılıq və gözəllikləri yaratmış Allah qarşısında kiçilməyə, təzim etməyə həvəsli və ehtiyaqlıdır. Namaz bu ehtiyacı təmin edir. İlahi dinlər susuz insan fitrətini namazla doyurur, onu azğınlıqdan xilas edir. Namazın hər gün dəfələrlə təkrarlanması insanı qəflətdən oyadır, ona Allah qarşısında ayıq və diqqətli qəlb bəxş edir, canını və ruhunu təmizləyir.²

Namaz bəşərin əmr olunduğu tükənməz və qaçılmaz hərəkətdə ən böyük vacib əməl və ən təsirli vasitədir.³

Biz müqəddəs İslam şəriətində - Quranda, əziz Peyğəmbərin (s) və məsumların buyruqlarında namaza bu qədər diqqət görür və anlayırıq ki, namaz insanın fiziki, psixoloji, fərdi və ictimai xəstəliklərinin şəfali dərmanları arasında birinci, yaxud birincilərdəndir. Bütün şəriət göstərişləri – vacib və haram işlər fərdin və cəmiyyətin mənəvi cəhətdən güclənməsi, dünya və axirət işlərinin islahı

¹ Şiraz universitetlərinin müəllim və tələbələri ilə görüşdə çıxışdan, 2008.

² İyirmi namaz konfransına müraciətindən, 2011.

³ Üçüncü namaz seminarında müraciətindən, 1993.

üçün Rəbb tərəfindən yazılmış dərmanlar məcmusunu təşkil edir. Lakin bu məcmuda bəziləri açar amillərdəndir. Bəlkə də demək olar ki, namaz bu baxımdan birincidir.

Hər bir insanın daxilində üsyançı bir nəfs, məst bir fil vardır; əgər ondan ehtiyatlı olsanız, dayanmadan başına vursanız, sizə zərər yetirməyəcək, rəftarı düzələcək, hətta inkişafınıza səbəb olacaq. Nəfs bəşəri instinktlər toplusudur. Bu instinktlər nəzarətdə olsa, düzgün yolda işlənsə, insanı kamilliyə aparar.¹

Siz gəncsiniz, heyfdir ki, bu pak, işıqlı və istedadlı qəlbləriniz ilahi zikir və məhəbbətdən başqa bir şeylə məşğul olsun. Dünyanı yalnız vasitə bilin. Dünya malı, onun imkanları, ev və məişət vasitədir, sevmək üçün deyil. Sevməyə layiq olan yalnız Allahın müqəddəs zətı və Onun məhəbbət dairəsində olan şəxslərdir. "Səndən sevgini, Səni sevənin sevgisini və Sənə yaxınlaşdıran hər bir əməlin sevgisini diləyirəm".² Bu gövhəri tərk etməyin. Bu yalnız sizdə var. Dünyanın hər hansı yerində olan müsəlman gənclərdə bu gövhər olsa, uğur yolu onlara açıq olar.³

¹ On yeddinci namaz konfransının iştirakçıları ilə görüşdə çıxışından, 2008.

² Mühibbin (sevənlər) münacatından.

³ Korpus komandirləri ilə görüşdə çıxışından, 1995.

İslamın, Quranın, şəriətin, Peyğəmbərin və imamların bu qədər təkid göstərdiyi namaz forma və məzmunlu namazdır. Onun forması da məzmununa, ruhuna uyğun hazırlanıb: qiraət, rüku, səcdə, torpağa düşmək, əl qaldırmaq, ucadan danışmaq, astadan danışmaq... Bu rəngarənglik namaz vasitəsilə təmin olunan bütün ehtiyaclar üçündür. Onların hər birinin sirri var. Forma çox mühümdür. Lakin namazın əsl ruhu diqqətdir, diqqət; yəni nə iş gördüyünü bilmək... Diqqətsiz namazın təsiri azdır.¹

Gənc ibadət, zikir, təvəssül və təzimlə qəlbini Allah-Taalaya yaxınlaşdırsa, nur üstə nur nümunəsi olar.²

Bu dövəndə şəxsiyyət üzərində çox böyük işlər görmək olar. Nəfsinizi islah edin, Allahla mənəvi əlaqələrinizi gücləndirin, dini məsələlərdə incə və rəsonal məqamlar üzərində dayanın... Namaz insanın öz qəlbinə içirdiyi həyat suyudur. Təbii ki, Allah qarşısında dayandığını bilən, sözlərinin mənasını anlayan şəxsin diqqətli namazından söhbət gedir. Namazı belə qılın... Bu namaz təsirini buraxacaq, bir iksir kimi insanın qəlbini dəyişdirəcək. İksir kimyəvi maddədir, deyirlər ki,

¹ On yeddinci namaz konfransının iştirakçıları ilə görüşdə çıxışından, 2008.

² Qum Elm Hövzəsinin xarici tələbələri ilə görüşdə çıxışından, 2010.

misi qızıla çevirir. Bizim qəlbimiz misdən də olsa, zikr iksiri onu qızıla çevirər.¹

6. Dua və münacat

Dua Allah qarşısında bəndəliyin təzahürü və insanda bəndəlik ruhunu gücləndirilmək üçündür. Bütün Allah peyğəmbərləri insanlardakı bəndəlik ruhunu dirçəltməyə çalışmışlar.²

Siz əziz gənclərin işi bizdən asandır. Gənclər pak qəlbləri ilə daha hazırlıqlıdırlar. Bu hazırlığın, bu mübarək şəban dualarının, xüsusən də Şəbaniyyə münacatının dəyərini bilin.³

Siz bu cəhətdən bizdən çox öndəsiniz. Sizin qəbləriniz pak, işıqlı, ləkəsiz, aydın bir güzgü kimidir; işığı dərhal əks etdirir. Bunun qədrini bilin. Namaz, müstəhəb işlər, Quran, dua, Səhifeyi-Səccadiyyə kimi vasitələrlə Allah-Taala ilə mənəvi əlaqə qurun... Bu işlə dini bünövrənizi də möhkəmləndirə bilərsiniz... Etiqadi təməllərin möhkəmlənməsi bu diqqətlərlə, münacatlarla, Allaha təvəssüllə, Səhifeyi-Səccadiyyə duaları ilə əldə olunur. Bu dualar yalnız “Ya Rəbb! Ya Rəbb!”

¹ Şagirdlərin İslam birliklərinin üzvləri ilə görüşdə çıxışından, 2007.

² Tehranın cümə namazı xütbələrindən, 2006.

³ Xalqın müxtəlif təbəqələrinin nümayəndələri ilə görüşdə çıxışından, 2017.

sözlərindən ibarət deyil, insanın etiqadlarını dərinləşdirən İslam bilgiləri ilə doludur.¹

Allahla əlaqəyə ciddi yanaşın. Siz gəncsiniz. Allahla danışın, Allahdan istəyin.²

Siz gənclər nurlusunuz, işiniz bizdən çox asandır. Siz Allahın sözünü daha tez və çox aydın dərk edirsiniz. Allah sizinlə danışır, sizə cavab verir və siz bu cavabları ürəyinizdə hiss edirsiniz.³

Siz gənclərin qəlbi pəkdir. Bu pək və işıqlı qəblərinizi bacardığınız qədər Allah-Taala ilə yaxından tanış edin, Allahla danışın, Allahdan istəyin, Allaha sığının, Allah-Taala ilə dərdləşin. Bu vəziyyəti özünüzdə gücləndirə bilsəniz, bilin ki, gələcəkdə uğurlarınız daha çox olacaq.⁴

İnsanın həqiqəti, ehtiyacları, yaranış məqsədləri maddi texnika arasında tamamilə yaddan çıxmışdır. İnsanı Allaha diqqət sayəsində özünə, öz həqiqətinə, qəlbinə yönəldən amil dua və ibadətdir.⁵

Dua və namazın məğzi Allahla mənəvi əlaqədən, Allahla tanışlıqdan, mənəviyyatdan, ruhu

¹ Şiraz universitetlərinin müəllim və tələbələri ilə görüşdə çıxışdan, 2008.

² Tehran universitetində tələbələrlə sual-cavab məclisindəki söhbətlərdən, 1998.

³ Universitet məhəlləsi hadisəsində yaralanan tələbələrin bir qrupu ilə görüşdə çıxışından, 1999.

⁴ Gənc alimlərlə görüşdə çıxışından, 2014.

⁵ Həcc ziyarətinin təşkilatçıları ilə görüşdə çıxışından, 2004.

təmizləməkdən və zehni vəsvəsələrdən uzaqlaşdırmaqdan ibarətdir.¹

Dua Allahı çağırmaqdır. Bu, öz dilinizdə də ola bilər. Allahdan nə istəsəniz, bu, duadır. Nəyi istəyirsinizsə, ona deyin. Bəzən də istək dilənmir, yalnız Allahla ünsiyyət qurulur. İstəklər də müxtəlifdir. Bəzən insan Allah-Taaladan Onun razılığını, yaxud əfv etməsini istəyir. Bu, bir cür istəkdir. Bəzən də maddi istəklər dilənir. Bunun eybi yoxdur. Nə olursa və hansı dillə olursa-olsun, Allahdan istəmək yaxşıdır.²

Öz dilinizlə dua edin, özünüz Allahla danışın. Bizimlə Allah arasında pərdə yoxdur. Allah-Taala bizə yaxındır, sözlərimizi eşidir. Allahla danışmaq və diləklərimizi Ondan istəyək.³

Uşaqlar Allaha mənəvi halda və diqqətlə dua etsinlər, kiminlə danışdıqlarını, nə istədiklərini bilsinlər. Bilsinlər ki, bu istəyin cavabı var. "Məni çağırın, Mən də qəbul edirəm!"⁴ Başqa bir yerdə də belə gəlmişdir: "Allahın lütfündən istəyin!"⁵ Bunlar Allahın vədləridir və Allahın vədləri ən doğru vədlərdir. Əgər Allahı çağırırsanız, Allah mütləq cavab verəcək. Əgər ünsiyyət qursanız, cavabların

¹ Kirman vilayətinin tələbələri ilə görüşdə çıxışından, 2005.

² Tehranın cümə namazı xütbələrindən, 2006.

³ Tehranın cümə namazı xütbələrindən, 2008.

⁴ Qafir, 60.

⁵ Nisa, 32.

çoxunun həmin anda verildiyini görəcəksiniz. Yəni insan düşünməsin ki, duanın cavabı yalnız Allahdan istədiyi puldur... Qəlbinizdə elə nur yaranır ki, cavabınızı həmin saatda aldığınızı görürsünüz. İnsan bəzən hiss edir ki, dua zamanı yaranan haldan başqa bir şey istəmir.

Nə istəsə, eybi yoxdur. Hər halda, yeniyetmənin də arzuları var... Bəzən insanın arzuları bir otaqdan kənara çıxmır... Elə onu da Allahdan istəsin, eybi yoxdur. Allahdan hər şey istəyin, heç bir şeyi kiçik və ya pis saymayın. Allahdan hər şey istəmək olar... Allahın qüdrəti, elmi çoxdur, sizin ehtiyacınızı bilir və Onunla əlaqə qurmanızı xoşlayır. Bu əlaqə Ondan istəməklə qurulur. Çox gözəl! İstədiyinizi diləyin, xeyrinizə olsa, Allah verəcək. Allahdan gələcəyinizi, uğur və inkişafınızı, sağlamlığınızı istəyin, güclü iman istəyin... Dünya istəyin, axirət istəyin, atananız və dostlarınız üçün xeyir istəyin.¹

¹ Yeniyetmə və gənclərlə görüşdə çıxışından, 1998.

Gənc və elm

Gənclərin ilk işi təhsil almaq və biliklərini artırmaqdır.¹

Gənclər bu gün üç məqama mütləq diqqət yetirməlidirlər. Bu üç məqamdan biri elm öyrənməkdir. Mənim əzizlərim! Elm öyrənməkdə zərrə qədər də səhlənkərlik etməyin, bunu dəyərləndirin.²

Din təhsil sahəsində qızla oğlan arasında fərq qoymur. Əgər oğlunuz ali təhsil alırsa, qoyun qızınız da alsın. Qoyun bizim gənc qızlarımız dərs oxusunlar, elm öyrənsinlər, ayıq olsunlar, öz dəyərlərini bilsinlər.³

Bacılar da ictimai işlərə qoşulub təhsil ala bilsinlər; evləri gözəlləşdirsinlər, elmlə, ağıllı və gələcəyə yararlı övladlar yetişdirdinlər. Həmçinin istədikləri və bacardıqları başqa bir sahədə fəaliyyət göstərsinlər. İslam dininin istədiyi budur.⁴

¹ Tələbələrlə görüşdə çıxışından, 2004.

² Kuhgiluyə və Buxarə Əhməd vilayətinin universitet mənsubları və mədəniyyət işçilərilə görüşdə çıxışından, 1994.

³ Urmiya qadınları ilə görüşdə çıxışından, 1996.

⁴ Əhvaz əhalisi ilə görüşdə çıxışından, 1997.

Gənc toplum üçün təhsil, elm, tədqiqat, aydınlıq, din, mənəvi hissələr, dini və inqilabi coşğular sintezindən gözəli ola bilməz.¹

Tələbə və şagirdlər dərs oxumağı dəyər bilsinlər.²

Gənclik öyrənmək üçün, daha dəqiq desəm, həqiqi insanlıq üçün ən yaxşı dönəmdir. Bir çox uca insani keyfiyyətlər yalnız gənclikdə əldə edilir. Bütün xidmətiniz və həyatınız boyunca sizə dayaq ola biləcək amil möhkəm imana, mənəvi xüsusiyyətlərə söykənən insani və islami ləyaqətinizdir. Bunları özünüzdə yaradın. Bu dövr sizin üçün çox səmərəlidir. Bu gün bu, insaniyyətin ehtiyacı olan məsələdir.³

Elmlə mənəviyyatın, elmlə imanın, elmlə əxlaqın sintezi bugünkü dünyanın boşluğudur.⁴

Elm bu gün ən zülmkar insanların və cəmiyyətlərin ixtiyarındadır. Bu belə davam etməməlidir.⁵

Elmi xidmət üçün, mənəviyyat üçün, insani dəyərlərin inkişafı və insan hüquqlarının həqiqi müdafiəsi üçün öyrənməliyik.⁶

¹ Əmir Kəbir adına Sənaye universitetinin müəllim və tələbə kollektivi ilə görüşdə çıxışından, 2000.

² Həmədan əhalisi ilə görüşdə çıxışından, 2004.

³ Tələbələrle görüşdə çıxışından, 2002.

⁴ İmam Sadiq (ə) universitetinin müəllim və tələbə kollektivi ilə görüşdə çıxışından, 2006.

⁵ Tehran universitetinin müəllimləri ilə görüşdə çıxışından, 2010.

⁶ Gənc alimlərlə görüşdə çıxışından, 2010.

Elmi insan xoşbəxtliyinə vasitə edək. İslamın elmə baxışı ilə materialist dünyanın elmə baxışının fərqi bundadır. Biz elmi bəşərin səadəti, inkişafı, çiçəklənməsi, ədalətin və bəşərin digər qədim arzularının həyata keçməsi üçün istəyirik.¹

Din və əxlaqla birgə olan elm bəşəriyyətə fayda yetirə bilər. Elmi din və əxlaqla yanaşı əldə etmək lazımdır.²

Özünü elm baxımından hazırlamalısınız. Elm insana ömrünün sonuna qədər faydalı olan amillərdəndir. Əgər bu elmin ardınca yaxşı və həmişəyaşar əməl də gəlsə, ölümdən sonra da faydalı olar. Dərs oxumaq sizə ən vacib əməllərdəndir.³

Sizi gücləndirən amil elmdir – yəni dərs oxumaq və öyrənmək, - imandır – yəni dini inanc və əməl, - birlik və siyasi ayıqlıqdır.⁴

Biz elmə tam bir cihad kimi məşğul olmalıyıq. Mən bunu gənclərə, müəllimlərə, universitetlərə deyirəm.⁵

¹ Təhsil naziri və Tehran universitetinin müəllimləri ilə görüşdə çıxışından, 2010.

² Gənc alimlərlə görüşdə çıxışından, 2006.

³ İslam birliyinin üzvü olan şagirdlərlə və məktəblərin tərbiyəvi işlər üzrə məsul işçiləri ilə görüşdə çıxışından, 2001.

⁴ Ərak əhalisi ilə görüşdə çıxışından, 2000.

⁵ İmam Rzanın (ə) ziyarətçiləri ilə görüşdə çıxışından, 2006.

Təhsildə ciddilik

Təhsil üçün, öz elmi bacarıqlarınızı artırmaq üçün əsla səhlənkarlıq etməyin. Bu gün bizə ən çox uşaqların ciddi şəkildə dərs oxuması lazımdır.

Gənclər təhsil işinə gəncliklərindən maya qoymalıdırlar.

Təhsilə ciddi yanaşın. Proqramda olan qüsurlar sizi dərstdən saxlamasın. Nə qədər ki, proqram dəyişməyib, mövcud proqram ciddi şəkildə icra olunmalıdır. Gərək dərs oxuyasınız.

Gənclər elm öyrənməyə çox çalışmalıdırlar... Necə olur ki, biz elm öyrənməyən, orta məktəb səviyyəsində qalıb universitetə getməyən bir gəncə təhsil almasını tövsiyə etməliyik, universitetdə çətin elmi işdən qaçan tələbəyə isə elmi işi tövsiyə etməməliyik?! Bəs universitetə girməsini nə üçün istəyirdik?! O, elmi inkişaf etdirmək üçün universitetə girməlidir.

Dərs oxumaq, araşdırma aparmaq, aydın və ayıq olmaq yeri əsasən universitetdir.

2. Təhsil zamanı vəzifə qəbul etməmək

Gərək dərs oxuyasınız. Hövzənin orta pilləsini bitirənə qədər tövsiyəm budur. Tələbələr orta pilləni bitirməyincə dərstdən başqa bir işlə məşğul olmasınlar. Dərs çox ciddi və əhəmiyyətli məsələdir.

Elm və savad əsas amildir. Onsuz heç bir rol ifa edə və ya düzgün ifa edə bilməzsiniz. Səhv rol ifa etmək isə kənarında durmaqdan qat-qat ziyanlıdır.

Dərsi çox yaxşı oxumaq lazımdır. Kimsə “Dərs oxumayım, xidmət edim” – deyə düşünürsə, bilsin ki, bunun xeyri yoxdur. Dərs oxumadan bu xidməti etmək mümkün deyil. Bəlkə də başqa xidmətlər mümkün olar, ancaq bu xidmət elmə bağlıdır. Gərək yaxşı dərs oxuyasınız. Dərstdən də önəmli olan mənəviyyatdır.

Əsla tövsiyə etmirəm ki, təhsilin əvvəlində gedib hansısa təşkilatın idarə heyətinin üzvü, yaxud nazir müşaviri olasınız. Xeyr, mən bunu qəbul etmirəm. İnsanı zahirən yüksəldən, əslində isə içi boş olan adın faydası yoxdur.

Həqiqətən dərs oxuyun. Elm ocaqlarında həqiqətən elm axtarışı olmalıdır. İnsan görür ki, bəzi elm mərkəzlərində tələbə əsl tələbə deyil, yəni elm axtarmır, başdansovdu və əzbərçi bir iş görür. Belə etməyin, doğrudan da alim olun. Elmi təkcə mətni oxuyub öyrənmək hesab etməyin... Tələbə gərək soruşsun, dərinliyinə getsin, müəllimə irad bildirsin, elmi məsələnin müxtəlif tərəflərini araşdırsın.

Hövzə tələbəsinin dərəcə, dindarlığa, öz əxlaqi vəziyyətinə etinasızlığı, istedadlarını işə salmaması, məqsədini yaddan çıxarması - bunların hamısı bizim yolumuzun problemləridir. Hövzə tələbəsi yolu elm və yəqinlə seçib davam etdirməlidir.

3. Əxlaq və mənəviyyatla elm öyrənmək

Təhsillə yanaşı mənəvi saflıq, Allahla ünsiyyət, Quran və Əhli-beyt təlimləri ilə dərin tanışlıq üçün də gənclik imkanlarından istifadə edin.

Siz gənclərdə qəlb işıqlı, ilahi fitrət canlı və parlaqdır. Bu gün özünüzü yaxşı işlərə, yaxşı xarakterlərə alışdırsanız, insani kimliyiniz belə formalaşar və ömrünüzün sonuna qədər bundan bəhrələnərsiniz. Bu yaş sizin qızıl dövrünüzdür. Bu dövrdə şəxsiyyətiniz üzərində çoxlu böyük işlər görə bilərsiniz. Özünüzü mənəvi baxımdan islah edin, Allahla əlaqənizi gücləndirin.

Elm öyrənməklə yanaşı din, təqva və mənəvi paklıq da əldə etmək lazımdır.

Bir yeniyetmə öz iş mühitinə və vəziyyətinə xas təqvası olmadan təhsil məqsədinə çata bilməz. Gərək səhvdən, dəcəllikdən, onu öz fəaliyyətindən saxlayan işlərdən uzaq dursun. Onun təqvası budur.

Mən həmişə gənc hövzə tələbələrinə tövsiyə edirəm ki, bu gün hövzələrdə olan elmləri öyrənin və ciddi şəkildə tədqiqatçı səviyyəsinə çatın... Siz elm və təqva sahəsində öndəsiniz, şəffafsınız, qəlbləriniz pak, canlarınız təmizdir. Bu şəffaflığı qoruyun, günahdan uzaq durun, zikrə, Allahı yada salmağa əhəmiyyətli yanaşın. Quranda buyurulduğu kimi, kim istəsə, Allaha doğru gedə, Allahla tanış ola, Ona yaxınlaşa bilər... Siz gənclərin çox yaxşı imkanınız

var. Azca çalışmaq sizi çox irəli aparır. Elmlə təqva iki əsas təməldir. Paklıq, mənəvi saflıq, ayıqlıq, aydınlıq, dünya və cəmiyyətlə tanışlıq da əsas amillərdir.

Gənclərə tövsiyəm budur ki, elm üçün çalışdığınız qədər öz qəlbiniz və mənəviyyatınız üçün də çalışın. Mənəviyyat qapıları sizin üzünüzdə açıqdır. Elmlə mənəviyyatın bir-biri ilə heç bir ziddiyyəti yoxdur. Bir elmi tədqiqat mərkəzində, təhsil ocağında işləməklə namazı ilk vaxtında Allaha diqqətlə qılmaq arasında ziddiyyət yoxdur. Bu sizin qəlblərinizi yuyub təmizləyər. Siz gəncsiniz, qəlbləriniz işıqlıdır. Hətta indiyədək çox da dini məsələlərlə məşğul olmayanların qəlbləri də gənc olduqlarına görə təmiz və işıqlıdır, ayna kimi ilahi mərhəmət işığını əks etdirə bilir... Bunu bütün gənclərə, xüsusən də tələbələrə deyirəm.

Siz gənclər – oğlan və qızlar yolun əvvəlindəsiniz; həm bacarığınız, həm də seçim imkanınız var və bu yolla gedə bilərsiniz. Mənəviyyat yolu dalan deyil.

4. İmanla birgə elm əldə etmək

Siz öz həyatınızın bahar çağında elm öyrənməklə məşğulsunuz. Əvvəla, bunu mühüm sayın, bundan bacardığınız qədər bəhrələnin. İkincisi isə imanı gücləndirmək və mənəvi paklığı qorumaq gənclikdə daha asandır. Bunun üçün də lazımi səyinizi göstərin.

Tələbə mühiti gənc, pak mühitdir. Gəncin ruhu və qəlbi təmizdir. Gənclik paklığı, gənc qəlbin təmizliyi böyük bir nemətdir. Gənclik çağı çox dəyərli imkandır. Bunun qədrini bilmək lazımdır.

Əziz gənclər! Gənclik çağının ən gözəl, ən dəyərli dönəmlərindən olan tələbəlik çağı İslam fəaliyyətləri ilə, düzgün dini və siyasi bilgilərin təbliği ilə yanaşı olduqda ölkənin gənc nəsli üçün ən gözəl mənəvi mənzərələrdən biri yaranır.

Gənc oğlanlar! Gənc qızlar! Bilin ki, saleh əməllə yanaşı olan iman bu sahədə inkişafa ən güclü dayaqdır. Pak, aydın, şəffaf, əsaslı və məntiqli iman əməllə yanaşı olduqda sizə kömək edə bilər. Təkcə iman bir iş görə bilməz, arxasınca əməl, düzgünlük, dindarlıq gələn, laqeydliyin və tufeyliliyin uzaq olduğu iman həm sizin dünyanıza kömək edə bilər, həm də ölkənizin gələcəyinə. Bununla məşğul olun.

Mənim əzizlərim! Özünüzü elm və əməllə islah edin... Elmi, əməli və əxlaqi inkişaf üçün atdığınız hər bir addım düşməyə doğru açılan bir güllə kimidir. Bu döyüş böyük cihaddır.

5. Din və əxlaqla yanaşı olan elm

Biz elə elm ardıncayıq ki, bizi mənəviyyata, insanlığa, Allaha, cənnətə yaxınlaşdırın. Siz gənclərin qəlbləriniz pakdır. Bu sözləri deyən mənəm, ancaq onlardan bəhrələnməyə daha hazırlıqlı qəlb sizin qəlbinizdir. Siz gənc

qəlblərinizlə, tərəvətli əhval-ruhiyyənilə bu yolu gedə bilərsiniz.

Elmi din və əxlaqla birləşdirmək lazımdır. Elm dinlə və əxlaqla birgə olduqda bəşəriyyətdə faydalı olacaq. Buna şübhənilz olmasın. Elm nə qədər inkişaf etsə də, əgər əxlaqdan, dindən uzaqlaşsa, bəşəriyyətdə fayda yetirməyəcək. Elmi bəşəriyyətin yüksəlişi üçün istədiklərini deyən şəxslər bu məsələyə diqqət yetirməlidirlər.

Kimya elmində inkişaf edənlər kimyəvi bomba və kütləvi qırğın silahları ixtira etdilər, nüvə alimləri atom bombası düzəldilər. Bunlar aydın misallardır. Siz dünyada elmi baxımdan inkişafın zirvəsində olan bir xalqı təsəvvür edin. O ölkənin xalqı həqiqətən səadətə çatmışdır mı? O ölkədə ədalət varmı? Yoxsulluq, ayrışeçkilik və ədalətsizlik aradan qalxmışdır mı? Görürsünüz ki, tam əksinədir... Elm iman və əxlaqla yanaşı, çiyin-çiyinə hərəkət etməyəndə nəticəsi belə olur. Əgər alim dindar olsa, cəmiyyət onun elmindən bəhrələnər. Din elmin inkişafının qarşısını almır, hətta ona kömək də edir. Elmin təcavüzünün, insaniyyət çərçivəsindən çıxmasının isə qarşısını alır.

İslamda dinin elm və ya ağılla ziddiyyətinin heç bir yeri yoxdur.

Gənc və peşə

İşə hazırlıqlı gənc həm şəxsi ehtiyaclarını aradan qaldırmaq, həm də ölkənin inkişafına, abadlığına, iqtisadi tərəqqiyə kömək etməkdən ötrü iş və fəaliyyət imkanına malik olmalıdır.

İş geniş mənasında əl işlərinə, fiziki işlərə, düşüncə və elm işlərinə, idarəçiliyə də şamil olur, cəmiyyətin inkişafını, hərəkətini və həyatını təmin edir. Bunu hamımız bilməliyik. İş olmasa, sərvət, xammal, enerji, informasiya – heç bir şey insana fayda yetirə bilməz. İş sərvətə, enerjiyə, xammala ruh kimi üfürülüb onları istifadəyə yararlı məhsula çevirir.

Gənc işləyə bilməlidir. İşləyən gəncin həm öz əhval-ruhiyyəsi yaxşı olur, həm də dolu bir ağac kimi digərlərinə şirin meyvə verir; yəni həm özü bəhrələnir, həm də digərləri. Lazımı peşə imkanlarından məhrum olan gəncin həm öz əhval-ruhiyyəsi zəifləyər, yaxud sıradan çıxar, həm də heç kim ondan bəhrələnmə bilməz.

İş - dəyər, ibadət və mübarizədir.

İş - yaxşı əməl

İslam nöqtəyi-nəzərindən işin özü saleh əməldir. Quranda belə oxuyuruq: "İnsan ziyan içindədir; iman gətirib yaxşı əməllər edən... kimsələrdən

başqa!" İnsanı ziyandan saxlayan yaxşı, saleh əməl yalnız namaz qılıb oruc tutmaq, ziyarətə getmək və zikr demək deyil. Onlar da var, ancaq həyat vəzifəsini yaxşı yerinə yetirmək də saleh əməl və ən önəmli işlərdəndir.

Hədəisdə göstərilir ki, Peyğəmbər (s) işləməyə qadir bir gəncin oturub tənbəllik etdiyini, işləmədiyini görəndə buyururdu: "Gözümdən düşdü". İşləmək saleh və yaxşı əməldir. Eşitmisiniz ki, Peyğəmbər (s) bir səhabəsinin qabarlı əllərini görüb soruşdu ki, əllərin nə üçün belədir? Dedi ki, ey Allahın rəsulu, mən bu əllərlə işləyirəm. Peyğəmbər (s) onun əlini öpüb buyurdu: "Bu ələ cəhənnəm odu toxunmaz". Bundan da yaxşı əməl?! Belə işləyin. İş yerinə, tarlaya, fabriyə getdikdə, adı iş olan hər hansı bir əməklə məşğul olduqda... bilin ki, bu gün görmək istədiyiniz iş Allah-Taalanın savab verəcəyi işdir. Gəlir vasitəsi olmasından əlavə, işin öz dəyəri də var və ibadətdir.

Cismi və canı tərbiyə etmək, dərs oxumaq, işləmək, bekar gəzməmək, ailə ilə və digər insanlarla rəftarını yaxşılaşdırmaq, onlara kömək etmək, təvazökarlıq – bunlar saleh əməllərdir.

Məqsədləri işdən ibarət olan kişi və qadınların toplantısı Allah-Taala yanında ən sevimli toplantılardandır. İş və əməlin Quran və İslam ədəbiyyatında yüksək yeri var. Əlbəttə, iş yalnız zavodda və ya tarlada olmur. Quranda üzərində

çoxlu təkid göstərilmiş saleh əməl bunlara da şamil olur. Yəni sizin vicdanla, məsuliyyət hissi ilə, ciddi şəkildə, yeniliklə, bir ailənin ehiyaclarını təmin etmək məqsədi ilə gördüyünüz hər bir iş saleh əməldir.

İnsanın gəlirinin bağlı olduğu, eyni zamanda Quranda imanla bərabər tutulan saleh əməl sayılan iş nə yaxşı işdir!.. İslamın məntiqi budur. Yəni fəhlə və işçi ibadət halındadır.

"Çətin iş" məsələsinin əksi tənbəllikdir. Tənbəllik və problemsiz həyat istəyi sizi yoldan çıxarmasın. Tənbəllik olsaydı, mühüm elmi kəşflərin heç biri baş tutmazdı.

Böyük kəşf sahiblərinin və ixtiraçıların həyatını oxuyun, görün necə yuxunu özlərinə haram etmiş, çətinlikləri asanlaşdırmış, problemlərlə baş etmiş və gedib əsaslı nöqtəyə çatmışlar. Bu uğurlar əksər hallarda onlar üçün faydalı da olmuş, rifah, ad-san, pul və digər xeyirlər qazandırmışdır. Lakin əvvəldə belə məqsədləri olmamış, məsələnin məğzini öyrənmək istəmişlər.

İşin və işçinin dəyəri

İşçi işi ilə öz məişətindən əlavə, cəmiyyətin məişətini də təmin edir və bu, böyük bir ibadət və ilahi əməldir... İş bir mübarizədir. Siz hansı zavodda, hansı tarlada və ya idarədə işləyirsinizsə, bu iş

ölkənizi yadelli düşmənlərdən ehtiyacsız edir, ölkənin abadlaşmasına, xalqın rifahına kömək göstərir. Siz daim mübarizədəsiniz və bu mübarizə çox önəmlidir.

İşçi yalnız zavodda işləyən fəhlə deyil. Bu məmləkətdə kim faydalı bir iş görürsə, işçidir. Bir yazıçı, bir sənətkar, bir müəllim, bir yaradıcı və bir tədqiqatçı da işçidir. İşçilik də, fəhləlik də fəxrdir. Adi fəhlə olmaq da fəxrdir, o ki qala zavodları işlədən güclü və qüdrətli qollara.

Cəmiyyətdə işçinin, fəhlənin dəyəri ilahi və mənəvi mənasından əlavə, çox əhəmiyyətli olan başqa məsələ ilə də əlaqədardır. O da budur ki, bir ölkənin müstəqilliyi işdən asılıdır. Heç bir ölkə, heç bir xalq bekarlıqla, tənbəlliklə, işə etinasızlıqla bir şeyə nail ola bilməz. Neft kimi ilahi və ya qeyri-ilahi bir amildən gəlir əldə edib məişətini təmin edə bilər, xarici məhsulları gətirib hər yerə doldurar, amma müstəqilliyi olmaz. Müstəqil bir xalqın başucalığı yalnız işlə təmin olunur... Məhz buna görə fəhlənin əlini öpməyi savab bilirik. Çünki fəhlənin əlini öpən şəxs öz ölkəsinin müstəqilliyini dəyərləndirmiş olur.

Biz "işçi" sözünü müqəddəs saymalıyıq. İşçinin, fəhlənin müqəddəsliyi var. İşçi, xalqı və ölkəsi müstəqilliyə nail olsun deyə işləyən şəxsdir. Bu bizim hamımız üçün qəti bir inam olmalıdır, işin nə qədər əhəmiyyətli olduğunu bilməliyik. Bu söz

ölkənin inkişafı, istehsal artımı, iqtisadi vəziyyətin yaxşılaşması üçün işləyən hər kəsə aiddir.

Gənc və izdivac

İnsan ailə qurur, deyir ki, İlahi, mən təbii ehtiyacımı təmin etməkdən ötrü ailə qururam. Yaxud dilinə gətirməsə, beynindən keçirməsə də məqsədi belədir. Bu təbii ehtiyac da yalnız cinsi ehtiyac deyil. Qadın və kişinin hər ikisinin izdivaca, birgəyaşayışa, bir ailə qurmağa ehtiyacı var. Bu da digər ehtiyaclar kimi bir şeydir.

İslama görə, ailə qurmaq vacib əməldir. Kişi və qadın bu əməli ilahi borc kimi yerinə yetirməlidirlər. Şəriət baxımından vacib əməllər sırasında qeyd olunmasa da, buna o qədər həvəsləndirilmişdir ki, Allah-Taalanın bu iş üzərində xüsusi dayandığını, həyatda və cəmiyyətdə təsirli, həmişəyaşar bir hadisə kimi israrlı olduğunu anlayırıq. Odur ki, nikaha bu qədər həvəsləndirmiş və subaylığı məzəmmət etmişdir.

Allah-Taalanın yalnız qadın və kişidən xoşu gəlmir, xüsusən ailə quran gəncləri sevir. Lakin tək gənclərə məxsus deyil, Allah-Taalanın müştərək həyatdan xoşu gəlir. Bütün ömrünü tək keçirən yalnız kişi və qadın İslamda bəyənilmir. O, insan toplumunda yad bir varlıq kimidir.

Allah-Taalanın yaradılış qanunu olan və təbiətin tələb etdiyi nikah ilahi nemət və sirlərdən, insan yaşayışının qaçılmaz məsələlərindən biridir. Allah bu məsələni səmavi qanunlarda lazım, vacib, zəruri və ya icazəli bilə, insanı ailə qurmaqda sərbəst buraxa bilərdi. Amma bunu etməmişdir. O, nikahı bir dəyər saymışdır. Ailə qurmayan şəxs isə özünü bu dəyərdən məhrum etmiş olur.

İnsan nəslə izdivacla davam edir. Dünya izdivac üzərində qurulub... Cəmiyyətlərin istər siyasi, istərsə də digər cəhətlərdən müstəqilliyi izdivacla baş tutur.

İslam dininin ailə qurmaq üzərində təkidi

Məşhur bir hədisə əsasən, Peyğəmbər (s) buyurub ki, nikah mənim sünnəmdir. Sözsüz ki, bu, yaradılış sünnəsidir, insanlar, millətlər və dinlər arasında qanundur. Bəs nə üçün buyurub ki, mənim sünnəm? Bəlkə buna görə ki, İslam dini digər ilahi dinlərə nisbətən bu işə daha çox təkid göstərmişdir... İslamın nikah üzərindəki bu təkidi dünyanın geniş yayılmış ictimai-fəlsəfi məktəblərində və adi siyasətlərində yoxdur. Dinimiz oğlan və qızların nikaha hazır olduqları yaşda ailə qurmalarında israrlıdır.

Nikah təbii ehtiyacdən əlavə, həm də dini bir sünnədir. Odur ki, insan təbiətinin tələb etdiyi bu əməl vasitəsi ilə həm də savab qazanmaq mümkündür.

Nikah təbii və ilahi bir sünnədir. Əziz Peyğəmbər (s) bunu öz sünnəsi adlandırır. Mənası budur ki, İslamda bu məsələ üzərində xüsusi təkid göstərilmişdir. Nə üçün? Məsələnin əhəmiyyətinə, ailə qurmağın insan tərbiyəsində, dəyərlərin inkişafında, duyğusal, etik, psixoloji tərbiyələrdə və sağlam insan yetişdirməkdə böyük roluna görə.

Əziz Peyğəmbər (s) gənclərin - istər qızların, istərsə də oğlanların tez və əlbəttə ki, öz istək və iradələri ilə, digərlərinin məcburiyyəti olmadan evlənmələrində ısrarlı idi. Biz də öz cəmiyyətimizdə bunu təbliğ etməliyik. Gənclər münasib yaşlarda - gənclik mərhələsini tamamlamadan, həmin qızğın və şövqlü çağlarında izdivac etməlidirlər. Çoxları düşünür ki, gənclik dövrünün izdivacları vaxtından qabaq izdivaclardır və davamlı olmur. Ancaq əsla belə deyil. Əgər düzgün baş tutsa, çox davamlı və yaxşı izdivaclar olar, cütlüklər bir-biri ilə çox səmimi davranarlar.

Ailə qurmağın məqsədləri

1. Hüzur və aramlıq

Görün bu şərəfətli ayə əsasən ailə daxilindəki qadın və kişi bərasində nə buyurur: "Sizin üçün onlarla aramlıq tapasınız deyə, öz cinsinizdən zövcələr xəlf etməsi, aranızda sevgi və mərhəmət yaratması da Onun qüdrət əlamətlərindəndir". Yəni

Allah siz kişilər üçün qadınları, siz qadınlar üçün də kişiləri yaratmışdır. Onlar özünüzdəndir, fərqli məxluqlar deyillər, fərqli dərəcələrdə deyillər. Hamısı eyni həqiqətə mənsubdur. Düzdür, bəzi xüsusiyyətlərinə görə fərqlənirlər, çünki vəzifələri fərqlidir. Buyurur ki, bəşərin təbiətindən olan bu cütlük böyük bir məqsəddən ötrüdür. O məqsəd hüsur və rahatlıqdan ibarətdir.

Kişi rahatlıq üçün ailədə qadına ehtiyacıdır, qadın da kişiyə. Hər ikisinin bir-birinə ehtiyacı var. Kişinin evə gəlməsi, evdə təhlükəsiz mühitin, öz yanında onu sevən mehriban və etibarlı xanımın olması rahatlığa səbəb olur. Qadın üçün də ona eşq bəsləyən, möhkəm qala kimi arxa-dayaq olan bir kişinin olması xoşbəxtlik və hüsur səbəbidir.

2. Mənəvi təkamül

Həyat mənzil və mərhələləri, eləcə də uca məqsədi olan uzun bir yoldur. Bu həyatda insanın məqsədi öz varlığından və ətrafındakı yaranmışlardan mənəvi təkamül üçün istifadə etməsi olmalıdır. Ümumiyyətlə, biz nə üçün dünyaya gəlmişik? Biz heç bir ixtiyarımız olmadan dünyaya daxil olururuq; uşağıq, təsir altındayıq... Lakin tədricən ağılınız inkişaf edir, ixtiyar və seçim qüvvəsi əldə edirik. Bu yerdə insanın düzgün düşünməsi, düzgün seçməsi və bu seçim əsasında hərəkət edib irəliləməsi lazımdır.

Əgər insan bu imkandan yaxşı istifadə etsə, bu bir neçə günlük dünyadan yaxşı bəhrələnib özünü kamiliyyə yetirə bilsə, dünyadan köçdüyü gün həbsdən azad olan şəxs kimi olar və həqiqi həyatı başlayar.

3. Nəslin davam etməsi

Mədəniyyət və sivilizasiyaların yaşaması, cəmiyyətdə bir sivilisasiyanın, mədəniyyətin əsas prinsip və elementlərinin qorunub sonrakı nəsillərə ötürülməsi ailə vasitəsi ilə həyata keçir... İslam bunu qorumaq istəyir, ailəni saxlamaq istəyir. Çünki İslamda bu məqsədlərə çatmaq üçün lazım olan ən mühüm işlərdən biri ailə qurmaq və sonra onu qorumaqdır.

Ailə olmasa, yeniyetmə olmaz, uşaq olmaz, insan olmaz, əməlisaleh kişi və qadın olmaz, əxlaq olmaz, keçmiş nəslin müsbət, yaxşı və dəyərli təcrübələrinin sonrakı nəslə ötürülməsi baş tutmaz.

4. Qanunsuz əlaqələrin qarşısını almaq

Əgər insanlar cinsi ehtiyaclarını istədikləri kimi doydurmaqda azad olsalar, ailə ya qurulmaz, ya da hər an dağılmağa hazır olan zəif bir şey olar, hər bir xəfif yel onu dağıdar. Buna görə də, dünyanın harasında cinsi azadlıq görsəniz, oradakı ailələrin bir o qədər zəif olduğunu bilin. Çünki kişi və qadının uyğun ehtiyaclarını doydurmaq üçün belə bir ocağa

ehtiyacı qalmır. Amma dinin hakim olduğu və cinsi azadlıqların mövcud olmadığı yerlərdə kişi və qadın üçün hər bir şey var. Çünki ailə ocağı qorunur.

Qadın və kişi iffətli, dindar olsa, Allahdan qorxsə, İslam göstərişlərinə uyğun olaraq, cinsi günahdan çəkinsə, təbii ki, bir-birinə ehtiyacı daha çox olacaq və nəticədə ailənin təmali çox möhkəmlənəcək.

İslam istəyir ki, insanlar cinsi ehtiyaclarını ailədən kənar təmin etməsinlər, ailəyə qarşı laqeyd və biganə olmasınlar. Odur ki, bu yolu bağlayır.

5. Övlad yetişdirmək

İslam qadınların işləməsi ilə nəinki müvafiqdir, hətta onun əsas peşəsi ilə - bu, övlad tərbiyəsi və ailəni qorumaqdır - ziddiyyət təşkil etməsə, hətta lazım bilir.

Ana hər bir qurucudan, ixtiraçıdan dəyərlidir. Böyük bir alim çox mürəkkəb elektron cihaz ixtira edə, ballistik raketlər, kosmik gəmilər düzəldə bilər. Amma bunların heç biri böyük insan yetişdirmək qədər əhəmiyyətli deyil. Ana insan yetişdirir. Müsəlman qadın modeli budur.

Ailədə qadının üzərinə düşən vəzifələrdən biri də övlad tərbiyəsidir. Ailədən kənar fəaliyyətlərə görə ana olmaqdan boyun qaçıran qadınlar özlərinin bəşəri təbiətlərinin ziddinə gedirlər. Allah buna razı deyil. Öz şəfqətli və mehriban qucaqlarında övlad böyütməyi digər işlər bəhanəsi ilə buraxan analar

səhv edirlər. İnsanın tərbiyəsi üçün ən yaxşı yol mehriban ana qucağında böyüməsidir. Öz övladlarını bu ilahi nemətdən məhrum edən qadınlar, əslində, özlərinə, övladlarına və cəmiyyətə ziyan vurmuş olurlar. İslam dini buna icazə vermir.

Qadının mühüm vəzifələrindən biri övladı sevgi, məhəbbət və diqqətlə elə böyütməkdir ki, bu qız və ya oğlan böyüyəndə psixoloji baxımdan sağlam, kompleksiz, problemsiz, həqarət hissi keçirməyən, bu gün Avropa və Amerikadakı gənc və yeniyetmə nəsillərin düşdüyü bədbəxtliklərdən, fəlakətlərdən uzaq halda yetişsin.

6. Mədəniyyət və sivilizasiyaları ötürmək

Bəzi anaların elmi səviyyəsi aşağı ola bilər. Əlbəttə, uşaq böyüdükdən sonra bu amil təsirli olmur. Hər halda, bu, bir insanın məlumatsızlığının günahıdır, analığın nöqsanı deyil. Bir cəmiyyətin elm, mədəniyyət, sivilizasiya və əxlaq xüsusiyyətlərini öz canı, rəftarı, xarakterləri ilə şüurlu və ya şüursuz şəkildə insana ötürən şəxs anadır.

Gənc və idman

Gənclik bacarıq dövrüdür. Bu bacarıq nəyə yönəldilməlidir? Mənim fikrimcə, əsasən elm öyrənməyə, mənəvi paklığa, təqvataya və idmana. Bu üç məsələ çox önəmlidir. Yəni məndən, "Siz gəncdən nə istəyirsiniz?" – deyə soruşsalar, qısa şəkildə cavab verərəm ki, təhsil, mənəvi paklıq və idman. Düşünürəm ki, gənclər bu üç xüsusiyyətə malik olmalıdırlar... Gənclikdə nə istəsəniz, etmək olar. Siz gənclik çağında hər üç sahədə - həm elm, həm mənəvi saflıq, həm də idman sahəsində işləməlisiniz. Hamı bilir ki, idman qocalıqda gənclik dövründəki qədər təsirli olmur...

Mən xahiş edirəm ki, bizim gənclərimiz o günü gözləməsinlər; deməsinlər ki, ölkədə idman filan səviyyəyə çatanda gedib məşğul olacağıq. Xeyr! Gənclər istisnasız olaraq, idman etsinlər... İdmanın gəncə böyük faydaları var.

İdman – ümumi və vacib əməl

İdman etməyən insanın bədəni zəif və gücsüz olar. Kim olursunuzsa-olun, sümükləriniz nə qədər bərk olursa-olsun, əgər idman etməsəniz, yeyib-yatsanız, bədəniniz zəifləyəcək. Buna şübhə yoxdur. İdman etməsəniz, bədəniniz lazımi formada inkişaf

etməyəcək. Bəzi gözəlliklər idmanla ortaya çıxır. Ruhunuz da eynilə belədir. İdmansız olmaz.

İdman etmək gənclər üçün ehtiyat toplamaqdır... Tənbəllik və passivlik bu böyük potensialı tələf edir.

Düşünürəm ki, idman hamıya vacibdir. Sözsüz ki, məqsədim peşəkar idman deyil. Peşəkar idman da yaxşıdır, lakin bütün gənclərin peşəkar idmanla məşğul olmasını tövsiyə etmirik. İdman sağlamlığı qorumaq üçündür. Bu da ömrün sonlarına qədər qalan bir amildir.

İdmana əhəmiyyətli yanaşın. Mən idman üzərində xüsusi dayanıram... İdman bədənin güclənməsi, sağlamlığı üçündür. Bunu ölkəmizin bütün gənclərinə - oğlan və qızlarına lazım bilirəm.

İdman gənclərə lazım olduğu kimi yaşlılara da lazımdır. Hətta demək olar ki, gənclərə lazım, yaşlılara isə vacibdir... Çünki yaşlı adam idman etməsə, tez qocalıb əldən düşər. İşləyib-çalışmaqla, idmanla ömrünü təbii şəkildə on-iyirmi il uzada bilən adam nə üçün bunu etməsin? Tövsiyə edirəm ki, hamı idman etsin; həm gənclər, həm qocalar, həm ortayaşlılar, həm kişilər, həm də qadınlar.

Bədən tərbiyəsi

Bizə əmr olunan bütün ibadətlər, şəriət vəzifələri əslində, həmin tərbiyənin vasitələridir, bizim kamilləşməmizdən ötrüdür. İdman etməsəniz,

bədəniniz zəifləyər, gücsüz olar. Bədəni gücləndirmək, gözəlləşdirmək, müxtəlif imkanlarını artırmaq üçün idman etmək lazımdır. Namaz idmandır; oruc tutmaq, yoxsula yardım etmək, günahlardan çəkinmək, yalan söyləməmək, insanlara yaxşılıq etmək idmandır. Bu idmanlarla ruh gözəlləşir, güclənir, kamilləşir. Bu idmanlar olmasa, zahirən çox yaxşı görünə bilərik, ancaq daxilimiz yarımçıq, arıq, kiçik və zəif olar.

Mən bütün xalqa, qadın və kişilərə özlərinə uyğun idmanı lazım bilirəm. İdman etmək mütləq yarışlarda iştirak etmək üçün deyil. Bəziləri elə bilirlər ki, idmançı olmaq üçün yarışlara qatılmaq lazımdır... Xeyr, xörək yedikləri, dərs oxuduqları kimi idman da etsinlər. İdman həyatın zəruri proqramlarından biri olmalıdır.

Hər kəs idmana ciddi yanaşmalıdır, öz sağlamlığından ötrü idmanı zəruri bir iş hesab etməlidir. İdman edən cəmiyyət fəal, canlı və işgüzar olar. İdman vərdişini öz övladlarınıza da aşılayın. Uşaqları, yeniyetmələri, xüsusən də gəncləri idmana vadar edin. Hətta yaşlılar, qocalar da idman etsinlər. Hərənin özünə uyğun idman forması var. İdman vacib bir işdir, cəmiyyətin daimi fəallığı, tərəvəti üçün gərəkdir.

Gənc və örnək

Kimsə bizə örnək göstərib, "Sizin örnəyiniz budur" deməməlidir. Təyinatla, zorla sırımın örnək yaxşı ola bilməz. Örnəyi özümüz tapmalıyıq. Baxıb görək gözüümüzün qarşısında olan simaların hansını daha çox bəyənilirik. Hansını çox bəyənsək, örnəyimiz də o olacaq. Məncə, imamlarımızın, Peyğəmbər (s) ailəsinin və erkən İslam çağı müsəlmanlarının həyatı ilə tanış olan gənc üçün örnək və ideal tapmaq çətin olmaz. Belə örnəklər az deyil.

1. İmam Əli (ə)

İslamın gənclər haqda fikri bu gün bizim təklif etdiyimizlə, gənc nəsildən umduğumuzla tam uyğundur. Əziz Peyğəmbər (s) gəncləri tapşırmış, gənclərlə ünsiyyət qurmuş, böyük işlər üçün onların enerjisindən istifadə etmişdir. Bu il Əmirəlmöminin Əli ibn Əbu Talib (ə) ili adlandırılmışdır. Siz Əmirəlmömininə (ə) yalnız qırxyaşlı, əlliyaşlı, altmışyaşlı bir şəxsiyyət kimi baxmayın. O həzrətin gənclik çağı həmişəyaşar örnəkdir və bütün gənclər onu nümunə seçə bilərlər.

İmam Əli (ə) gənclik çağında Məkkədə fədakar, ağıllı və aktiv bir gənc idi, Peyğəmbərin (ə) önündəki böyük maneələri ortadan qaldırır, təhlükəli yerlərdə sinəsini sipər edir, ən ağır işləri üzərinə götürürdü. O öz fədakarlığı ilə Peyğəmbərin (ə) Mədinəyə

hicrətinə şərait yaratmış, Mədinədə qoşun komandiri, fəal dəstələrin başçısı, alim, ağıllı, qorxmaz və səxavətli insan olmuşdur. Döyüş zamanı cəsarətli əsgər və komandır, hökumət məsələlərində bacarıqlı kadr, ictimai işlərdə də çox mütərəqqi bir gənc idi. Əziz Peyğəmbər (s) təkcə Əli (ə) kimi bir şəxsdən yox, on ildən bir neçə ay artıq sürən hakimiyyəti dövründə gənc amilindən, gənc potensialından maksimum istifadə etmişdir.

2. Fatimeyi-Zəhra (ə)

Fatimeyi-Zəhra (ə) Peyğəmbərə (s) ana, məsləhətçi və təbib kimi olub. Buna görə ona “Ummu əbiha”, yəni atasının anası demişlər. Bu o zamana aiddir, yəni bu qızın altı-yeddi yaşı olan dönəmə. Əlbəttə, ərəb cəmiyyətlərində və isti yerlərdə qızlar fiziki və psixoloji cəhətdən daha tez inkişaf edirlər; məsələn, bizim indiki 10-12 yaşlı qızlarımız qədər. Bu, məsuliyyət hissini göstərir. Böhran zamanı tez məsuliyyət hiss edib fəaliyyətə başlamaq, özünün böyük potensialından istifadə etmək, yaşı əllini ötmüş, təxminən qocalmış atasının qəm-kədərini aradan qaldırmaq... Bunlar bir gəncə nümunə ola bilməzmi?! Bu, çox əhəmiyyətli məsələdir.

Növbəti nümunə həyat yoldaşı kimi roludur. Bəzən insan elə bilir ki, xanım mətbəxdə xörək bişirməli, evi təmizləməli, döşəkləri səliqəyə salmalı və qədimdə olduğu kimi, döşəkcəni hazırlayıb

kişinin işdən gəlməsini gözləməlidir. Xanımın işi təkcə bunlar deyil. Siz görün Fatimeyi-Zəhra (ə) necə xanım olub. Peyğəmbərin (s) Mədinədə olduğu on ilin təxminən doqquzunda həzrət Zəhra ilə həzrət Əmirəlmöminin (ə) həyat yoldaşı olmuşlar. Bu doqquz ildə kiçikli-böyüklü təqribən altmış müharibə baş verib və həzrət Əli (ə) onların əksərində iştirak edib.

Xanım evdə oturub, əri isə daim cəbhədədir. Cəbhəyə getməsə, işlər axsayar. Döyüş məsələləri ona bu qədər bağlıdır. Maddi durumları yaxşı deyil. Eşitdiyimiz kimi, “Onlar öz iştahları çəkdiyi halda yeməyi yoxsula, yetimə və əsirə yedirərlər”. Yəni doğrudan da çox kasıb yaşayırlar. Halbuki o, həm də rəhbərin, Peyğəmbərin (s) qızıdır və bu baxımdan da məsuliyyət hiss edir.

Görün belə bir ərə yardımçı olmaq üçün xanımda necə ruh yüksəkliyi olmalıdır. O, həyat yoldaşını ailə və məişət problemləri baxımından arxayın etməli, ona ürək-dirək verməli, uşaqlarını elə gözəl tərbiyə etməlidir. Siz deyə bilərsiniz ki, İmam Həsənlə (ə) İmam Hüseyin (ə) imam olmuşlar. Zeynəb ki imam deyildi. Fatimeyi-Zəhra (ə) onu həmin dövrdə tərbiyə edib. Çünki o həzrət Peyğəmbərdən (s) sonra çox yaşamayıb.

Belə evdarlıq etdi, həyat yoldaşı oldu və bununla tarixin həmişəyaşar ailəsinin həyatında əsas mərkəzə

çevrildi. Məgər bunlar gənc qız və evdar xanımlar üçün nümunə ola bilməzmi?!

Peyğəmbərin (s) vəfatından sonra məscidə gəlib bəlli xütbəni oxuması da çox böyük məsələdir. Bizlər bədahətən nitq söylədiyimiz üçün bu sözlərin nə qədər əzəmətli olduğunu anlayırıq. 18 yaşlı, 20 yaşlı, uzaqbaşı 24 yaşlı bir qız - o həzrətin yaşı dəqiq məlum deyil, doğulduğu il haqda fikir ayrılığı var - bütün üzüntü və problemlərinə rəğmən, məscidə gəlib izdiham önündə hicabla çıxış edir. Bu çıxışın bütün sözləri tarix kitablarında qeyd olunmuşdur.

Ərəblər yaddaşın güclülüyü ilə məşhur idilər. Bir nəfər gəlib 80 beytlik bir qəsidə oxuyurdu, məclis bitdikdən sonra 10 nəfər onu yazırdı. Dövrümüzədək gəlib çatan qəsidələrin çoxu belə qalmışdır. Şeirlər ictimai yerlərdə oxunur və qeyd olunurdu. Çıxış və hədislər də çox zaman belə gəlib. Oturub yazmış, əzbərləmiş, günümüzədək saxlamışlar. Əbəs sözlər tarixdə qalmır; hər söz qalmır. Lakin tarixin bu çıxışı saxlaması, üstündən 1400 il keçəndən sonra oxuyan hər insanın hörmətlə yanaşması onun əzəmətini göstərir. Məncə, bu, gənc qız üçün örnəkdir.

3. Üsamə ibn Zeyd

Əziz Peyğəmbər (s) ömrünün ən həssas anlarından birində böyük bir işi on səkkiz yaşlı bir gəncə tapşırırdı. Döyüslərdə əziz Peyğəmbərin (s) özü

komandirlik edirdi, lakin həyatının son həftələrində bu dünyadan köçəcəyini və Roma imperiyası torpaqlarına qoşun yeritməyin özü tərəfindən imkansız olduğunu hiss edəndə bu işi on səkkiz yaşlı bir gəncə həvalə etdi. Çox böyük və çətin olan bu işə elə adam seçilməli idi ki, önünü heç bir maneə kəsə bilməsin. Peyğəmbər (s) müharibə, döyüş və cəbhələr görmüş əllyaşlı, altmışyaşlı səhabələrdən birini komandir təyin edə bilərdi, amma on səkkiz yaşlı bir gənci təyin etdi. Bu gənc Üsamə ibn Zeyd idi.

Peyğəmbər (s) onun imanından və şəhid övladı olmasından istifadə etdi. Üsaməni göndərdiyi yer atası Zeyb ibn Harisənin iki il öncə şəhadətə qovuşduğu yer idi. Peyğəmbər (s) böyük və ağır bir qoşuna komandirliyi on səkkiz yaşlı bu gəncə tapşırırdı. Bütün böyük, yaşlı səhabələr, Peyğəmbərin (s) parlaq keçmişi olan sərkərdələri qoşunda yer alırdılar. Peyğəmbər (s) ona dedi ki, atanın şəhid olduğu yerə, o zaman Roma imperiyasında, bu gün isə Şamda yerləşən Mutəyə qədər get və orada düşərgə sal. Sonra ona döyüş tapşırıqları verdi. Peyğəmbərə (s) görə, gənc amili bu qədər əhəmiyyətlidir.

4. Müsəb ibn Ümeyr

Müsəb ibn Ümeyr Ühüd döyüşündə şəhid olanda Peyğəmbər onun başı üstə gəlib ağladı. Hədisdə və

tarixdə belə göstərilir. Səhabələrinə dedi ki, bu cavan müsəlman olmazdan əvvəl Məkkədə ən gözəl, ən bahalı paltarları geyinirdi, cahiliyyət dəyərlərinə uyan, bütün fikri-zikri gözəl paltar geyinməkdən və cəlbəddici görünməkdən ibarət bir gənc idi. İslamsa onu dəyişdirib qəhrəmana, məqsədli insana çevirdi. Peyğəmbər (s), Məkkədən Mədinəyə təşrif buyurmazdan uzun müddət öncə onu yəsriblilərə (mədinəlilərə) Quran öyrətməyə göndərmişdi. Peyğəmbərin ətrafında yaşlılar da vardı, amma yəsriblilərin Quran müəllimi o oldu və Ühüd döyüşündə şəhid edildi. İsti qumlar üzərinə düşmüşdü. Peyğəmbər onun pak cəsədinə baxıb ağlamağa başladı.

Bu gün bizim üsəmələrimiz, gənclərimiz çoxdur. Möhtəşəm qız və oğlanlarımız, bütün fəal sahələrdə - dərstdə, siyasətdə, ictimai fəaliyyətlərdə, quruculuqda, yoxsulluğu aradan qaldırmaq üçün görülən işlərdə, proqram hazırlanan və imkan yaradılan hər bir sahədə iştirak etməyə hazır olan çoxsaylı gənclərimiz var.

Siz əziz qardaş və bacıların bilməsi pis deyil ki, korpus yarananda üzvlərinin əksəri gənc və yeniyetmələrdən ibarət idi. Bugünkü yüksək rütbəli zabitlər o zaman ya tələbə idilər, ya universiteti yenicə bitirmişdilər, ya da hələ universitetə daxil olmamışdılar. Uzun illər müharibəni idarə etmiş Baş komandanı imam tərəfindən bu vəzifəyə təyin

ediləndə təxminən 26 yaşlı gənc idi. İncilab bu təcrübədən bir dəfə də istifadə etmiş, gənclərin böyük və qurucu rolunu isbatlamışdır.

Öz dövrümüzdə də örnək var. İmam Xomeyni örnəkdir. Bizim bəsiçi gənclərimiz örnəkdirlər; həm şəhid olanlar, həm də bu gün yaşayanlar. İnsanın təbiəti elədir ki, dünyadan köçmüş insanlar haqda daha asan danışa bilir. Görün necə örnəklər tapmaq olar.

Öz elmi şəxsiyyətlərimiz, idmançılarımız, ədəbiyyat və incəsənət xadimlərimiz arasında, həqiqətən üstün cəhətləri olan şəxsiyyətlərdə də örnəklər tapmaq olar... Söz yox ki, insan örnəyi öz meyarları ilə seçir. Mən xahiş edirəm seçmək istədiyiniz hər bir örnəkdə qeyd etdiyim təqva meyarını mütləq nəzərə alın. Təqva – göz yumulan bir şey deyil. Təqva həm dünya həyatı üçün lazımdır, həm də axirət həyatı üçün.

5. Örnəyin amalla uyğunluğu

Seçdiyi örnəyin şəxsiyyəti insanın amalları ilə tam uyğun gəlməlidir. Bəzi adamlar xarici bir aktyoru özlərinə örnək seçirlər. Bu, məntiqli ola bilməz. Onun mühiti başqadır, həyatı başqadır... Örnəyi baxış, istiqamət və məqsədlər baxımından bizə uyğun olan böyük şəxsiyyətlərdən seçmək lazımdır. İslamın erkən çağının müsəlmanları arasında çox dəyərlı şəxslər var; bugünkü və keçmiş görkəmli

şəxsiyyətlər arasında da var. Həqiqətən dəyərli şəxsiyyətlərimiz var.

İmamların həyatına baxın. İmam Həsən (ə) və İmam Hüseyin (ə) həyatında, imamların gəncliyində hər bir gənc və yeniyetmənin diqqətini cəlb edən olduqca dəyərli cəhətlər var; həm qızlar üçün var, həm oğlanlar üçün. Onların hamısı insanlara cəlbedici, gənc və yeniyetmələrimizə isə örnək ola biləcək şəxsiyyətlərdir.

Həqiqətən dəyərli olan hər hansı şəxs düzgün təqdim olunsa, cəlbedici olar. İslamın erkən çağının bəzi parlaq simalarının bizim bir qisim gəncimizə cəlbedici görünməməsi onlarda həmin şəxsiyyətlər haqda düzgün məlumatın olmamasına görədir.

Kimsə deyə bilər: "Necə olur ki, biz onları tanımırıq, amma xaricdəki tanıyır?!" Bəli, təsadüfən belədir. Çünki imamların, İmam Həsənin (ə) və İmam Hüseyin (ə) həyatı bizə çox bəsit şəkildə təkrar olunmuş, dərin cəhətləri göstərilməmişdir. Onların həyatında olan çoxlu xırdaqlar gözlərimiz önündən keçir və biz onlara diqqət yetirmirik. Amma həmin məsələ onlarla tanış olmayan bir şəxsin qarşısına çıxanda çox böyük və əhəmiyyətli görünür.

Dördüncü fəsil

Gənclərə tövsiyələr

Gənclik hər insana yalnız bir dəfə verilən və bəlli müddəti olan böyük bir nemətdir... Siz onun imkanlarından istifadə edə bilərsiniz. Psixoloji baxımdan sağlam, düşüncə baxımından aydın, intizamlı və proqramlı qocalar gəncliyini yaxşı dəyərləndirənlərdir. Əzgin, gərgin, səbirsiz və həyatdan bezmiş qocalar gənclik imkanlarından istifadə etməmiş şəxslərdir. Ahıl çağında Allahla asanlıqla ünsiyyət qura bilən kişi və qadınlar bu ünsiyyəti gənclikdə qəlblərinə öyrətmişlər... Siz gənclikdə ehtiyat toplayırsınız; fiziki, mənəvi və düşüncə ehtiyatı. Ondan ömrünüzün sonuna qədər və əsl həyat olan əbədi həyatda da istifadə edəcəksiniz.

Fərdi tövsiyələr

1. Valideynə hörmət

Ata-analarınızı həm sevin, həm də bu sevgini onlara bildirin. Onlara hörmət edin, sözlərinə baxın. Sizin evdəki əxlaqınız, davranışınız bütün ailəni islah edə bilər. Bəzən bir gənc ailədə ata-anasını,

qardaş-bacılarını təsir altına salır... İmanlı və əxlaqlı bir gənc ailə daxilində bir işıq kimi mühiti işıqlandırır, qardaşları, bacıları ondan öyrənirlər. Məhəllədə, iş yerində də belə olur.

Siz əziz uşaqlar, yeniyetmələr mənim qəlbimdəsiniz. Mən sizin üçün dua edirəm. Çalışın ki, həm dərsiniz yaxşı olsun, həm də faydalı dini kitablar oxuyasınız. Ata-analarınıza hörmət etməyi də unutmayın.

Mən bir dəfə fikirləşib gördüm ki, həyatda nail olduğum hər bir uğur valideynimə etdiyim yaxşılığa görə olmuşdur. Mərhum atam qoca vaxtı, vəfatından təxminən 20-25 il öncə xəstələnmişdi. Mən onda Qumda idim. Yazdığı məktublarından tədricən bildim ki, gözləri yaxşı görmür. Məşhədə gedib gördüm ki, onu həkimə aparmaq lazımdır. Həkimin yanına bir qədər gedib-gəldik, sonra təhsil üçün Quma qayıtdım. Sonra yenə tətillər başlandı və mən Məşhədə qayıdıb onun müalicəsini davam etdirdim.

Müalicənin xeyri olmurdu. 1964-cü ildə onu Tehrana gətirdim. Paytaxt həkimlərinin onun gözlərini sağaldacağını ümid edirdim. Bir neçə həkimə müraciət etdik, ancaq bizi məyus edib dedilər ki, müalicəsi yoxdur. Əlbəttə, iki-üç ildən sonra bir gözü sağaldı, ömrünün sonuna qədər gördü. Həmin vaxt isə əsla görmürdü, əlindən tutub harasa aparırdıq.

Mən çox narahat idim; atamı orada qoyub Quma getsəydim, evin bir küncündə oturmağa məcbur olacaqdı. Mütaliə etməyəcək, heç bir iş görməyəcək, heç kimlə münasibəti olmayacaqdı. Bu mənə çox çətin idi. Həm də o mənimlə daha səmimi idi. Digər qardaşlarımla mənim qədər ünsiyyətdə olmurdu. Həkimə də mənimlə gedirdi, başqaları ilə getmək ona çətin gəlirdi. Mən yanında olanda ona kitab oxuyurdum, birlikdə elmi bəhslər edirdik. Digər qardaşlarımla bu imkanı olmurdu. Lakin mən qərara gəlmişdim ki, ömrümün sonuna qədər Qumda qalım. Hər halda, düşündüm ki, onu Məşhəddə tək qoyub Quma getsəm, bekar bir varlığa çevriləcək və bu ona çox çətin olacaq. Elə mənim üçün də çox narahatedici hal yaranacaqdı. Lakin Qumdan qayıtmaq mənə faciə kimi gəlirdi. Quma öyrəşmişdim, qərara gəlmişdim ki, ömrümün sonuna qədər orada yaşayım. Ovaxtkı müəllimlərim, xüsusən də bəziləri Qumda qalmağı israrla tapşırıb deyirdilər: "Əgər Qumda qalsan, gələcək üçün faydalı ola bilərsən". Özüm də Qumda qalmağı çox istəyirdim. İki yolayrıcında qalmışdım. Atamı Tehrana müalicəyə apardığım günlər çox tərəddüd içindəydim. Mən dünya və axirətimi Qumda görürdüm.

Bir gün çox narahat, böyük tərəddüd və təşviş içində idim. Qərarım daha çox belə idi ki, onu Məşhəddə aparım, özümsə Quma qayıdım. Ancaq

mənə çox ağır olduğuna görə Tehranın Həsənabad dördyolunda evi olan bir dostumun yanına getdim. O, çox mənəviyyatlı adam idi. Darıxdığımı görüb ona zəng vurdum, dedim ki, vaxtın varsa, səninlə görüşmək istəyirəm. Dedi ki, gəl. Yay idi. Axşamüstü gedib məsələni ona danışdım. Dedim ki, çox narahatam, səbəbi də budur: bir tərəfdən atamı bu vəziyyətdə tək qoya bilmirəm, bir tərəfdən də dünya və axirətimi Qumda görürəm, Məşhəddə atamın yanında qalmaq üçün dünya və axirətimdən keçməliyəm. Bir qədər düşünüb dedi: "Sən belə et; Allahdan ötrü Qumdan qayıt, Məşhəddə qal. Allah sənin dünya və axirətini Qumdan Məşhədə gətirə bilər".

Fikirləşib gördüm ki, çox yaxşı sözdür, Allahla bazarlıq etmək olar. Elə bilirdim ki, mənim dünya və axirətim Qumdadır. Həm Qum şəhərini sevirdim, həm Qum Elm Hövzəsini, həm də orada qaldığım hücrəni. Heç cür Qumdan gedə bilmirdim. Gördüm ki, bu, yaxşı sözdür; Allahdan ötrü atamı Məşhədə aparıb yanında qalacağam, Allah-Taala da istəsə, mənim dünya və axirətimi Qumdan Məşhədə gətirə bilər.

Çox rahatlaşdım. Həmin anda qərarımı verib gülürüzlə, arxayın halda evə getdim. Məni bir neçə gün narahat görmüş valideynlərim təəccübləndilər. Dedim ki, Məşhədə qayıdıram. Əvvəlcə inanmadılar. Qərarım onlara çox imkansız görünürdü. Mən

Məşhədə getdim, Allah-Taala bizə böyük uğurlar verdi. Hər halda, öz işimi, vəzifəmi yerinə yetirdim. Əgər həyatda uğurum olmuşsa, düşünürəm ki, atama, hətta ata-anama etdiyim bu yaxşılığa görə olmuşdur. Bunu dedim ki, məsələnin Allah yanında necə əhəmiyyətli olduğunu biləsiniz.

2. Həyatda böyük məqsəd seçmək

Həyatın məqsədi həyatın özünün fəvqündə durmalıdır. Bir şeyi həyata məqsəd seçmək, həyatı onun üçün vasitə bilmək deməkdir... Var-dövləti həyata məqsəd seçməyə, həyatı, dəyərlı anları pul qazanmağa sərf etməyə dəyərmı?! Pulu nə edəcək?.. Bu, çox ziyanlı bazarlıqdır. Həyatın məqsədi bunlardan çox üstün olmalıdır... Biz elə etməliyik ki, həyat məqsədımız Yaradanın məqsədinə yaxınlaşsın, uyğunlaşsın.

Siz öz həyatınızı xalqa xidmətin də yer aldığı şəkllə salsanız və bu məqsəd təmin olunsa, həyatı bitirdiyinizdə böyük iş görmüş olduğunuzu, əlidolu getdiyinizi hiss edəcəksiniz... Məqsəd mədəniyyətə, ölkəyə, bəşəriyyətə xidmət və ya Allah-Taalanın razı olduğu hər hansı bir iş olduqda da belədir; həyatınız bitəndə getdiyiniz an əliniz dolu olacaq... Şəhidlik məqamının bu qədər yüksək olmasının səbəbi budur ki, şəhid bütün həyatını Ona verir, Allah-Taalanın insanı yaradarkən nəzərdə tutduğu məqsədə həsr edir.

3. Mütaliə

Kitab elmə, biliyə açılan qapıdır. Yaxşı kitab bəşəri təkamül üçün ən yaxşı vasitələrdən biridir. Dünya tarixi boyunca bəşərin yazılmağa qabiliyyətli nailiyyətlərinin hamısı insanların yazdıqları arasındadır. Bu misilsiz topluda səmavi təlimlər, peyğəmbərlərin insana dərsləri və digər bilgiler var ki, onları öyrənmədən bəşəriyyətin xoşbəxtliyi mümkün deyil. Həyat bəxş edən gözəl kitab dünyası ilə əlaqəsi olmayan şəxs şübhəsiz, ən önəmli bəşəri nailiyyətdən, habelə ilahi və insani bilgilerin çoxundan məhrum qalar. İnsanların kitabla əlaqəsinin olmaması bir xalq üçün böyük ziyandır. Kitabla ünsiyyətdə olmaq, ondan daim bəhrələnmək, yeni məsələlər öyrənmək bir fərd üçün böyük uğurdur. Bu tarixi həqiqətin dəyərini, dərin sirrini aydın şəkildə anlamaq üçün bu kifayətdir ki, Allah-Taalanın əziz İslam Peyğəmbərinə ilk müraciəti "Oxu" olmuş, ilk surəsi "Qələm" adlanmışdır.

İnsanın dini və dünyası, cismi və canı kitabla qidalanır, bəşəri təkamül prosesi kitab vasitəsi ilə həyata keçir. Kitab sivilizasiyaların anası və xülasəsidir. İnsan kitab icad etməklə yaradılış kitabında ona öyrədilən saysız-hesabsız dərsləri toplayır, bəşəri mühitdə yayır və beləliklə, bəşəriyyətin sərvət xəzinəsini günbəgün zənginləşdirir.

Xalqı və gəncləri kitab oxumağa, alim və yazıçıları kitab yazmağa həvəsləndirmək lazımdır.

Bu gün kitab oxumaq, elm öyrənmək təkcə milli vəzifə yox, həm də dini baxımdan vacib əməldir. Hamıdan artıq gənc və yeniyetmələr vəzifə hiss eməlidirlər. Baxmayaraq ki, kitabla ünsiyyət yayıldıqda kitab oxumaq bir vəzifə yox, şirin iş, qaçılmaz ehtiyac, şəxsiyyəti zənginləşdirmək üçün vasitə hesab olunacaq və təkcə gənclər yox, bütün nəsillər, bütün təbəqələr rəğbətlə ona üz tutacaqlar.

Rəhbər ailəsinin həraxşamkı proqramı

Mənim öz evimdə istisnasız olaraq, hamı hər axşam mütlə ilə yatır. Özüm də beləyəm. Yəni mütləinin ortasında yatmıram, mütlə edirəm, yuxum gəlir, kitabı kənara qoyub yatıram. Bizim evimizdə yatmaq istəyən hər kəsin yanında bir kitab olur. Düşünürəm ki, bütün ailələr belə olmalıdır. Mənim gözləntim budur. Ata-analar uşaqlarını əvvəldən kitabla böyütsünlər, azyaşlı uşaqlar da kitabla ünsiyyətdə olsunlar.

Gənclik zamanı mütlə genişliyi

Mən gənclik zamanı çox mütlə edirdim. Dərs kitablarından əlavə, tarix və ədəbiyyat kitabları, şeir və romanlar da oxuyurdum. Məşhur romanların

çoxunu yeniyetmə çağı oxumuşam. Şeir də oxuyurdum. Mən bir çox divanlarla yeniyetmə və gənc ikən tanış olmuşam. Tarix ədəbiyyatını da sevirdim. Ərəb dilini öyrəndiyimə görə hədis kitablarını da həvəslə oxuyurdum.

Yeniyetmə ikən oxuyub qeyd etdiyim hədisləri indi də xatırlayıram. Kiçik bir dəftərim vardı, oraya yazırdım. Xüsusi xatırlatma olmasa, bu həftə baxdığım hədislər yadımda qalmır, ancaq o zaman oxuduqlarım yaxşı yadımdadır. Siz də bunun dəyərini bilin. Bu gün oxuduqlarınız heç zaman yadınızdan çıxmayacaq. Yeniyetmə çağı oxuyub-öyrənmək üçün çox yaxşı çağdır, həqiqətən, qızıl dövrüdür, başqa heç bir dövrlə müqayisəyə gəlmir.

Evimizdə kitab çox idi. Atamın yaxşı kitabxanası vardı, çoxunu oxuya bilirdim. Öz kitablarımız da vardı, üstəlik, kirayə də edirdik. Evimizin yaxınlığında kiçik bir kitab mağazası vardı, orada kirayə verirdilər. Mən romanları əsasən oradan götürüb oxumuşam. İndi yadıma düşdü ki, İmam Rzanın (ə) məqbərəsinin kitabxanasına da müraciət edirdim. Məqbərənin çox yaxşı kitabxanası var. Tələbəliyin əvvəllərində, 15-16 yaşlarımda oraya gedirdim. Məqbərənin yanında yerləşir. Bəzi günlər gedib orada kitab oxuyurdum. Hərdən başım elə qarışırdı ki, səsucaldandan verilən azan səsinə eşitmirdim. Kitabxananın içində çox güclü səslər gəlirdi, ancaq bir müddətdən sonra başa düşürdüm ki,

günorta olub. Altmışa yaxın yaşım var, amma indi də yeniyetmələrin çoxundan artıq mütaliə edirəm. Bunu da biləsiniz.

Gənclərə kitab tövsiyələri

Uşaqlara çox kitab və roman tövsiyə etmək istəmirəm. Burada bəzi müəlliflərin adını çəkə bilərəm. Misal üçün, bir məşhur fransız yazıçı var, adı Mişel Zevakodur. Çoxlu kitabları var. Mən onun romanlarının çoxunu o zaman oxumuşam. Həmçinin məşhur Fransa yazıçısı Viktor Hüqonun Səfillər romanını ilk dəfə yeniyetmə ikən İmam Rzanın (ə) məqbərəsinin kitabxanasından götürmüşdüm. O zaman onun bir qədərini oxudum, bir müddət sonra isə hamısını oxudum.

Mərhum ağa Nəcəfi Quçaninin öz həyatı barədə "Şərqə səyahət" adlı çox maraqlı kitabı nəşr edilib. Qardaş və bacılara tövsiyə edirəm ki, onu oxusunlar. Mərhum ağa Nəcəfinin özü olduqca dəyərli və mənəviyyatlı bir şəxsiyyət olub. Mərhum Şəhid Mütəhhəri onu Qumda görmüşdü. Mənə deyirdi ki, o, arif adamdır. Onun "Qərbə səyahət" adlı başqa bir kitabı da var, ölümdən sonrakı bərzəx aləmi barədə bədii üslubda yazıb. Mərhum Mütəhhəri deyirdi ki, bu kitab böyük ehtimalla onun irfani ekstaz halında gördükləridir. Orada yazılıb ki, tələbə necə dər

oxuyur, necə çalışır, necə müəllimin dərsinə gedir, müəllimi seçir, necə ibadət edir və aclıq çəkir.

Düzdür, ağa Nəcəfinin dövrü indikindən fərqli olub. Biz demirik ki, yüz faiz elə olsun. Xeyr, ağa Nəcəfinin vaxtında çox şey yox idi, indi var və yaxşıdır. O zaman din tələbələri Allah yolunda mübarizəni bugünkü kimi bilmirdilər, təhlükəli işlərə girişməyi, İslam dünyasının idarəsinə bağlı məsələləri bilmirdilər. Digər tərəfdən, o zaman din tələbələrinin mənəvi paklığı və ilahi diqqəti bəlkə bir qədər çox olub. Təbii ki, maşın və sənaye həyatının ruh və düşüncələrə təsiri var.

Bu gün inqilabın düşüncə dünyasında əsas xətti Şəhid Mütəhhərinin fikirləri təşkil edir. Allahın təsdiqlədiyi o qayğıkeş alimin ictimai, fəlsəfi və digər əsərlərinin, çıxışlarının hər biri cəmiyyət üçün vacib və həyatidir. Əlbəttə, bu kitablardan hamı bəhrələyə bilmir, xüsusi səviyyəsi var, lakin onlardan bütün cəmiyyətin və gənclərin istifadə etməsi üçün işlər görmək olar.

Şəhid Mütəhhərinin kitabları ölən, bitən kitablar deyil. Biz inqilabdan bugünədək Şəhid Mütəhhərinin kitablarını nəşr etdiririk. Kimsə bunun təkrar olduğunu düşünməsin. Haqq sözdə, hikmətli kəlamda təkrarçılıq yoxdur. Bizim cəmiyyətimiz, gənc nəslimiz, elmi-mədəni təbəqələrimiz o böyük şəxsiyyətin dilindən və qələmindən çıxıb İslam

ümmətinə təqdim olunan sözləri bilməyə ehtiyacıdır.

Onun əsərlərində mənəvi inkişaf, tövhid və irfan işığı aydın görünür. Hövzələrin vacib işlərindən biri onun əsərlərini müəllim etməkdir. Bizim əziz gənclərimiz gərək Şəhid Mütəhhərinin əsərləri ilə tanış olsunlar. Mən Qum Elm Hövzəsinin proqramını yazmalı olsaydım, heç şübhəsiz, cənab Mütəhhərinin kitablarının oxunmasını, ixtisar və imtahanını proqrama salardım.

Əlbəttə, bu əsərlərdə dayanmaq olmaz. "Pak hikmət" konfransının Tehranda mənimlə görüşən təşkilatçılarna da bunu xatırlatdım, dedim ki, cənab Mütəhhəridə dayanmayın. Bu, işin sonu deyil, bir mərhələsidir. Şair deyir ki, yarın zülfündən bir ömür danışmaq olar. Mövzunun bitəcəyindən qorxma. Deməyə o qədər söz var ki! Quranın, Quran hikmətinin tükənməz və şirin dəryasında o qədər söz var ki, nə qədər yazsanız, nə qədər götürsəniz, azalmaz, təkrar da olmaz. Şəhid Mütəhhərinin düşüncələrini əsas götürüb üzərində yeni işlər görün.

Əzizlər, Nəhcül-bəlağə ilə ünsiyyətdə olun. Nəhcül-bəlağə çox oyadıcı, düşündürücü kitabdır. Yığıncaqlarınızı Nəhcül-bəlağə ilə, Əmirəlmömininin (ə) sözləri ilə bəzəyin. Əgər Allah-Taala uğur versə və bir addım irəli getsəniz, zahiri baxımdan dua, əslində isə Nəhcül-bəlağə kimi dərs, hikmət, ibrət

kitabı və səadətli həyatın bələdçisi olan Səhifeyi-Səccadiyyə ilə məşğul olun.

4. Tövbə və bağışlanmaq istəyi

Cahillik üzündən evdən qaçan bir gənc yenidən ata-anasının yanına qayıdarkən onların məhəbbəti və nəvazişi ilə üzləşir. Tövbə budur. İlahi rəhmət evinə qayıtdığımızda Allah-Taala bizi gülərlə qəbul edir.

Allahla tək qalaq, qüsurlarımızı, səhvlərimizi, mənəvi inkişafımıza mane olan, əl-qolumuzu bağlayan günahlarımızı etiraf və onlardan tövbə edək. İslah olmaq istəyən şəxs öz eyib və günahlarını qəbul və Allah qarşısında etiraf etməlidir. Özündə heç bir eyib və səhv görməyən şəxslər heç vaxt islah ola bilməzlər.

Tövbə insanın həmişəlik vəzifəsidir. Ən pak insanlar da tövbə etməlidirlər. Tövbə Allaha qayıdış deməkdir; səhv yoldan qayıdış, ürəyi Allaha sarı yönəltmək, üzünü tamamilə Allah səmtinə tutmaq. İmam Səccaddan (ə) pak bir kəs varmı?! Siz, Səhifeyi-Səccadiyyənin əvvəlindən axırına qədər baxın, görün onda necə hal, necə yangı və tövbə var. İmam Səccad (ə) Allaha-Taalaya belə deyir: “Ey mənim Rəbbim, arabir Sənin fərmanından boyun qaçıran nəfsimə qarşı qəzəbliyəm. Səndən razıyam, nəfsimin Sənə itaətsizliyinə görə xəcalət çəkirəm”. Bu, İmam Səccadın (ə) raz-niyazıdır.

Gəncliyin dəyərini bilin. Sizdə mövcud olan pak qəlbləri, bu nurluluğu və səmimiliyi qoruyun. Hətta gənc bir xəta etsə də, günahlar toplanmayana qədər o nurluluq qorunur. Əlbəttə, hər günah onun bir hissəsini qaraldır. Bunun əlacı tövbədir. Bizim qayıtmağımız, tövbə etməyimiz Allahın məhəbbətini cəlb edər. Bunları sizin diqqət yetirməniz üçün dedim.

İmam Səccad (ə) Allaha belə deyir: "Bəndələrini bağışlamaq üçün bir qapı açıb adını Tövbə qoyan Sənsən". Sənin əfvinə tələsmək, əfv və rəhmət nemətindən bəhrələnmək üçün bizə bir qapı açmışdır. Bu qapı tövbə qapısı, ilahi əfvün gözəl cənnətinə sarı şux bir pəncərədir. Əgər Allah-Taala bəndələrinə tövbə qapısını açmasaydı, biz günahkar bəndələrin vəziyyəti çox pis olardı. İnsan nəfsin təsiri altına düşüb bəzən günah edir. Bu günahların hər biri bizim qəlbimizə və ruhumuza vurulan bir yaradır. Əgər tövbə olmasaydı, biz nə edərdik?!

İmam Əli (ə) Kumeyl duasında deyir ki, əgər bizdən üzr istəmək, Səxavətli və Rəhmli Allah tərəfindən də üzrün qəbul edilməsi olmasaydı, başımıza gətirdiyimiz günahlardan, səhvlərdən, yayınmalardan, nəfsə itaətlərdən və ağır günah yükündən necə xilas ola bilərdik?! Heç bir yolumuz olmazdı. Allah-Taala bizə tövbə yolu açmışdır. Onun dəyərini bilin.

Allah-Taalanın hər bir nəzəri insanın ruhuna bir ətir bəxş edir, bir qurtuluş yolu açır. Tövsiyə edirəm ki, gənclər yumşaq ürəklərini, işıqlı qəlblərini yaxşı dəyərləndirsinlər. Bu hal yuxarı yaşlarda az, gənclərdə isə çox yaranır. Bu qəlbləri qoruyun.

Həqiqi bağışlanmaq istəyi

Həqiqi və ciddi bağışlanmaq istəyi təsirli olur. Fərz edin, sizin böyük bir probleminiz var və Allah-Taaladan onun həll olunmasını istəyirsiniz. Allah eləməmiş, əzizlərinizdən biri üçün bir problem yaranmışdır. Siz adi yollarla onu həll etməyə çalışmışsınız, amma alınmayıb. İndi isə Allah-Taalaya üz tutub dua edir, yalvarırsınız. İnsan belə bir halda Allahdan necə istəyər?! Günahlarınızın bağışlanmasını belə istəyin. Həqiqətən bağışlanmaq istəyin və həmin günahı bir də təkrar etməməyə qərar verin.

İnsanın günahı təkrarlamamaq qərarı ola, amma sonradan təkrarlaya bilər. Bu zaman yenə tövbə etməlidir. İnsan yüz dəfə tövbəsini sındırsa da, yüz birinci tövbə qapısı açıqdır. Lakin tövbə zamanı həmin günahı təkrarlamaq qərarı olmamalıdır. Belə olmaz.

Kitabda imamların birindən belə bir hədis gördüm: "Dili ilə bağışlanmaq istəyən, amma qəlbində günahına görə peşman olmayan şəxs özünü

məsxərə etmişdir". Yəni qəlbində günaha görə peşman olmayan, sevinən, amma dili ilə "əstəğfirullah" deyən şəxs özünü ələ salır. Bu neçə bağışlanmaq istəyidir?! Bağışlanmaq istəyi odur ki, insan ciddi şəkildə Allah-Taaladan onu bağışlamasını istəsin. Bu zaman insan həmin işi təkrarlamaq niyyətində ola bilərmi?! Belə bir insanın Allah-Taaladan əfv diləməyə üzü gələrmidi?! Bu necə əfv diləməkdir?! Əfv istəyi ciddi və həqiqi olmalıdır.

Bağışlanmaq istəyi müəyyən bir qrupdan olan insanlara, məsələn, çox günah edənlərə məxsus deyil. Xeyr! Bütün insanlar, hətta peyğəmbərlər də bağışlanmaq istəməlidirlər. "Allah sənə əvvəlki və sonrakı günahlarını bağışlayacaq". Deməli, Peyğəmbər (s) də bağışlanmaq istəməlidir.

Bağışlanmaq istəyi ya itaətsizlik etdiyimiz günahlara görədir, ya da əxlaqi günahlara görə. Fərz edin, bir insan heç bir günah etməmişdir; nə yalan danışmış, nə qeybət etmiş, nə zülm etmiş, nə qanunu pozmuş, nə ehtirlərə uymuş, nə bir kəsi aşağılamış, nə xalqın malına əl uzatmışdır. Sözsüz ki, belə insanlar çox azdır. Lakin bu növ fiziki günahları etməyən insanların çoxu da duyğu günahlarına - əxlaqi günahlara batır. Əgər heç bir günah etməyən həmin adam digərlərinə baxıb, "Bu bədbəxt camaatın hamısı günah edir, amma biz Allahın lütfü ilə özümüzü saxlamışıq" - desə, yəni özünü onlardan

üstün hesab etsə, bunun özü bir günah, tənəzzül və süqutdur və onun üçün əfv diləmək lazımdır.

İnsanları təhqir etmək, özünü digərlərindən üstün tutmaq, öz işinə xalqın işindən daha çox dəyər vermək, yaxud bəzi qəbahətli xarakterlər - paxıllıq, tamahkarlıq və eqoizm üçün də əfv diləmək lazımdır. Tutaq ki, bu günahları etməyən bir insan da var, amma məsələn, tövhid səviyyəsini yüksəldə bilməmişdir. Bu da bir qüsurdur və onun üçün bağışlanmaq istəməlidir.

Əfv diləmək hamı üçündür. Görürsünüz ki, dualarda imamların necə yanğısı var. Bəziləri elə bilir ki, İmam Səccad (ə) digərlərinə öyrətmək üçün belə dua etmişdir. Bəli, işin həm formasında, həm də məzmununda öyrətmək var, lakin məsələnin məğzi bu deyil. Məsələnin məğzi bu saleh bəndənin, uca və böyük insanın öz mənəvi halıdır. Bu yanğı, Allah qarşısında belə yalvarış onun özünə aiddir. Allah əzabından qorxu, Allaha yaxınlaşmağa, Onun razılığına rəğbət onun öz hissləridir.

Elə uca insanın nəzərində həyatın halal işləri, halal ləzzətləri də bir növ süqut və tənəzzül hesab oluna bilər. Onun ürəyi istəyərdi ki, maddi və fiziki zərurətlər çərçivəsində qərar tutmasın, həyatın halallarına və adi məsələlərinə bu həddə də nəzər salmasın, ilahi razılığa, ilahi dərkə sarı sonsuz vadidə daha çox irəliləsin. Bu, baş tutmadıqda isə,

bağışlanmaq istəyir. Buna əsasən, bağışlanmaq hamı üçündür.

Diqqətsizlik və qürur

Əgər əfv istəyiriksə, iki xisləti özümüzdən uzaqlaşdırmalıyıq: diqqətsizliyi və qüruru.

Diqqətsizlik odur ki, insan günah etdiyini bilməsin, buna diqqət yetirməsin... Bəzi adamlar günah edirlər, yalan danışirlar, qeybət edirlər, ziyan vururlar... Bu insanların bəzilərinin savaba və əzaba inamı yoxdur. Bəzilərinin isə inamı var, lakin qəflət içindədir, nə etdiyini bilmir... Diqqətsizlik çox qəribə bir şeydir, çox təhlükəlidir. Bəlkə də insan üçün heç bir təhlükə onun qədər ciddi, heç bir düşmən onun qədər böyük deyil... Diqqətsiz insan heç zaman bağışlanmaq barədə düşünmür; günaha qərq olub, amma günah etdiyini bilmir.

İkinci maneə qürurdur. İnsan kiçik bir iş görəni kimi məğrur olur. Dua və hədislərimizdə "Allah qarşısında məğrurluq" ifadəsi işlənib. Səhifeyi-Səccadiyyənin cümə günlərində oxunan 46-cı duasında çox oyadıcı ifadə vardır. Deyir: "Bədbəxtlərin ən böyüyü Sənin qarşında məğrur olandır". Qürur belədir. Məğrur insan qurtuluş və salamatlıq sarıdan əliboşdur. Çünki kiçik bir iş görəni kimi, iki rəkət namaz qılan kimi, bir yardım

qutusuna pul salan kimi tez məğrur olur, düşünür ki, daha Allah-Taala yanında problemi qalmayıb.

Allaha qayıdış çox mühümdür... Günah çox təhlükəli şeydir, lakin insan Allaha qayıdışı, Allahı yada salmanı səmimi və düzgün şəkildə yerinə yetirsə, o zaman əlacı çətin olan bu xəstəlik sağalar... Yaxşı işlə məğrur olmaq bağışlanmaq istəyinə sarı getməniyə mane olar.

Gənc tövbəsinin nəticəsi

İlahi bərəkətlər

Əgər günahlar üçün ilahi əfv istəyi düzgün baş tutsa, ilahi bərəkətlərin qapısı açılar. Bir fərdin və cəmiyyətin ehtiyacı olan ilahi lütf, mərhəmət, hidayət, Rəbb tərəfindən uğur, müxtəlif sahələrdə yardım qapısı bizim günahlarımızın vasitəsi ilə bağlanır, günah bizimlə ilahi mərhəmət arasında pərdə olur. Bağışlanmaq istəyi bu pərdəni götürür, Allahın rəhmət yolunu açır. Bağışlanmaq istəyinin bir faydası budur.

Siz Quranın bir neçə yerində bağışlanmaq istəyi üçün dünya, bəzən də axirət xeyirlərinin nəzərdə tutulduğunu görürsünüz. Məsələn, buyurur: "Ey camaatım! Rəbbinizdən bağışlanmanızı diləyin, sonra Ona tövbə edin ki, göydən sizə bol yağış

göndərsin". Yəni tövbə sayəsində Allahın bu nemətlərinə yol açılır.

İnkişaf və kamillik

Bağışlanmaq istəyi Allahın böyük nemətlərindən biridir. Allah-Taala bəndələr üçün tövbə qapısı açmışdır ki, kamal yolunda irəliləyə bilsinlər, günah onları iflic etməsin. Çünki günah insanı uca zirvədən endirir. Günahların hər biri insan ruhuna, insan saflığına, mənəviyyata və ruhi yüksəlişə bir zərbə vurur. Günahlar mənəvi cəhətdən əlavə, həyatda bəzi uğursuzluqlara da səbəb olur.

Bəşər fəaliyyətinin bir çox sahələri var ki, insan etdiyi günahlara görə uğursuzluqla üzləşir. Əlbəttə, bunların elmi, fəlsəfi və psixoloji izahı da var, gözüyumulu qəbul etmirik. Necə olur ki, günah insanı iflic edir? Misal üçün, Ühd döyüşündə bəzi müsəlmanların səhlənkarlığı və təqsiri üzündən ilk qələbə məğlubiyyətə çevrildi.

İctimai tövsiyələr

1. Ətraf mühitə təsir buraxmaq

Xalqın qəlbi Allahın əlindədir. Ümid, marağ, düzgün məqsədə doğru hərəkət iradəsi... Bunları Allah-Taala insanlara verir. Allahdan istəyək və Ona təvəkkül edək.

Bunun mənası odur ki, kim Allah üçün olsa, Allah da onun üçün olar.

İnsan burada ilahi qüdrət əlini görür. Allah xalqın qəlbini belə yönəldir, bu isti havada oruc halda küçələrə çıxarır.

Öz mənəvi şəxsiyyətinizi yüksəldin, çalışın ki, imanınızla öz ətrafınıza müsbət təsir buraxasınız.

Mənim gənclərə tövsiyəm budur: Elm üçün çalışdığınız qədər qəlbiniz və mənəviyyatınız üçün də çalışın. Mənəviyyat qapısı üzünüzdə açıqdır. Elm və mənəviyyatın bir-biri ilə heç bir ziddiyyəti yoxdur. Bir elmi laboratoriyada, təhsil və tədqiqat mərkəzində, sinifdə və universitetdə çalışmağın heç bir ziddiyyəti yoxdur ki, insan namazını ilk vaxtda, diqqətlə və Allaha təzim hissi ilə qılsın. Bu sizin qəlbinizi yuyar.

Sizlər gəncsiniz, qəlbləriniz işıqlı, hazırlığınız yüksəkdir, ilahi lütfü tez əks etdirən şəffaf güzgülər kimidir. Harada olsanız, müsbət təsirləriniz olacaq. Yəni siz yaxşı, işıqlı olsanız, digərlərinə də işıq verəcəksiniz. Bu, bütün gənclərə, xüsusən də elm yolunda hərəkət edənlərə aiddir.

Bizim əziz imamımızın bir sözünün bütün ölkədə və bütün hallarda möhtəşəm təsir buraxmasının səbəbi onun mənəviyyatı, daxili paklığı, Allahla əlaqəsi, gecə yarısı axan göz yaşları idi... Onun yaşadıkları, onun hissləri bir xalqı qorxudardı, ancaq o polad insanı tərpətmirdi, dünya güclərinin əzəməti onun nəzərində heç idi. Lakin dua və münacat zamanı ilahi əzəmət qarşısında elə göz yaşları tökürdü.

İmam bunların hamısına dinlə, təqva ilə, Allahın əmrinə itaətlə sahib olmuşdu. Özü də müxtəlif sözlərində dəfələrlə deyirdi ki, nə varsa, Allahdandır. O, hər şeyi Allahdan bilirdi, Allahın iradəsində, ilahi hökmdə ərimişdi: “İnqilabı Allah qalib etdi”; “Xürrəmşəhri Allah azad etdi”; “Xalqı Allah bir yerə topladı”. O, hər şeyə ilahi prizmadan baxır və üzərinə düşəni yerinə yetirirdi. Allah-Taala da rəhmət qapılarını onun üzünə açmışdı.

Allah sizinlə idi. Xalq Allah yolunda hərəkət etdikdə Allah da, ilahi qanunlar da ona kömək edir. Xalqın qəlbi Allahın əlindədir. Bu güclü iradələr ilahi qüdrətin məhsuludur.

2. Yaxşı işlərə dəvət etmək, pis işlərdən çəkəndirmək

Əgər yaxşı işlərə dəvət etməyin, pis işlərdən çəkəndirməyin mənası və hüdudları açıqlansa, onun ictimai münasibətlərin ən yeni, şirin, təsirli və səmərəli üsullarından biri olduğu aydınlaşar. Bu, sosial nəzarətdir, xeyir işlərin çoxalmasına, pis işlərin azalmasına xidmətdir... Ən pis təhlükə budur ki, bir gün cəmiyyətdə günah düzgün iş kimi təqdim olunsun, yaxşı iş pis iş kimi tanıtırsın.

Gənclər öz çevrələrində yaxşı işlərə dəvət edib, pis əməllərdən çəkəndirsinlər... Deməyin ki, mənə nə; o da deyə bilməz ki, sənə nə. Desə də siz fikir verməyin. Bəziləri elə bilirlər ki, pis bir iş görünən

kimi yumruqla tədbir görmək lazımdır. Xeyr, dil yumruqdan çox təsirlidir... Söz deyin, danışın. Bir kəlmədən artıq danışmaq lazım deyil. Pis bir iş görən adam görsəniz, sadəcə deyiniz ki, bu işiniz yanlışdır. Qəzəblə demək də lazım deyil. Siz deyiniz, başqası da desin. Bu zaman cəmiyyətdə günah qalmaz...

Yaxşılıqlara dəvəti və pis işlərdən çəkilməni dirçəldin. Gənc mühitlərdə - istər məktəblərdə, istərsə də universitetlərdə fəsada imkan verməyin. Bu mərkəzlər düşmənin hədəfindədir.

Düşmən fəsad və pozğunluğu yaymaqla gənclərimizi bizdən almaq istəyir. Düşmənin mədəni baxımdan gördüyü iş mədəni bir hücum, hətta demək olar ki, mədəni qırğın, qarət və qətlidir... Özü çirkab içində olan problemlə şəxs dəyərləri müdafiə edə bilməz, ixtisaslı gənc müdafiə edə bilər. Hamı yaxşı işlərə dəvət edib pis işlərdən çəkindirsin. Bu, vacibdir, dini borcunuzdur.

Yaxşı işlərə dəvət etməyin və pis işlərdən çəkilməyin birinci xeyri yaxşı və pis əməllərin olduğu kimi tanınmasıdır. Başqa bir xeyri budur ki, cəmiyyətdə günah yayıldıqda, insanlar günaha alışdıqda cəmiyyətin başında duranlardan kimsə xalqı səmərəli, düzgün və yaxşı əməllərə sövq etmək istəsə, problemlə üzləşəcək... Çox güclü və təsirli bir hədis var. Buyurur ki, yaxşı işlərə dəvət etməli, pis işlərdən çəkilməli və buna sadıq qalmalısınız; əks təqdirdə, Allah şər adamları sizə hakim edər - yəni

siyasi hakimiyyət get-gedə Həccac ibn Yusif kimilərin əlinə düşər. Əmirəlmömininin (ə) başçılıq etdiyi, yaxşı işlərə çağırdığı, pis işlərdən çəkəndirdiyi, məscidində xütbə oxuduğu Kufə şəhəri yaxşı işlərə dəvətin və pis işlərdən çəkəndirmənin tərək olunduğuna görə getdikcə elə bir vəziyyətə düşdü ki, Həccac ibn Yusif Səqəfi həmin məsciddə xütbə oxudu və xalqa “moizə” etdi.

3. Müasir tarixin müəliəsi

Mənim qorxum budur ki, bugünkü inqilabçı gənc bizim hansı dövrü arxada qoyduqdan sonra belə böyük bir hərəkətə başladığımızı bilməsin. İran xalqı son 150-200 ilin tarixini, yəni Qacarlar dövrünün ortalarından, İran və Rusiya müharibələrindən sonrakı tarixi oxuyub ölkədə hansı hadisələrin baş verdiyini bilməlidir. Bu hadisələrdən biri asılı ziyalılardan, aydınların yetişməsidir... Elm və texnologiyaya yiyələnmiş Qərb İranda öz istilasını bərkitmək istəyəndə ziyalılardan istifadə etdi, Mirzə Mülküm xan və Tağızadə kimilər vasitəsi ilə işə girişdi. Qacarlar dövründə bu ziyalı hərəkəti xəstə doğuldu.

Qərb mədəniyyətinin, daha doğrusu, Qərb istismarının və İngiltərənin İranda müstəmləkəyə çevirməsinin xeyrinə ən böyük addımı atan Rza xan oldu. Bir padşahın birdəfəyə ölkənin milli geyimini dəyişdirməsi necə böyük rəzalətdir! Siz dünyanın

ucqar bölgələrində, məsələn, Hindistanda xalqın öz milli geyiminin olduğunu, onunla qürur duyduğunu, geyinməyə xəcalət çəkmədiyini görürsünüz. Bunlar isə birdəfəyə xalqın milli geyimini qadağan etdilər. Nə üçün? Dedilər ki, bu geyimdə alim olmaq mümkün deyil. Bir xalqın geyimini dəyişdirdilər, qadınların çadrasını açdılar.

Hər bir insan anın ehtiyacını bilib aradan qaldırmağa çalışmalıdır. Əgər tarixin bu anının ehtiyacını bilib aradan qaldırmasanız, sabah iş-işdən keçmiş olacaq. Sanki zavodda mexanizm dayanmadan hərəkət edir, texniklər, mühəndislər, fəhlələr öz yerlərini tuturlar. Məhsul sizin önünüzə çatanda lazım olan işi görməsəniz, sonra gec olacaq. Tarix, zaman və cəmiyyətin ehtiyacları da belədir. Gənc, xüsusən də tələbə bunun öhdəsindən gəlir. Çünki enerjisi var, fəal və gözüaçıqdır.

Gənc nəsil öz ölkəsinin tarixindən xəbərdar olmalıdır. Məşrutə zamanından bu yana daha önəmlidir. Siz hansı ixtisasda təhsil almağınıza baxmayaraq, bilməlisiniz ki, ölkəniz hansı şəraitdə olmuşdur və indi hansı şəraitdədir. Xüsusilə keçmiş rejimin tarixini bilməlisiniz. Bugünkü nəsil İslam inqilabının bu ölkəni şah rejiminin caynağından necə qutardığını bilmir.

Hər bir gənc və tələbə bu ölkənin, bu inqilabın qanıqən qurdların əlindən necə alındığını, hansı zəhmətlərlə buraya gəlib çatdığını, ona qarşı bu gün

də hansı düşmənlərin edildiyini bilsə, bu quruluşda nə etməli olduğunu anlar, vəzifəsini başa düşər. Mənim tövsiyə etdiyim çıxış yolu mütləqi artırmaq, tələbə ictimaiyyətini düzgün bəhslərə yönəltməkdir.

Siz tarix barədə son tənqidi araşdırmalara qısa baxışla bilirsiniz ki, yeni tarixçilikdə qərb dövlətlərinin dünyanın digər xalq və mədəniyyətlərinə qarşı qeyri-səmimi davranışları və ikili standartları məzəmmət olunmuşdur. Avropa və Amerikanın tarixi quldarlıqdan dolayı xəcalət çəkir, müstəmləkə dövrünə görə başısağdır, ağdərili və məsihi olmayanlara zülm səbəbindən xəcalətlidir. Sizin tədqiqatçı və tarixçiləriniz katolisizmlə protestantizm arasındakı məzhəb savaşlarından, birinci və ikinci dünya müharibələrindəki millətçi qırğınlarından dolayı ciddi şəkildə xəcalət hissi keçirir. Bu, öz-özlüyündə təqdirəlayiq haldır. Bu uzun siyahının bir hissəsini söyləməkdə məqsədim tarixi qınamaq deyil, əslində, sizdən istəyirəm ki, Qərbdə ümumi vicdanın nə üçün həmişə bir neçə onillikdən, bəzən də bir neçə yüzillikdən sonra oyandığını öz ziyalılarınızdan soruşasınız. Nə üçün ümumi vicdana yenidən baxış uzaq keçmişlərə yönəlməlidir, günün məsələlərinə yox? Nə üçün İslam mədəniyyəti və düşüncəsi kimi mühüm bir mövzuda ümumi maariflənmənin qarşısı alınır? Siz yaxşı bilirsiniz ki, başqasını təhqir, ona qarşı nifrət və

yalançı fobiya yaratmaq bütün o zülmkar mənfi təpərəstliklərə müştərək zəmin yaratmışdır. İndi özünüzdən soruşun ki, nə üçün fobiya və nifrət yaratmaqdan ibarət qədim siyasət bu dəfə misilsiz miqyasda İslamı və müsəlmanları hədəf seçmişdir? Nə üçün bugünkü dünyanın güc mərkəzi İslam təfəkkürünün təcrid edilməsində maraqlıdır? Məgər İslamın hansı dəyərləri supergüclərin planlarına maneçilik törədir və İslamı yanlış təsvir edərkən hansı maraqlar təmin olunur? Mənim ilk istəyim budur ki, İslam əleyhinə bu genişmiqyaslı qaralamaların məqsədlərini araşdırasınız.

İkinci istəyim budur ki, mənfi propaqanda və qara piardan təsirlənmədən bu dini birbaşa, vasitəsiz öyrənməyə çalışın. Sağlam məntiqin tələbinə görə, ən azı sizi qaçırdıqları, qorxutduqları amilin nədən ibarət olduğunu bilməlisiniz. Mən israr etmirəm ki, İslamdan mənim qənaətimi və ya hər hansı qənaəti qəbul edəsiniz. Demək istəyirəm ki, bugünkü dünyanın bu təsirli və dinamik reallığının sizə qərəzli şəkildə çatdırılmasına imkan verməyin. İcazə verməyin ki, öz əməlləri altında olan terrorçuları riyakarcasına İslamın nümayəndələri kimi təqdim etsinlər. İslam dinini orijinal mənbələrindən öyrənin, İslamla Quran vasitəsi ilə, onun böyük Peyğəmbərinin həyatını öyrənməklə tanış olun.

4. Mədəni-ideoloji işləri genişləndirmək

Ölkədə mədəni iş inqilabın inkişafına uyğun deyil. Biz bu gün çoxlu mədəni işlər görməli idik, amma görməmişik; çoxlu proqramlar hazırlamalı idik, amma hazırlamamışıq. İstər ölkə daxilində, istər xaricdə bir çox işlər sarıdan əlimiz həqiqətən, boşdur. Mədəni məsələlər doğrudan da səbirlə, dərin diqqət, qayğıkeşlik və peşəkarlıqla görülməlidir.

Mədəni işin əhəmiyyəti yaddan çıxmamalıdır. Mədəni işlərdə əsla gecikmək olmaz. Çünki düşmənlərin bizim ölkəmizdə, cəmiyyətimizdə ən çox gördüyü iş mədəni işdir. Bu, mübaligə deyil. Mədəni fəaliyyət siyasi və təhlükəsizlik fəaliyyətlərindən də çox və təsirlidir... Səbəb budur ki, onlar inqilab əleyhinə mədəni fəaliyyətlərdə uğur qazandıqları təqdirdə digər işlərinin asan olacağını bilirlər.

Biz əsla dayanmamalıyıq. Gərək həmişə irəliləyək. Dayaz baxışlar yolverilməzdir. Mədəni işlərdə formallıq və populizm olmamalıdır. Mədəni-ideoloji işlər ağıllı və ciddi şəkildə, səbirlə, səlahiyyətli və peşəkar insanlar tərəfindən aparılmalıdır.

Mədəni işlərə sözün əsl mənasında diqqət yetirin.

Mədəni-ideoloji işin təsiri yüzfaizlidir. Heç bir düzgün mədəni iş təsirsiz ola bilməz. Dünya təbliğatçıları bunu bilirlər. Bu qədər pul xərcləyib radio kanalları, xəbər agentlikləri açmaları bunu bildiklərinə görədir. Heç bir investisiyanın nəticəsi mədəni iş qədər qəti deyil. Əgər mədəni işin təsiri az

olsa, bilməliyik ki, nöqsanlı olub və lazımınca yerinə yetirilməyib. Bu zaman onun nöqsanını tapıb aradan qaldırmaq lazımdır.

Mənim əsas sözüüm ölkədə özfəaliyyət şəklində mədəni işlərlə məşğul olan gənclərdir... Tehrandə, Məşhədin özündə, digər şəhər və vilayətlərdə mədəni işlərlə məşğul olan, öz iradələri ilə çox yaxşı fəaliyyətlər göstərən gənclər işlərini ciddi şəkildə davam etdirsinlər. Bilsinlər ki, mömin və inqilabçı gənclər arasında mədəni işlərin genişlənməsi ölkənin inkişafında və bizim düşmənlər qarşısında müqavimətimizdə olduqca böyük rol ifa etmişdir.

Din alimləri, universitet müəllimləri, inqilabçı aydınlar, öhdəçi incəsənət xadimləri ölkənin mədəni durumuna qarşı tənqidçi baxışlarını davam etdirsinlər, iradlarını bildirsinlər, doğru fikirlərini güclü məntiqlə və aydın şəkildə təqdim etsinlər. Mən böhtan atmağın, ajiotaj yaratmağın tərəfdarı deyiləm, onu-bunu təkfir və ittiham etməklə də razılaşmıram.

5. Ayıqlıq

Ayıqlıq yolu itirməmək, azmamaq, yanlış yollara dönməmək, şeytanların vəsvəələrindən təsirlənməmək, işi və məqsədi səhv salmamaqdır.

Ayıqlığın olmaması gözün olmaması kimidir; insan yolu görmür. Getmək istəyir, iradəsi var, ancaq haraya getməli olduğunu bilmir.

Ayıqlıq çox lazımdır. Biz buna malik olmalıyıq. Ayıqlıq əslində, cəmiyyətdə bütün insani çalışmaları, mübarizələrin şərtidir.

Ayıqlığınızı, bu günə, dünənə və sabaha dair məlumatlarınızı artırmalısınız. Burada iştirak edən sizlər 10-12 ildən sonra digər həmyaşıdlarınızla birgə müəyyən vəzifələrdə çalışacaqsınız. Gələcəyin prezidentləri, nazirləri, məmurları, müxtəlif sahələrin görkəmli şəxsləri, texnoloqlar, proqram hazırlayanlar, mütəfəkkirlər, ölkə idarəsinin nəzəriyyəçiləri sizin aranızdan çıxacaqlar.

Ayıq olmayan insan yolu səhv gedər, eşq və imanı olsa da, onları yanlış yolda işlədər.

Əgər ayıqlığınız olmasa, dost-düşməni tanımasanız, bir də görərsiniz ki, təbliğat topunuzun atəşi, söz və əməlləriniz dostlarınızın yerləşdiyi səmtə yönəlmişdir. İnsan düşməni tanımalıdır. Düşməni tanımaqda səhv etməməliyik. Bundan özü isə ayıq olmaq lazımdır.

Mənim son bir neçə ildə həmişə ayıqlıq üzərində təkid göstərməyimin səbəbi budur ki, bir xalq, bir ölkənin gəncləri bəsirətli olduqda, ayıq şəkildə hərəkət etdikdə, addım atdıqda onların qarşısında düşmənin bütün silahları zəifləyər. Ayıqlıq olduqda fitnə dumanları onları azdırıb səhvə sala bilmir. Əgər ayıqlıq olmasa, insanın niyyəti yaxşı olsa da, bəzən pis yola qədəm qoyar.

Siz döyüşdə yolu tanımasanız, xəritəni bilməsəniz, əlinizdə kompas olmasa, bir də görərsiniz ki, azmısınız, düşmən sizi mühasirəyə almışdır. Bu kompas məhz ayıqlıqdan ibarədir.

Ayıqlıq işıq saçan proyektor, qibləni və qütbü göstərən kompasdır. İnsan bir səhrada kompassız hərəkət etsə, təsadüfən məqsədə çatmaq ehtimalı azdır. Daha güclü ehtimal budur ki, yolu azıb çoxlu problemlərlə üzləşər. Xüsusən qarşıda düşmən olduqda adama mütləq kompas lazımdır. Əgər kompas olmasa, siz yaraqsız vəziyyətdə düşmən mühasirəsinə düşərsiniz və əlinizdən heç nə gəlməz. Ayıqlıq zülmətləri aydınlaşdırıb yol göstərir. Sözsüz ki, tam uğur qazanmaq üçün ayıqlıq lazımı şərtidir, amma təklikdə kifayət etmir. Uğur üçün digər şərtlər də lazımdır... Əgər bütün amillər olsa, ayıqlıq olmasa, uğurla məqsədə çatmaq çox çətin olar.

Bugünkü mürəkkəb ictimai həyatda ayıqlıq olmadan hərəkət etmək olmaz. Gənclər düşünməli və öz ayıqlıqlarını artırmalıdırlar. Cəmiyyətimizin öhdəçi adamları, ruhani müəllimlər, elm adamları, universitet və hövzə mənsubları ayıqlıq məsələsinə əhəmiyyətli yanaşsınlar. Məqsəddə ayıqlıq, vasitədə ayıqlıq, düşməni tanımaqda ayıqlıq, yolun maneələrini görməkdə, onların qarşısını almaqda və onları ortadan götürməkdə ayıqlıq. Bu ayıqlıqlar vacibdir...

Bir ölkə üçün ən böyük qələbə budur ki, gəncləri həm ağıllı, düşüncəli, imanlı, təqvalı olsunlar, həm düşmən önündə dirəniş göstərsinlər, həm də ayıq olsunlar, düşmənin və onun əlaltılarının daim apardıqları təbliğatlara aldanmasınlar.

Əziz gənclər! Ayıqlığınızı bacardığınız qədər artırmağa, dərinləşdirməyə çalışın, düşmənlərin bizim avamlığımızdan istifadə etməsinə imkan verməyin. Düşmən dost kimi, haqq nahaq kimi görünür. Əmirəlmöminin (ə) bir xütbədə cəmiyyətin ən mühüm problemlərindən biri kimi bunu qeyd edir. Buyurur ki, əgər haqq aşkar şəkildə xalqın qarşısına çıxsın, heç kim onun əleyhinə danışı bilməz; əgər nahaq da özünü aşkar formada göstərsə, xalq ona sarı getməz. Lakin xalqı azdırmaq istəyənlər nahaqı çıpaq şəkildə gətirmirlər, haqla qarışdırırlar. O zaman haqq öz tərəfdarlarına da şübhəli görünür. Odur ki, ayıqlıq bizim ilk vəzifəmizdir. Gərək haqq və nahaqın səhv salınmasına qoymayaq.

Müxtəlif hadisələrdə lazım olan, İmam Əlinin (ə) kəlamlarında təkid göstərilən ayıqlığın mənası odur ki, insan ətrafında baş verən, qarşısına çıxan və onunla əlaqədar olan hadisələr barədə fikirləşsin, onların yanından avamcasına, bəsit şəkildə keçməsin, imamın sözü ilə desək, nəticə çıxarsın: "Allah düşünüb nəticə çıxaran insana rəhm eləsin!" Fikirləşsin, bu fikir əsasında nəticə çıxarsın, məsələləri müqayisə etsin və ayıqlığa nail olsun.

Hadisələrə düzgün baxmaq, düzgün nəticə çıxarmaq, onlar barədə fikirləşmək insanda ayıqlıq, yəni gözüaçıqlıq yaradır.

Yolu təyin edən ayıqlıqdır... Ayıqlıq birinci şərtidir. Gələcəkdə də belə olmaq lazımdır. Təhlil və ayırdetmə qabiliyyəti əldə etmək lazımdır.

Mən gənclərə bunu demək istəyirəm: Siz müsəlman ölkə qurmaq, yəni həm vətəninizi, xalqınızı və tarixinizi ucaltmaq, həm də əzəmətli İslam qarşısındakı vəzifənizi yerinə yetirmək üçün ayıq-sayıq şəkildə səhnədə olmalısınız, ayıqlığı rəhbər tutmalısınız. Ehtiyatlı olun ki, avamlığa, bəsirətsizliyə düşər olmayasınız.

İstismarçı sistem

İstismarçı sistemi bütün cəhətləri və qatları ilə tanıyın, əsl məqsəd və strategiyalarını təhlil edin, ona qarşı bütün imkanlarınızı səfərbər edin və bu yolda Allahın vədlərinə əmin olun.

İstismarçı sistem odur ki, dünyada kimsə öz silahına, gücünə arxalanaraq utanmadan quldurluq etsin, digərləri də onun quldurluğuna dözsün.

İstismarçı sistemin mənası budur ki, ABŞ rejimi dünyanın hansı nöqtəsində marağı olduğunu düşünsə, oraya hərbi güc yeridib maraqlarına qarşı çıxan hər kəsi məhv edə bilər! Bu maraqların qanuni, yaxud qanunsuz olması isə müzakirə mövzusu deyil.

İstismarçı sistem üçün bunun fərqi yoxdur. Bu maraqlar bütün beynəlxalq sazişlərin ziddinə də ola bilər.

İstismarçı sistem budur ki, dünyada müxtəlif tərəflərdən təşkil olunan bir güc imperatorluğu vardır. Onların qarşısında müxtəlif xalqlara məxsus olan sərvət qaynaqları durur. Bu iki cinah arasındakı əlaqə istismar əlaqəsidir: istismar edən və istismar olunan. İstismarçı istismar edir. Torpağı, suyu, nefti, təbii qaynaqları, yaxud strateji mövqeyi həmin gücə lazım olan xalqlar da istismar olunmalı, ona lazım olan hər şeyi təqdim etməlidirlər... Üçüncü dünya ölkələrinin, yəni inkişaf etməmiş ölkələrin çoxu belədir. Həmin ölkələrdə hakimiyyət başında oturanlar öz xalqlarının maralarını ikiəlli təqdim edirlər. Tağut rejimi dövründə bizim ölkəmiz də belə idi; rejimin başçıları müti idilər.

Beynəlxalq istismarçı mərkəzlər bütün dünyaya yem gözü ilə baxırlar. Bütün maliyyə mənbələri, sərvət qaynaqları, dünya bazarları, işçi qüvvələri, bir sözlə, hər şey onların ixtiyarında olmalıdır! İstismarçı sistemin bünövrəsi belə qurulmuşdur. İstismarçı sistem dövlət və güclər şəbəkəsindən ibarətdir, arxasında nəhəng kompaniyalar, iqtisadi və maliyyə mərkəzləri durur. Bu gün son siyasətləri təyin edən onlardır.

Amerikanın indiki hakim komandasının tabe olduğu transmilli şirkətlər Orta Şərqdə əl-qol açmaq,

yeni sərvətlər qazanmaq, öz iflaslarının qarşısını almaq, neft mədənlərini ələ keçirmək, sionist oliqarxların və sionist dövlətin maraqlarını qorumaq üçün regionda güclü nüfuzə ehtiyacılı olsalar, nə edərlər? İraq müharibəsini planlaşdırır, müharibə törədir, hərbi müdaxilə edirlər.

Dünyadakı istismarçı sistem alış-veriş əsasında deyil, maksimum almaq və minimum vermək əsasında; sərvəti, imkanları, ölkələrin siyasi, iqtisadi və ictimai resurslarını sorur, qarşılığında bəzən heç bir şey vermir, bəzən zərərli bir şey verir, bəzən də azca yaxşı nəşə verirlər. Dünyanın siyasi sistemi belədir: istismarçı və istismar olunan.

Hakim dünya sistemi istismarçı, hegemon və zalımdır. ABŞ hansı yolla buraya çatdı? Necə oldu ki, dünyada bu şəkildə hegemonluq edə bildi? Çünki elmi vardı, elmdən istifadə etdi. Qərblilər tarix boyu mövcud olmuş bu beynəlxalq yarışdan sui-istifadə ediblər.

İstismarçı sistem öz hegemonluğunu bəzən gizli şəkildə həyata keçirir, bəzən də açıq-aşkar elan edir ki, filan təşkilat, dövlət, cəmiyyət, yaxud hərəkət bizim maraqlarımıza ziddir. Bu bəhanə ABŞ-a həmin təşkilatı, şəxsi, dövləti və xalqı əzmək hüququ yaradır.

İstismarçı üçün yalnız istismarı qəbul edən məqbul sayılır. Əgər bir dövlət öz neftini, sərvətini, təhlükəsizliyini, iqtisadiyyatını, xarici

münasibətlərini və ölkəsinin müxtəlif siyasətlərini istismarçının ixtiyarına buraxıb onun fikrini öyrənsə, ona tabe olsa, istismarçının xoşuna gələcək və o ölkəni qəbul edəcək. Onun üçün fərqi yoxdur ki, bu dövlət zalımdır, yoxsa ədalətli; insan hüquqlarına əməl edir, yoxsa etmir; o ölkədə demokratiya var, yoxsa yoxdur; “parlament” sözü o xalqın qulağına dəyib, ya dəyməyib.

Orta Şərq regionuna baxın, görün Amerika istismarçılarının qəbul etdiyi dövlətlər necə dövlətlərdir. Onlar fikir, siyasət, insan hüquqları və demokratiya baxımından inkişaf etmişlərimi?! Ümumiyyətlə, demokratiyanın mənasını bilirlərimi?! Onların xalqı seçkilərin mənasını bilirimi?! Həmin ölkələrdə nəfəs almaq şəraiti varmı?!.. Əhəmiyyətli olan budur ki, ona təslim olublar və bu, kifayət edir.

İstismarçı sistemin maraqlarının tələb etdiyi yerə qoşun yeridirlər. Əgər bu maraqlar azca təhdid olunsa, bacardıqları təqdirdə Əfqanıstandakı işi görürlər; heç bir problemsiz, maneəsiz... Heç bir şeyə ehtiyac duymurlar. Amerikaya deyirlər ki, siz Əfqanıstana hücum edəndə Təhlükəsizlik Şurasından icazə aldınızmi? “Möhtərəm” nazirləri müsahibəsində deyir ki, Təhlükəsizlik Şurasına ehtiyac yoxdur. Siz iddia edirsiniz ki, Nyu-Yorkdakı əziz əkiz qüllələrinizi filankəs, yaxud filan qrup və ya təşkilat dağıtmışdır; bununla bağlı kiməsə dəlil, fakt, sənəd göstərmisinizmi? Deyirlər ki, sənəd

göstərməyə ehtiyac yoxdur. Bu, qlobal diktatura deməkdir.

Şübhəsiz olan budur ki, qlobal istismarçı sistem mövcuddur və onun başında ABŞ rejimi durur. Keçmişdə digərləri olub, gələcəkdə də digər qüvvələrin olması mümkündür. Bu gün Amerika dünyada özünə maraqlar tərif etmişdir. Gizli deyil; məqalələrdə yazır, siyasi təhlillərdə deyirlər. Onların marağı təkqütblü dünya yaratmaqdan ibarətdir. Yəni dünya ölkələrinin başında Amerika adlı bir dövlət, ondan aşağıda isə bəziləri elmi və hərbi gücə malik olan müxtəlif dövlətlər durur; onlarla birtəhər keçinmək və ziddiyyət yarandıqda maraqlarını önə keçirmək lazımdır. Bu, Amerika təhlilidir.

Hərbi, yaxud iqtisadi gücə malik olmayan dövlətlər də var. Onlara ad qoymuşlar: inkişaf etməkdə olan ölkələr, yaxud üçüncü dünya ölkələri. Amerikanın iqtidarını artırmaq üçün belə ölkələrin bütün imkanlarından istifadə etmək lazımdır; əgər onların enerjisinə - neft və qazına ehtiyacımız varsa, hansısa yolla onları ələ keçirmək lazımdır; əgər onların bazarına ehtiyacımız varsa, mümkün şəkildə bazarlarına girmək lazımdır; əgər onların arasında siyasi və iqtisadi güc saxlamağa ehtiyac varsa, bu yolu açmaq lazımdır; əgər həmin ölkələrdə maneçilik yaradan hökumətlər iş başındadırsa, onları kənarlaşdırmaq lazımdır; əgər o ölkələrdə maneçilik yaradan düşüncələr varsa, o düşüncələri cəmiyyətin

beynindən silmək lazımdır; əgər o ölkələrdə satlıq şəxsiyyətlər varsa, onları almaq lazımdır; əgər o ölkələrdə bu siyasətə qarşı çıxan hökumətlərin əleyhinə təzyiqlik vasitəsi kimi istifadə edilməsi mümkün qüvvələr varsa, pul xərcləyib onları işlətmək lazımdır! Hegemonizmin siyasəti budur.

Siyasi məsələlərin təhlili

Mənim ürəyim istəyir ki, gənclərimiz, oğlan və qızlar, hətta məktəb şagirdləri dünyanın ən kiçik siyasi hadisələri barədə düşünsünlər, təhlil yürütsünlər.

Xalqın əli ilə böyük işlər görmək istəyən, quruluşu xalqın çiyində, xalqın sonsuz qüdrəti ilə mənzil başına yetirmək istəyən, xalqı quruluşun hər şeyi hesab edən dövlətin vətəndaşları, gəncləri, xüsusən də tələbə gəncləri qeyri-siyasi ola bilərlər?! Alimlərin ən aliminin belə siyasi zəkası, siyasi düşüncəsi olmasa, düşmən onu bir noğulla öz tərəfinə çəkə, ondan öz mənafeyi naminə istifadə edə bilər. Gənclərimiz bu incə məqamları dərk etməlidirlər.

Əsasən Qərbi dünyasından və onun əlaltılarından ibarət bugünkü hakim dünyanın ən böyük çatışmazlığı düzgün təfəkkürə, kainatın düzgün dərkinə əsaslanan bir düşüncə və ideologiyaya malik olmamasıdır. Buna görə də, ardıcıl olaraq, yalançı ideologiyalar düzəltməyə çalışırlar. Bizim

inqilabımızdan qorxmalarının ümdə səbəblərindən biri budur ki, bu inqilabın yaradılış aləminə dair məntiqli və möhkəm dərkə əsaslanan, düzgün tərif olunmuş bir təfəkkürü, dünyagörüşü vardır.

Buna əsasən, bizdə hər kəs bilir ki, dünyanın və yolun harasındadır və hansı istiqamətə gedir. Bu zaman həyat da, mübarizə də məqsədli olur. İslam təfəkkürünə görə, insan həyatının məqsədi kamillik zirvələrinə çatmaqdır: maddi gözəlliklə yanaşı olan mənəvi təkamülə, necə deyərlər, dünyadan keçən axirətə, sərt gücə, mənəvi istiqamətlərə, əxlaqa və həqiqi bəşəri hisslərə malik mütərəqqi bir ölkə və adalətli cəmiyyət qurmaq.

Görün nə qədər uca və gözəl məqsəddir! Qərblilərdə belə bir şey yoxdur. Bir-birinin belinə mindirdikləri bütün bu sivilizasiya və yarış xudpəsəndliyə, şəxsi maraqlara dayanır. Buna görə bu yarışın bir yerində qələbə qazandıqda, başqa yerlərdə problemlər çıxır. Əxlaqi anormallıqlar, düşüncə boşluqları, cavanların sinir pozuntuları, gərginliyi və məqsədsizliyi sözügedən xudpəsəndlikdən, eqoistlikdən, şəxsi maraqların rəhbər tutulmasından qaynaqlanır.

İslam quruluşunda isə belə deyil. İslamın fəlsəfi təfəkkürü və İslam əsaslarının düzgün anlayışı insanın hər an yolun harasında olduğunu və hansı səmtə hərəkət etdiyini bilməsinə kömək edir, hadisələri analiz etmə qabiliyyəti yaradır, hər bir

şəraitdə vəzifəsini müəyyənləşdirir. Bizim cavanlarımız belə olmalıdırlar.

Gənclərin siyasi baxışı olmasa, aldanar, səhnədən uzaqlaşarlar, din vasitəsilə onları kənara çəkərlər. Dinə bağlı olduğunu bildirən və siyasi görüşü olmayan şəxslərin çoxunu çox asanlıqla səhnədən kənarlaşdırırlar... Lakin siyasi baxış da hər şey deyil. Əsas məsələ ilahi və mənəvi imandır. Bu sizin qəlbinizdə olmalıdır.

Dünyada nə baş verdiyini anlamayan tələbə öz dövrünün tələbəsi, zamanının insanı deyil. Tələbənin siyasi ayıqlığı, siyasi dərk və təhlil bacarığı olmalıdır.

Hövzə tələbələrinə siyasi təhlil qabiliyyəti öyrədilməlidir. Elm hövzəsində təhsil alan bu qədər gənc siyasi hadisələrin bütün xırdalıqlarını təhlil edə bilməli, müxtəlif cinahların daxildə və xaricdə gördüyü işlərin mənasını anlamalı, düzgün ilahi yolu həmişə göz önündə saxlayıb aldanmamalıdır... Siyasi dərk siyasi məşğuliyyət deyil. Mənim məqsədim siyasi dərk, siyasi təhlil qabiliyyətidir və bunun mümkün yolları var.

Hövzənin böyükləri, rəhbərləri bu işi görməlidirlər. Çünki siz hövzə tələbəsinə siyasi təhlil bacarığı öyrətməsəniz, siyasi cərəyan yaratmış, qərəzli məqsəd güdən şəxslər onun siyasi kasadlığından maksimum sui-istifadə edərlər. Bu, ziyanlı bir şeydir. Hövzə tələbəsi bu gün düşmənin

İslama və elm hövzəsinə qarşı fəaliyyətlərinin nə və necə olduğunu bilməlidir.

İslam təlimlərinə əsaslanan düzgün və məntiqli siyasi təhlil bacarığınız olsun. Siz bütün dünya hadisələrini bu meyarla, bu aydın baxışla təhlil edə bilməlisiniz. Gözlənti də budur. Əlbəttə, əvvəl özünüz bu sahədə sığortalanın, sonra tələbə mühitlərinə daxil olub işləyin. Bu da ikinci vəzifədir və mənim fikrimcə, olduqca əhəmiyyətlidir.

Hər halda, cəmiyyətin zahiri qatlarını açmalı, düyün və kinləri tapıb aradan qaldırmalı olan sizlərsiniz. Uçurumları dərinləşdirmək yox, bərpa etmək lazımdır. Terrorçuluqla mübarizədə yol verilən böyük səhv mövcud parçalanmaları artıran tələsik reaksiyalardır. Avropa və Amerikada yaşayan milyonlarla fəal və məsuliyyətli insandan ibarət müsəlman toplumu cəmiyyətdən təcrid edən, təşviş halında saxlayan, hüquqlarından daha da məhrum edən tələsik və həyəcanlı hərəkətlər nəinki problemi həll etməz, hətta məsafələri dərinləşdirər, ədavətləri gücləndirər.

6. Çətinliklərə dözmək

İnsanın problemlər qarşısında cəsarətli olmasının, onları aradan qaldırmaq qərarına gəlməsinin özü dəyərli bir haldır.

Bu problemlər dərin bir quyu qazıb neft çıxarmağın problemləri kimidir. Çətinlik çəkmədən

mümkün deyil. Neft çıxarmaq üçün hamı bu çətinliyə dözüür və axırda neft çıxır, su çıxır, qiymətli mədənlər çıxır. Bu problemlər belədir.

Mənim əzizlərim! Gələcək sizə məxsusdur. Ölkənin ümidi sizsiniz. Siz çox ehtiyatlı olmalısınız. Düzdür, inqilabçı və gənc tələbə iş adamıdır, bugün-sabah edən deyil. Amma ehtiyatlı, ayıq və diqqətli olmalı, dövrün şəraitini yaxşı dərk etməlidir. Məsələ bu qədər sadə deyil ki, birini rədd, birini təsdiq, birini qəbul edək. Belə olmaz. Siz diqqətli olmalı, inqilabçı fəallığını qorumalı, problemlərə dözməli, digərlərinin rişxəndinə görə ruhdan düşməməli, amma xamlıq da etməməlisiniz. Ehtiyatlı olun, məyus olmayın, səhnədə qalın, amma diqqətli olun, etiraza layiq bildiyiniz bəzi hərəkətlər sizi qəzəbləndirməsin, özünüzdən çıxarmasın. Məntiqlə, ağılla rəftar etmək lazımdır.

Siz mömin gənclərsiniz. Sizdən gözlənti də budur. Bütün qəlblər, dillər, iradələr Allahın əlindədir. Verilən hər bir yaxşı şüar üçün Böyük Allaha arxalanmaqdan sonra siz gənclərə güvənir, ümid bəsləyirik... Biz təcrübə nəticəsində anlamışıq ki, insan bir qədər səbirli, dözümlü olmalıdır. Sizsə gəncsiniz, coşqun və səbirsizsiniz. Bircə bu səbirsizlikdən başqa hər şey yaxşıdır.

Bütün bu çətin dolanbaclardan keçməyi bacaracağıq. Dolanbaclardan keçmədən zirvəyə çatmaq xam xəyaldan başqa bir şey deyil. Zirvəyə

çatmaq üçün gərək yamacdan başlayasınız, hərəkət edəsiniz, çətinliklərə dözəsiniz, tər tökəsiniz, yoruldasınız, axırda zirvəyə çıxasınız. Bir xalqın zirvəsi dünya və axirət səadəti, dinclik, hüzur və özü üçün təsvir etdiyi digər xoşbəxtliklərdir.

7. Humanitar elmlərin bütələrinə sitayiş etməmək

Elə müəllimlər var ki, Qərbin humanitar elmlərə dair nəzəriyyələrini bütə çevirmişlər. Deyirlər ki, Allah qarşısında səcdə etməyin, amma özləri bu bütələr qarşısında səcdə edirlər... Bu müəllim nə qədər elmi olsa da, zərərli dir.

Bu gün xoşbəxtlikdən, bizdə mömin, gənc və imanlı alimlər var. Onlar humanitar elmlərdə sözün həqiqi mənasında geniş elmi islahat apara bilərlər. Onlardan istifadə olunmalıdır. Ehtiyatlı olun ki, sözügedən bütələrə tapınmayasınız.

Əgər o elmlər qarşısında məğlub olmaq, özünü itirmək, onlara vurulmaq olmasa, biz Qərbin humanitar elmləri ilə İslamın humanitar elmləri arasında uyğunlaşdırmanı qəbul edirik.

Biz bütənin sahələrdə, həm təbii, həm humanitar sahələrdə elm istehsal etməliyik.

Qərbə təqlidçilik bunu özünə rəva bilən ölkələrə ziyandan, faciədən başqa bir nəticə verməyib. Hətta zahiri baxımdan sənaye, ixtira və sərvət sahibi olan ölkələr də təqlidçi olmuşlar. Səbəb budur ki, Qərb mədəniyyəti təcavüzkar mədəniyyətdir,

mədəniyyətlərin düşmənidir. Qərblilər hara daxil olublarsa, yerli mədəniyyətləri məhv ediblər, əsas ictimai təməlləri sıradan çıxarıblar, xalqların tarixlərini bacardıqları qədər dəyişdiriblər, dillərini, əlifbalarını dəyişdiriblər.

Elmdə şagirdlik etmək mədəniyyətdə təqlidçilik etmək demək deyil. Bu, çox əhəmiyyətli məsələdir.

İnsan zehnin açılması və aydın məqamlar əldə etmək üçün digərlərinin düşüncələrindən istifadə edər, təqlidçilik üçün yox. Təqlidçilik olsa, böyük ziyanlar qarşıya çıxar.

Təqlid ardınca getməyin. Zəhin, iradə və imanınızı gücləndirən, əxlaqınızı gözəlləşdirən yollar barədə fikirləşin. Bu zaman elə möhkəm dirəklər olacaqsınız ki, ölkənin mədəniyyəti, xalqın sivilizasiyası onların üzərində ucalacaq.

8. Vəhdət və birlik

Təəssüf ki, müsəlman uşaqların bəzən universitet daxilində bir-birləri ilə çox dartsıdığını eşidirəm. Bu zaman ümumiyyətlə, işləməyə macal qalmaz. Təəssüf ki, bəzilərinin universitet daxilində İslam adı altında gördüyü iş cəmiyyətin mövcud dəyərlərinə, bəzi şəxsiyyət və ya məqsədlərə dil uzatmaqdır. Bunlara demək lazımdır ki, öz işlərinizlə məşğul olun.

Mən inqilab dəyərlərinə bağlı olan müsəlman qardaşlara tövsiyə edirəm ki, aralarındakı məsafələri

bacardıqları qədər azaltsınlar, bir-biri ilə dost olsunlar, əməkdaşlıq etsinlər, bir-birinə qarşı fəaliyyət göstərməsinlər... Düşmənlərin təxribatlarına baxmayaraq, gənclərimizin qəlbi bu birliyə hazırlıqlıdır. Biz harada bu tövsiyələri etmişiksə, görmüşük ki, mömin gənclər pak və işıqlı qəlbləri, səmimi ruhları ilə söhbətin məğzini anlayıblar, əməl ediblər və səmərələri görünüb. Mənim tövsiyəm budur: Allah yolunda, Allah naminə və tam birlik şəraitində fəaliyyətlərinizi davam etdirin.

Tələbə əzizlər! Yaxşı, səmimi və sağlam gənclər! Bacardığınız qədər birliyinizi qoruyun. Müxtəlif adların müxtəlif istiqamətlər kimi başa düşülməsinə imkan verməyin. Düşməne qarşı çevrilməli olan qüvvələrin bir-birinə qarşı dayanmasına qoymayın. Bundan ehtiyatlı olun. Bu universitetin tələbəsi-o universitetin tələbəsi, dövlət universitetinin tələbəsi-özəl universitetin tələbəsi, buranın İslam birliyi-oranın İslam birliyi kimi adlar aranızda divar hörməməlidir.

Birliyinizi qoruyun. Birlik! Xalq miqyasında da birliyi qorumaq əsas amildir, tələbə təbəqəsi miqyasında, bir şəhərin, yaxud vilayətin tələbələri miqyasında da. Üslub fərqləri sizi bir-birinizə qarşı qoymasın.

9. İstəmək, tələb etmək

Mənim tələbələrə tövsiyəm həm ictimai-siyasi, həm elmi, həm də universitetə xas məsələlərdə istəmək, tələb etmək, iddia irəli sürməkdir, amma ağıllı şəkildə... Tələbə gərək ifrat və təfritdən çəkinsin. Mötədilliklə, məntiqli və düzgün üsulla məsələləri izləyin və bilin ki, sizin istəməyiniz, maraqlanmağınızın təsiri var.

Bizim gənclərimizin, tələbələrimizin universitet məsələləri, siyasi və ictimai məsələlər barədə fikirləri, tələbləri, iddiaları var. Bu mənimçün maraqlıdır.

O gündən qorxmaq lazımdır ki, bizim gəncimizin, tələbəmizin fikir yürütməyə, söz soruşmağa və istək bildirməyə marağı olmasın. Biz gənc nəsildə, xüsusən də elmlə məşğul olan gənclərdə müxtəlif sahələrə dair tələb etmək həvəsini artırmağa var gücümüzlə çalışmalıyıq. Bu tələblərin hamısını təmin etmək mümkün olmaya da bilər; necə ki, qısa müddət ərzində bütün tələbləri yerinə yetirmək olmur, imkanlar məhduddur. Lakin belə tələblər olsa, şübhəsiz, bizi yaxşı gələcək gözləyəcək.

Gənc tələb etməli, bu tələbin səmərəli olduğunu bilməli, tələb etməyə həvəsləndirilməlidir. Həm də bilməlidir ki, onun vəzifəsi yalnız sual vermək, şüar söyləmək deyil, onu diqqətdə saxlamaq, araşdırmaq, barəsində düşünmək, püxtələşdirmək, ona münasib icra yolu axtarmaq, aidiyyəti qurumlarla paylaşmaq

və nəhayət, şəxsən işə qoşulmaq da bizim gəncimizin vəzifələrindəndir.

10. Anın ehtiyacını bilmək

Hər bir insan anın ehtiyacını bilib aradan qaldırmağa çalışmalıdır. Əgər tarixin bu anının ehtiyacını bilib aradan qaldırmasanız, sabah iş-işdən keçmiş olacaq. Sanki zavodda mexanizm dayanmadan hərəkət edir, texniklər, mühəndislər, fəhlələr öz yerlərini tuturlar. Məhsul sizin önünüzə çatanda lazım olan işi görməsəniz, sonra gec olacaq. Tarix, zaman və cəmiyyətin ehtiyacları da belədir. Gənc, xüsusən də tələbə bunun öhdəsindən gəlir. Çünki enerjisi var, fəaldır, gözüaçıqdır, zehni itidir. Həm də gələcək ona məxsus olduğuna görə özü üçün işləmiş olur. Gələcək sizə məxsusdur.